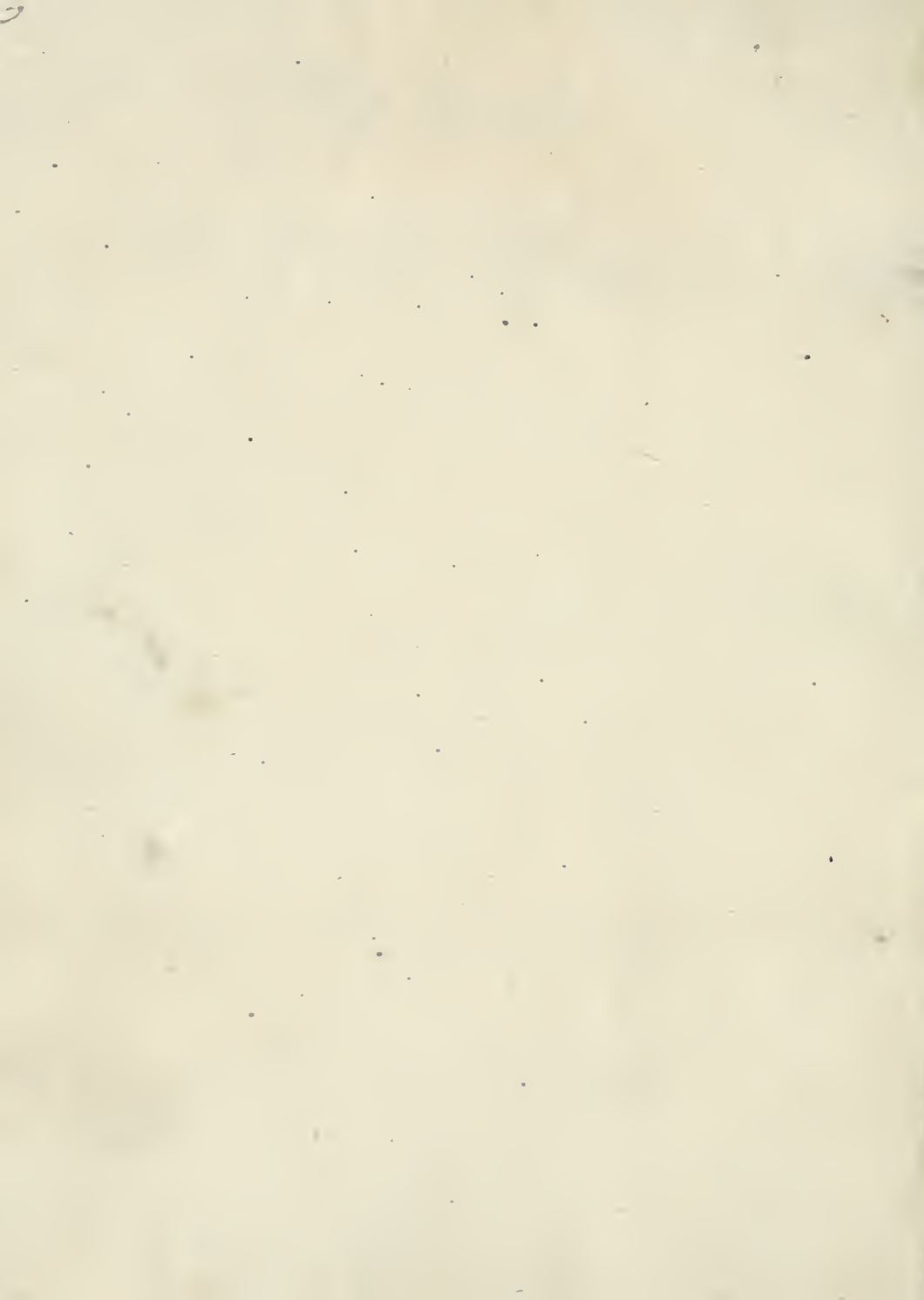

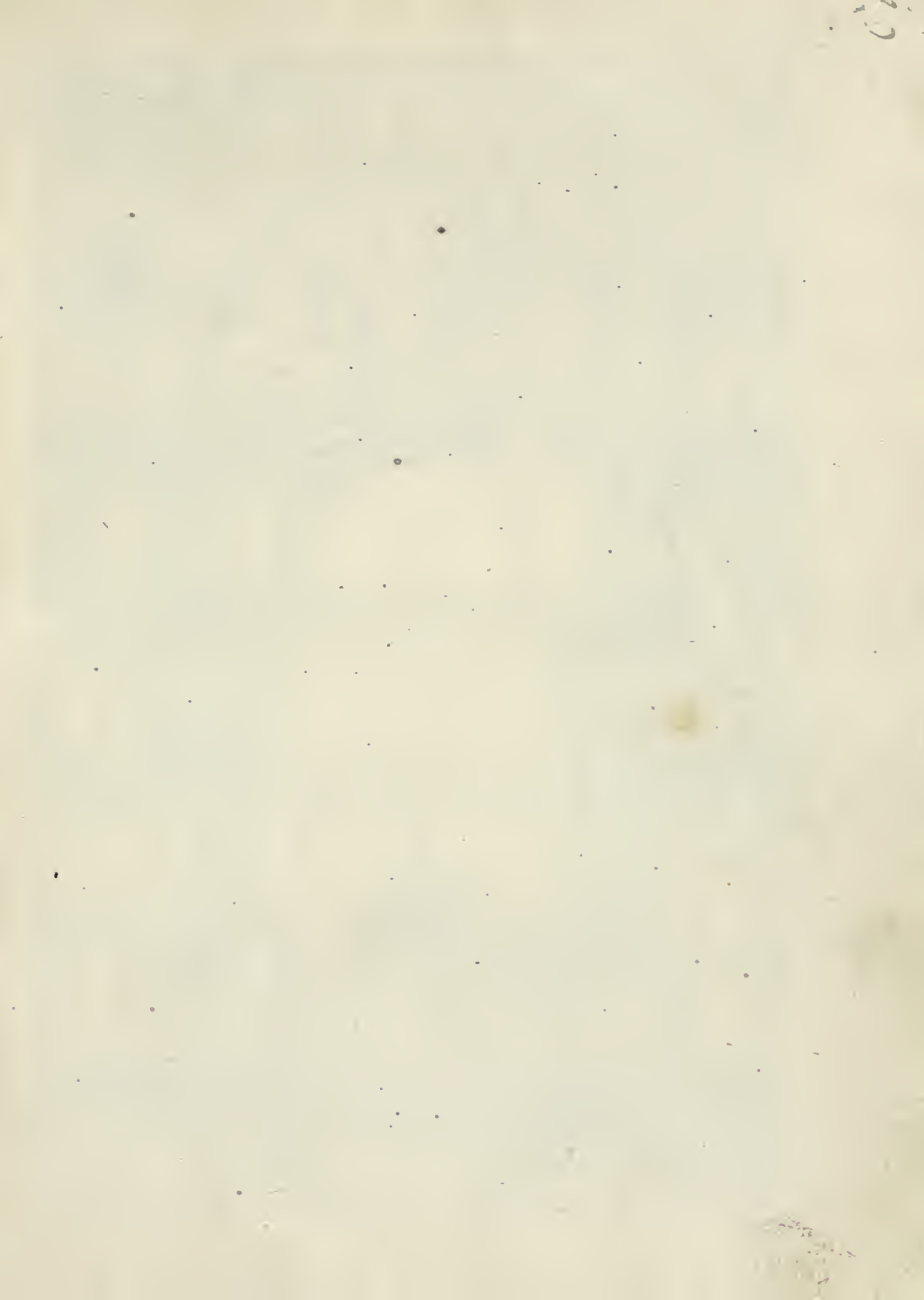

Ländliche 251^h

Engf. 111 + (4)H + 14 Sp + (1) f.

TOONNEEL
des
MENSCHELIKKEN
LEVENS
door
J.V. Vondelen
t'Amsterdam.

by Willem Lamsvelt
Boeckverkooper aande
Nieuwekerck A.^{no} 1698

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
BY NATHANIEL BENTLEY

IN TWO VOLUMES.
VOL. I.
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE YEAR 1780.
LONDON: PRINTED BY R. CLAY AND COMPANY, ST. MARTIN'S LANE, IN THE Strand, 1787.

THE SECOND VOLUME
CONTAINING THE HISTORY
FROM THE YEAR 1780
TO THE PRESENT TIME
BY NATHANIEL BENTLEY

T O O N N E E L

Des

MENSCHELYKEN LEVENS.

Of de

V E R N I E U W D E

GULDEN WINKEL;

Waar in

Door Poëtische, Historische, Morale, en Schriftuurlijke leeringen, den mensche vertoont werd, hoedanig hy zijn leven, handel, en wandel, zediglijk, eerbaarlijk en vermakelyk zal overbrengen.

Door J. v. V O N D E L E N.

*Alles in aangename Maat-Dichten, met Verklaringen in pro-
se gesteld, en met Konst-platen, en Beeldenissen verciert.*

t^oA M S T E R D A M,

By J A N G R A A L, agter de
Nieuwe Kerk. 1718.

S O N N E T.

Aan de Konst-beminnende Liefhebbers.

Liefhebbers komt vry aan, hier staat voor ieder open
Dees *Gulden winkel* kom: komt en beziet vry, of
Veel liever koopt my uit: ik heb hier nieuwe stof
Tot voedsel van uw geest, en wilt niet elders loopen.

Wild dan voor kleyne prijs een *Gulden Winkel* koopen
Van alderhande waar, of eenen schoonen Hof
Van alderley gebloemt, waar uit gy moogt, met lof,
U vlegten eenen krans, plukt bloemkens hier met hoopen.

Of zoo 't u niet en lust, word Byekens, zoekt met vlijt
Uit dit geschildert dal zoet honig-zeem konfijt;
Hymettus staat hier schoon gebloeyt als eenen ruyker.

Hier is de *Deugd* en *Schat*, indien gy zijt beluft,
Leergierige komt hier, uw gragen honger bluft.
De Deugd bereykt de kroon, zy eyndigt al in zuyker.

Deugd bereykt de kroon.

D R U K K E R

Wenscht alle Kunst-lievende Nederlanders eeu-
wigh Heyl en welvaren.

GOnstige Liefhebbers van Deugd, en Wijsheyl, wy openen u hier de Gordijnen van het Tooneel des Weerlds, daar op, met een ongemeene konst en byzondere aardigheid werd vertoont, hoe den Mensch, om tot een gelukzalig eind, en onsterflikken naam te komen, zijn handel, en wandel moet aanstellen, en gehouden is het spoor der doorluchtigste verstanden, waar in het meeste heil gelegen is, na te volgen. Want de Zon, zijnde het glansrykste scepzel aan het uitspanzel des Hemels, kan van geen blinden gezien worden, daar de Deugd, van een meerder gloor en heerlijkheyl, voor de zodanige niet verborgen is. Derhalven heeft een van d'Oude zeer wel gezegt; Als gy de Deugd hebt, dan hebt gy 't al; maar als gy d'Ondeugd hebt, dan hebt gy ook uw zelven niet; Tot deze Deugd behoren wy ons; met alle naarstigheyl en vlyt, te begeeven: en dit is het dat d'Ouden, als in eenen Spiegel, ons (na hare kennisse) hebben willen aanwijfsen, hoe wy onzen korten loop des levens best zonden volbrengen: Eenige hebben door tekenen, zommige door Fabulen, andere door treffelijke Philosophische en Moralische leeringen en spreuken, den Mensch tot het wit des Deugds, geweest, in 't welke zy verstanden haar hoogste gelukzaligheyl gelegen te zijn. Is dit dan van den Heydenen aangemerkt, zoo behoort het veel meer van ons Christnen behertigt te worden, daar wy de ware Deugd, met het aankleven van dien, zo naaktelijk en levendig voor oogen behoorden te hebben, nochtans zijn wy zoo traag en strymerig, datmen ons der Poëten Fabulen, der Philosophen Moralen en Historien moet voordragen, om ons alzo tot de Deugd (als met trappen) te doen opstijgen. Wy hebben hier van een proeve in dit tegenwoordig Boek voorgesteld, dienende den Mensch alles tot stichtinge en leeringe, ja tot de ware Deugd aanradende. En tot meerder vermaak van onze teere verstande, is hier de stomme schilderye en levende dicht-kunst (als twee zusters, malkanderen omhelzende) kunstliijk verzaamt, en het profijtliijk by het vermakelijike gevoegt; op dat wannecr de vliegende en onrustige zinnen door het lezen vermoeyt zijn, zy weaerom door het aanschouwen der beelden mogen verquikt en verheugt worden. Hier in navolgende 't zeggen van den geleerden Horatius.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Dat is:

Hy heeft den rechten zin getroffen van de zaak,
Die't nuute en stichtlijk werk maakt van een goede smaak.

Dan wat isser doch treffelijker als de kennisse en de deugt der wetenschappen? en gelijk Cicero zeyd, zo is den Mensch niets aangenaamer, gen uzlijker noch behaaglijker als die zelve; en daar tegen isser niet schan telijker als d'onwetenheyd. Voorwaar wy zijn wel vaardig, en naarstig in't bezorgen van onze tijdelijke goederen, gelijk de voorgenoemde Poët zeyd:

*Impiger extremos currit mercator ad In los
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.*

Dat is:

Den wakk'ren Koopman reift, vol moeds naar d'Indian;
En ziet, om Rijkdom zand, noch vuur, noch water aan.

Behoorden wy dan niet veel meer tot de Deugd, goede Konsten en Wetenschappen (die de weyde en het voedzel des gemoeës mogen genaamt worden) genegen te zijn? want de lichamelijke goederen worden door de Fortuyne verloren, maar de Wetenschap blyft ook, als 't lichaam gestorven is.

Laat ons dan te zamen d'edele wetenschap (als de goud-blom de Son) volgen, op dat de ware Deugd (als de Morgen sterre) in onze herten en gemoeederen mag glinsteren en blinken.

Om dit met meerder beualligheyd te doen, hebben wy geen kosten aan de Platen, en de Rijmer geen arbeyd aan de Rijmen gespaart: zoegende daar nevens, onder ieder Zinne-beeld cenige leerlijke geschiedenisse, of gulde Spreuken. Invoegen dat de Feugd, daar door, met een zachte hand tot de Deugd, en eerbaaryheid gevoert, en met een bezadigt aanzien, van d'ondeugd afgetrokken word, Bide dan, zo wel het een als het ander, te weten: beelden en Rymen, tot verbeteringe der faalen te gebruyken; terwijl wy, met iet anders, by gelegentheyd in 't licht te brengen, niet zullen na-laaten te betoonen dat wy zijn, en altijd zullen pogen te blyven

UE. Dienstw. D.

W. L A M S V E L T.

I N-

I N H O U D

Der Zinrijkſte Spreuken.

DE Deugd', de witte Deugd, die altijd werd verſchoven,
De Deugd, die 't edel goud en paarden gaat te boven;
Is d'alderſchoonſte kroone, en 't heerlijkſte ſieraad
Dat hier den Menſche ſiert, waar dat hy gaat of ſtaat.
Wat is een deugdig Menſche, een pronkbeeld van der aarden!
Of ſchoon het minſte deel hem agt van kleender waarden,
Zo blinkt hy in den hoop van dit verkeerd geſlagt
Gelijk een gouden ſterre in 't droeſte van de nagt:
Of als een ſchoone Roos, die in de doorne ſtruyken
Op hare groene ſteel haar bladen gaat ontluymen,
Waar uit de Lentsche Bie (terwijl de Sonne ſtraalt)
Geen doodelik fenijn, maar zoeten Honig haalt.
Hoe heuſch is zijne mond? hoe heylig zijn ſijn treden?
Hoe lieffelijk zijn taal, hoe aangenaam zijn zeden
Hoe ſtatig van gelaat? hoe matig aan den diſch?
Al watmen aan hem ziet aanmerkens waardig is,
Gelijk een Lely-bloem verſpreyd hy zijne reuke;
Een leſſe is elke daad, elk woord een gulde ſpreuke,
Die aan hem werd geſpeurt, die van hem werd gehoort,
Al zwijgt hy ſchoon, zo ſpreekt al watmen aan hem ſpoort:
Hy is een naakt voorbeeld, of ſpiegel daar de gekken
Schaamrood, in mogen zien hun ſchandelijke vlekken;
Daar mee zy zijn beſmet, daar mee zy zyn beſmeurt;
Hy is de rechte touts, waar aan de vrome keurt.
De deugd van zijne deugd, de vroomheyd van zijn leven,
Hoe hoog hy klimmen moet, hoe laag hy is gebleven:
Vermids de Berg, waar op de Deugd ſlijgt in de logt;
En haar gelauwert hoofd maakt in de wolken vogt;
Zo hooge is, en zoo ſteyl, ja moeylijk om beſtappen
Langs eenen engen pad, met gladde en ſlimme trappen:
Vermids van duyzenden nauw een raakt op den top
Van dees verheven hoogte, alwaar hem zijne kop.

I N H O U D.

Met Palm bevlogten werd, tot teken dat ten lesfen
 Een heerelijke Kroon den klimmers is ten besten:
 Zo hebben d'Oude noyt nog vlijt nog moeyt gespaard,
 Om wisselen in Deugd des Menschens quaden aard'
 De Philosophen of veritandige Wijs-gieren
 Vervulden tot dien eynd' het wit van hun papieren
 Met meenig schoone les, welk als een rijk Kleynood
 Zy wierpen ieder een, om niet, in zijne schoot:
 En door een God'lijk vuur des yvers voort gedreven,
 Bevestigden hun leer met een goed' heylig leven:
 Als penningen die niet van held're munte alleen
 Maar oprecht van alloy ook blonken voor elk een.
Pythagor', *Samos* roem, ons leeraart als de wyze
 't Gebruyk van zoberheyd in drank, en ook in spyze.
 De goede *Socrates*, onnozel zonder schuld,
 Leert ons het lastig kruys verwinnen met gedult.
Diog'nes in zijn vat bespot het ydel wroegen
 Van onze onnutte zorge, en leert aan ons 't genoeg.
 Tot vordering van deugd, leert *Crates* de Thebaan
 Het tijdelijke goed, goedwillig af te gaan.
 En *Solon* dadelijk vermaant ons zonderlingen
 Met stille zedigheyd de losse tong te dwingen, &c.
 Maar de verdurven Mensch was het nog niet genoeg;
 Of zijn gemoed al schoon met wijsheyds nutte ploeg
 Dus sijn was omgespit: die veel Digtvindes sleten
 Hun tijd, om ons de Fabulen te doen weten,
 Die onder hunnen schorsz' gemeen'lijk heilden in
 Een schoon geheymenisse of leerlijken zin,
 Daar mede 't woefte volk al boertig en met jokken,
 Als met een lokkende aas, goedwillig werd getrokken
 In wijsheyds heylig net: de Goddelijke strik
 Die ons gelukkig maakt op eenen oogenblik.
 Geschiedboekschrijvers, die, benevens hun, voort bragten
 d'Aaloude daden op den *Altaar* der gedagten,
 Betoonde aan ieder mensch, met meenig schoon voorbeeld,
 Hoe 't quaad zijn straffe vind, en 't goede word gestreeld.

Hoe

I N H O U D.

Hoe d'eene om lage valt, en d'ander is geklommen :

Wanneer, waarom, waar door, dit al is by gekomen, &c.

Maar als ik nu te gaar het onderscheiden werk

Van alle schryvers raap, zo is hun oogmerk,

En doel-wit al gemeen geweest het schoon bekransde

Beeld van d'oprechte Deugd, de Bruyd daar 't al om dansde.

Ik volgende als op 't spoor (hoe qualijk het my veugd)

Den Schouburg open doe, daar in de fiere Jeugd,

Op een vermaard Toonneel, verzien met pronk gordynen;

De gantsche weereld, heel behaaglijk ziet verschijnen.

De Rijkkonst vind men hier gevoeggelyk gepaart,

Met Beelden; wijlze zyn gezuffers van een aart.

d'Een spreekt, en d'ander swijgt. d'Een klapt dat d'ander
heelde;

Het Rijm verklaard den zin, en leerlykheid van 't beeldc.

De beelden zijn de stof van 't vloeyende gedicht,

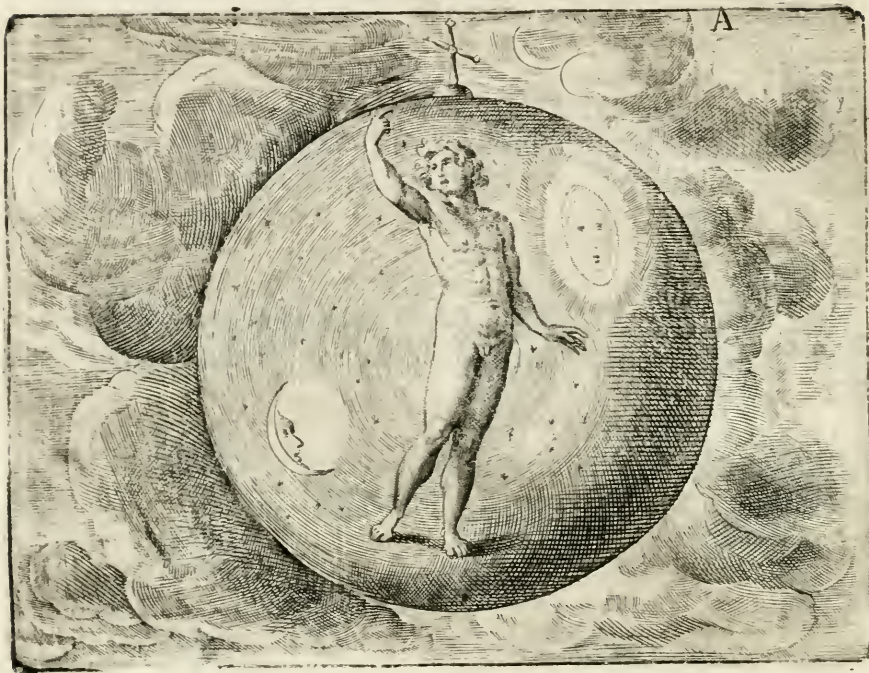
En toonen ieder zo een vrolijk aangesicht.

J. v. VONDELEN.

TOONNEEL

Zie hier twee Werelden, d'een groot en d'ander klein;
Die wonderlijk te zaam zich dragen over een.

1 Pet. I. Des Menschen heerlijkheid, vermogen, pracht en roem;
Is niet, dan gras en hooy, of d'alderminste bloem.

GOD, d'aldervolkomenste *Werkmeester*, heeft den mensch veel heerlijker en verr' boven alle anderen dieren geschapen: want de dieren staan, alleen tot haars levens onderhoud, en der menschen dienstbaarheid, haar gezichte na de aarde, en zyn om haar zuher voedzel bekommerd: maar den mensch heeft hy also geschapen, dat hy met zyne oogen opwaarts, altijd de treffelyke werken Gods met verwondering moet aanschouwen: Bestaande uit twee deelen als zienlyke, aardsehe, en verzunkelyke, te weten het Lighaam: 't ander uit onzienlyke, hemelsche en onvergankelyke, te weten de Ziele. En zo wy dit nauwer willen inzien, zullen bevinden dat het gene de groote Schepper in de wereld heeft gesteld, in den mensch te vinden is: te weten de vier Elementen, als de Ziel, die lochtigh is; 't hert, dat vierig is: 't lichaam dat aardsehe is: de mond, die waterig is, en woorts 't gene de Dichter klaarlijk uitdrukt. De onde Philosophen noemde den mensch niet onbequaamlyk de kleyne Wereld. De *Natuur-kondigers* zeiden, dat de wereld was de groote Mensch, maar de Mensch was de kleine *Wereld*: en dat ook te recht: want gelyk de een van God geleyd en gedreven word: also word d'andere van een Godlyke en redelyke ziele getrokken tot de kennisse aller dingen; inwoegen, dat hy met zyn gedagten, tot het binnenste en verborgenste, ja tot de Hemelen zelf opstijgt: Hy kent den loop der Sterren, Son en Maan, weet te rekenen baren op en ondergang, en 't draijen der zelve, &c.

Aan-

Anfchouwers, of het u niet voeglyk fcheen te wezen,
Dat wy het reedlyk dier, dus vry, en zonder vreezen.
Gaan doopen met de naam van Kleine Weereld.
Hoor.

Zie d'opfchrift, en het Beeld met wyze zinnen door.
De mensch, de kleine mensch, vertoont in weinig ftonde
De volle grootheid van des Weerelds wijte en ronde.

God heeft die groote kloot door 't eeuwig woord geteeld;
Hy is de maakker ook van dit aanloklyk beeld.

Van vier Hooft-ftoffen hangt de groote weereld t'zamen:
De kleine leeft 'er in; doch onder andre namen.

Zijn gramfchap is het vuur. Zijn roode bloed de locht;
Zijn vochtige natuur het water, koud en vocht;
En zijn fwaarmoedigheid is d'aarde, droef en duifter.
In 't Koninglyk Paleis des Werelds; zo vol luifter,

Vier oopen poorten zijn: Ooft, Weft, en Zuide, en Noord;
Met dit tweevoetig dier is 't even zoo 't behoord.
Zijn rechter is het Ooft, zijn flinkerhand het Weft,
Zijn hoofd het Zuyden, en zyn voeten 't Noords-gewefte.

In 't gladde voorhoofd van de groote weereld ftaan
Twee flikk'rende oogen, die nooit flaapen: Zon en Maan;
De kleine van gelyk, twee glinfterende koolen
In zynen Hemel draagt, om 's daags noch 's nachts te doolen.

Het groot getimmer is geen pronkzel meê gedeeld
Dat niet in 't aanzicht van het kleine bouzel fpeeld.
De groote Globus rold, en werd fteeds voorts gedragen
Van *Lente*, *Zomer*, *Herft*, en *Winter* met zyn vlagen,
De kleine van gelyk zyn *Kindsbeyd* wederom,

Zijn *Jeugd*, zijn *Manheid* heeft, en zynen *Ouderdom*.
Kort om, het groote Rond heeft zyn begin, en ende,
De kleine komt met druk, en fcheyd weêr met ellende,

En dus zy beyde gaar verdwynen als de rook:
Want zoo de wereld is, zoo zyn de menschen ook,
Echalven dat de mensch zal worden nieus herboren,
En uyt den graav' opftaan, als alles is verloren.

Ziet hoe Jupyn bestierd des Werelds zyl'ren Eeuw,
Des Somers groen van loof, en 's Winters wit van sneeuw.

Genes. 3.

In 't zweed uws aangesichts, zult gy u brood bekomen;
Tot dat gy Aarde werd, daar van gy zyt genomen.

Saturnus regeerde in de tijd van de Gulde, eenvoudige, en geruste Eeuw, Sen toen wasser noch krijg nog oorlog, noch zorg, noch vrees, maar elk leefde in vreugde, daar wierd noch gezaayt noch gemaayt, maar het land bracht alles van hem zelven voort. Doch daar na volgde de Silvre Eeuwe, daar over Jupiter Heerschapper was, toen most yder om-zien hoe by zyn broot verdienen kon. De Landman moest ploegen, de aarde bracht niet meer van zelve vruchten; toen was de hitte verdrietig, en de koude ondraaglijk. Hy voerde ook in zyn hand den Blixem, en by hem den Adelaar en de Wereld, daar by te kennen wor-

DOen zich de *Gulde Eeuw'* het onderst' boven wende
(Gelijk een wankel rad) met droefheyt en ellende,
De *Zilver'e Eeuw'e* quam, daar *Jupiter* van droeg
Den scepter, die terstond op eenen and'ren boeg
Het grootte wereld-schip deed' wonderlijkken zeylen:
Want hy 't twaalf-maandig jaar ging in vier deelen deylen:
Doen werd men eerst gewaar des zomers heeten brand:
En 's winters strenge kou, de dorrigheyd van 't land:
Doen liep eerst yeder een ontschuylen in de klippen,
't Rood zomers aangezicht, en 's winters blaauwe lippen,
En d'oiffen men in 't juk al heygende en besweet,
Door onses moeders borst, krom kouter trekken deed.

---

worde gegeven, dat Jupiter des weêrlds Heer was, die met de scherpe oogen des Adelaars aller Menschen doen beschouwde, en met grooter lijdszaamheid hare boosheden verdroeg, maar dat hy evenwel zijnen donder gereed hadde om de Menschen van hare grouwelijke goddeloosheden af te schrikken, of, in zijnen roorn, tot kaf te verbreken. Doen was 't noch een gelukkige tyd, want doen hoorden men noch niet van den dollen en bloedigen Mars, yder most in 't zweet zijns aanzichts zijn brood eten. Och dat wy elk daar-ree de st. chis bezig waren! en dankten God voor zijne gaven, hielden zijn geboden, en leefden gerustelijk onder elkanderen, op dat wy den zegen Godes, door David uytgesproken, mogten genieten? Wel hem die den Heere vreeft, en wandelt op zijne wegen, gy zult u geneeren met uwer handen arbejd, wel u! gy hebt het goed en 't zal u wel gaan.

Ziet hoe Cupido valt, en om zyn oude luymen
Zo ſchandelyk moet den ſchoonen Hemel ruymen.

Ezai. 13.

Die boven 't Hemelſch heyr wou ſtellen zynen ſtoel,
Viel van Gods aangeſigt tot in den Helſchen poel.

G Ziet hier de vermetene dertelheyt van de Poëten afgebeeld, door den val van Cupido uyt den Hemel. Want die ſelve was niet te vreden dat hy in der Goden Opper-zaal verkeerde, en zyn gaven, die hem van den Goden gegeven waren, tot het rechte wit gebruykte: maar wilde boven den Goden wijs zijn, en zyn wijsheyt, dat is zyn dertelheden oeffenen en misbruyken aan die gene waar van by zyn krachten en kenniſſe had ontfangen: dies Jupiter vrefinde dat door deſes Wichts geylheyt alles jonde ontſteken en in brand geraken; werpt hem met gramme moede uyt den hemel. Hier by wilden zy te

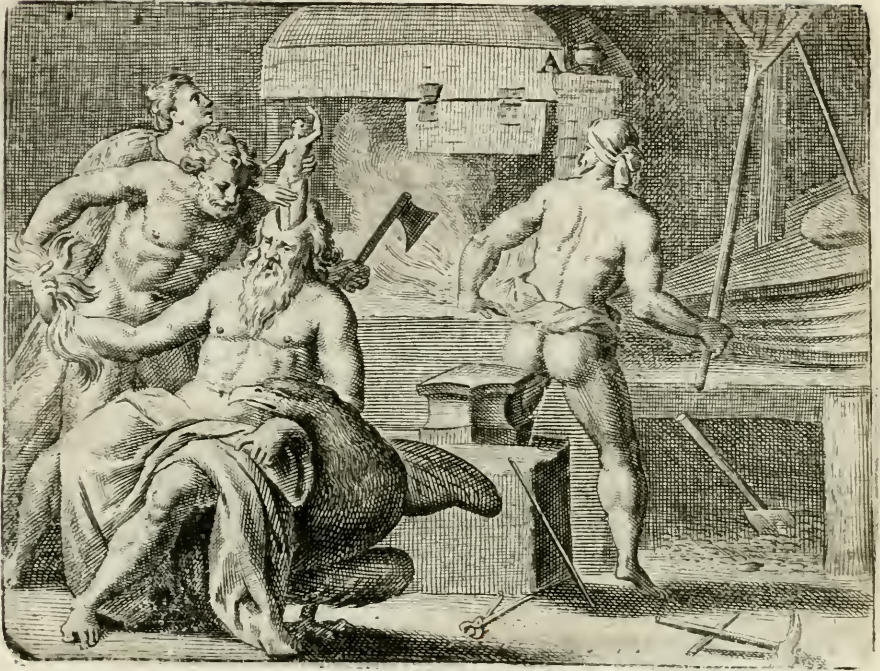
Cupido, Venus-wicht, ontfak, met zyne stralen,
Het heilig Hemelsch Koor, en al de hoogezaalen.
Hy heeft den eenen voor, en d'ander na gewond,
Daar speelde niet dan min, en liefde in ieders mond.
Hy wierd terstond ge-eert van Goden en Goddeffen.
Zyn Altaars droopen, staag van Balzems van Cippressen.
Jupyn was heel beducht, of, tot, zyn schade en schand,
De Hemel op het lest mocht raken in den brand;
Des hy den Blixem nam en wierp, in een onweder,
Met vuur en rook vermengt; den dwerg van boven neder,
Die d'allerhoogste trap van eer betreden had,
Stort schandig, in den poel des afgronds, van het rad.

---

verstaan geven datter wel ongeruste geesten in dese weereld waren, die niet te vreden zynde met de gaven haar van Gode gegeven altyd ongerust waren, en door hare te grootte neuswysheit sochten tot God selve op te klimmen, en zyn werken te berispen, ja waar't mogelyk den Hemel te beroeren. Want zy oordeelden datter niet snooders was voor de dertele verstanden, dan opgeblasenthey en laatlunkenthey, wanneer se eenmaal tot den trap der eeren gestegen zyn; datse dan al voorts het hoogste woord willen voeren, en aan niemand gebonden noch geen wetten onderworpen zyn. De Exempelen van Phaeton ende Icarus behoorden ons te waar schouwen, die den glants en brand der Zonne te naar komende, van boven nedervielen: soo doen ook vele, die door al te grootte laatlunkenthey derven in de binnen-kameren van Godes geheymnissen vreden, daar doch niemand den brand verdragen kan: alsoo datse in haare wyse dwaashey worden te nedergeworpen en beschaamt gemaakt. Wanneer de Schild-padde in haare scheipen blyft, dan isse beschermt voor ongeval: maar wanneer se 't hoofd en leden daar buiten steekt dan moet ze vreeze lyden van gequest te worden. Soo doen wy mede, wanneer wy te hooge (buiten ons selve) willen opklimmen, en met onze, al te vrye, spiegelingen, de geheymnissen willen doorgonden.

*Dus baarde Jupiter Minerva uit zyn hoofd,
Naar dat de manke Smit zyn kerz'nen had gekloofd.*

Jacob. 3.

De wijsheyd die van God daald op haar witte vlerken;
Is reedlijk, ongeveynst; en vol van goede werken.

DE Poëten hebben verciert hoe dat Minerva, de Goddinne der wijsheit geboren is uyt het breyn en de hersenen van Jupiter, en alsoo hy merkte dat zyn huysvrouw Juno onvruchtbaar was: Dies hy Vulcano beval, dat hy met een scherpen bijl, van Diamanten, zyn zwangre hoofst zou kloven: daar uyt dan deze wijze Pallas is voort-gekomen. Hier mede gaven zy niet duysterlyk te verstaen, dat de Wysheit, die uyt God geboren is, van boven komt, en in des menschen verstand en hersenen word gestort, alsoo dat zy daar na, met pijn en grooten arbeyt, wijze werken, dat is wijsheids kinderen, voortbrengt. Men noemde haar

Tritonia

- Siet hoe de kreup'le Smit *Jupyn* voormaals geriefde,
 En met een scherpe byl van Diamanten kliefde
 Zijn swang're hoofd, dat hem het harflebekken kraakt ;
 Waar door *Minerva* eerst in 't licht der weereld raakt.
 „ Maar zegd, ô *Musa*! zegt, en leeren deze verffen
 „ Niet dat de wysheyd ligt gescholen in de herffen?
 „ Dat 't kleynood des verstands, gelijk een heerlyk lot ;
 „ Alleen van boven komt uit d'ooopen schoot van Godt?
 „ En dat dit Godlyk zaad ontfangen werd te voren.
 „ Daar naar met finerte en pyn gewonnen en geboren?
 „ Maar lieve zegd my doch waarom word wyd befaamt
 „ De wyfe *Pallas* ook *Tritonia* genaamt?
 „ Is 't niet, om dat (gelyk 't begreepen werd by veelen)
 „ De Wysheid recht bestaat in dryderleye deelen?
 „ 't Geen is, 't geen was, 't geen sal, volkomen alle drien
 „ Verstaan, gedenken, en aandachtig te voorfien;
 „ Waar naar ten laatsen dan de Koninglyke reden
 „ Haar macht en mogentheyd weet wyfky te besteden.

Tritonia, om dat de wijsheit in drie delen bestaat, te weten: in de tegenwoordige dingen te verstaan, de toekomende te voorfien, en de voorleeden te gedencken, en dat de mensch dryerley behoeft om wys te wesen, dat is, wel raden, recht ourdeelen, en oprecht handelen, &c.

De oude Heydenen hebben dit wel naar hare spiegelinge, door 't licht der Naturen verfiert; wyl zy wel wisten datter yet Godlykx onderschuyldt, maar de rechte kennisse hebben zy niet verstaan. Maar die door den Geest Gods geleert zyn, weten, dat God zelve de wijsheit is, en dat 't beginsel, om tot de wijsheit te komen, is de vreeze des Heeren. Daarom behooren wy alle naar deze heylige wijsheit ons te benaarstigen, en met arbeyt en vlyt die zelve bewaren. Augustinus spreekt zeer wel, Die daar wil schatten der wijsheit vinden, seyt hy, moet kuylen der nederigheyt graven, en niet aflaten, voor hy hebbe den schat gevonden. Bernardus seyt: Zoo gy wijs waart, en op u nytenste altijd dachtet, dan zoud gy wijs zyn in de Godlyke dingen, gy zoud ook de wereld kennen, en gy zoud voor de helle vreezen. Daarom vraagt eene, onder den Ouden. Wat is de wijsheit? dat men altijd wat recht is moet doen, en wat quaadt is, naalaten.

Ziet hier Japeti zoon om vuur-dieft vast gebonden,
 Wiens Lever groeyd des nachts, en werd des daags verflonden.

Marc. 9.

De worm, die nimmer sterft in 't onuytbluslijk vier.
 Den boosen eeuwig knaagt wanneer hy scheid van hier.

PRomotheus, gelyk Ovidus verhaald, hadde Jupiter bedroogen, door twee Osse huyden daar van hy hem, welke hy wilde, liet kiezen, d'ee-
 ne was met vleys, d'ander met beenen gevuld. Jupiter verkoos de huyd met be-
 nen: ook was Jupiter toornig dat hy hem 't Godlijk vuur nyt den Hemel had ge-
 stolen: dies liet hy hem aan den Berg Caucasus vast aan een kruys nagelen, daar
 hem van Jupiters Adelaar des daags zyn Lever gepiët word, die hem des nachts
 wederom wast, also dat hy een gedurige wraken der Goden, om zyn bedreven
 misse-daad, in zyn ziele moet lijden. Hier door wilden zy nytbeelden, dat nie-
 mand

EY ziet! hoe *Promotheus* van *Jupiter* verfloten;
 Zo jammerlijk en droef aan *Caucaso* gelooten
 Den *Ecbo* gaande houd, en, met een droef geweest;
 Ah my! ah my! ah my! wekt driemaal achter een:
 De Arend nimmer rust, ziet hem eens lever-pikken,
 En als een greetig aas het rouwe vleesch inslikken:
 Den Goden lastert hy, en wenscht in dese nood
 Dat hy zyn leven hier mag eynden door den dood;
 Maar 't is vergeefs geklaagt, zyn lever langs hoe wreder
 Is 's daags des vogels roof, en groeyt, by nachte weder,
 „ Onzalig is hy wis, die 's Hemels gunste derft,
 „ Die stervende altijd leeft, en levende altijd sterft.
 „ O Menschen spiegl u, verzoen in tijds Gods toren;
 „ Want als de booze sterft zijn straffe eerst werd geboren:
 „ Al zwijgt God hier een wijl, zoo word nogtans het end
 „ Der boozen, op het lest 't begin van hunne ellend.

mand de Goden most tergen, of tot toornigheyd verwekken. Want, zeyden zy, de Goden zijn wel traag tot de straf, maar zy komen zeker en gewis, De Godloozen, zeyd een oud Schrijver, worden of inwendig of uytwendig gestraft. Inwendig, om dat haer de straffe der zonde altijd voor de oogen is, en die zelve als gestadig in haer ziele omme-voeren, zo dat haer de Hel-Goddinnen niet met brandende fakkeln, maar met persinge en benauwtheyt der consciencie vervolgen. De uytwendige straffen schijnen ons lichter, vermits ons die selve niet lange quellen. Maar gelijk ons dunkt, dat die seker zijn, die met besmettinge of verrottinge geplaagt zijn, als die met koortse of eenige andere onsteking, daar nochtans de koortzen en slechte gebreken meest uytsteken, also worden de Godlooze met langzame treden der verdraagzaamheid in de eeuwige dood geworpen. Deze wast de Lever weder aan die altydt afgeknaagt word, en voeld nimmer rust. O elendige! die dezen Rechter word overgelevert, daarmen zo dikwils stervende, nimmermeer sterft.

Debitze Nijd zeer graag een oog verliezen wou,
Wanneer de aengd daar voor twee oogen missen zou.

Proverb. 14.

Des lichaams leven is een goedig hert vol vreden,
Maar bitt're Nydigheyd is etter in de leden.

d' **A**Eloude Wijzen hebben deze versiering, van dat Apollo door Jupiters bevel, uit den Hemel, om der menschen gemoederen t'onderzoeken, op d'aarde neder-daalde, op de Nijd, gepast: want ze zeiden, dat Febus aan twee dochteren, keur gaf: wat d'eene mogt begeeren, zou aan d'andere verdubbelt worden. Des d'eene, van Nijdigheid op geswollen, verkoos, dat heur eene oog mogt nit gesteecken worden, op dat d'andere terstond gants blind zou zyn. Deeze Nydigheit is van zulk een aart, dat ze, in cens anders wel waren, verarmt. Zy zoekt haar eigen schaade, om'er evenmensch een grooter schaade aan te doen. De
Nijdig-

Apollo quam een maal uit zyn vergulde zalen,
 Door Jupiters bevel, op d'aarde neder-dalen,
 Om aan twee Nimfen, d'een den ander ongelijk
 Van aart, en eygenschap; doch beydeal even rijk,
 Zijn gulde goedigheyt, om wil, en wel behaagen,
 Met zijn geleerde tong, beleefdlijk voor te dragen;
 En zeggen: dat den een mogt eischen watze wou,
 En dat zy datelijk heur wensch genieten zou:
 Maar dat hy eens zo veel, als d'eerste, mogt begeeren,
 Aan d'andere terstond zou schenken en vereeren.
 Apollo had dit woord zo haast niet uit gezeyd,
 Of voor hem quam terstond de swarte nydigheyd
 Met haar bebloede bek. O Febus! span uw' booge,
 Zo zeyze, en schiet een pijl recht in myn rechter ooge,
 En neem 't halve licht. Mijn herte dit verkiest:
 Wijl d'andre Nimf daar door haar gants gezicht verliest.
 „ Zie, dus schept Nydigheyd, genegen tot den quaade
 „ Een wonderlyk profyt uit haares naaften schaade
 „ Zy spaart haar een oog niet, hoe ook de zaake loopt,
 „ Wanneerze maar daar door eens anders blindheyd koopt.

Nijdigheyt, zaid Chriſtoſtomus, is een vergiftig quaat zy verkeert den Menſche in de geſtalenisse eenes ongenadigen Druyvels. Daar door is de Dood in de wereld gekomen; door de Nijd is Abel vermoord, David tot den dootſlag gekomen, en de Joden hebben Chriſtum door Nijd gekruyſt. De nijdige menſchen zijn als de Weſpen die uit andere vuiligheid worden gevoet, zo behouden zy ook uit anderen ongeluk haar voedsel. Cleobilus gevraagt zijnde, voor wien men zich voornaamlik moeſt wachten? antwoorden zeer wel; Voor der vrienden Nijdigheyt, en voor der vyanden liſten en lagen. Nochtans zeer qualik kan de Nydige daar ander vrucht uit trekken, dan dat hy hem zelven quelle, en die benijd word is daarom niet te ongelukkiger, 't is beter benijt als beklaagt. Laat zy vaſt op hare tanden bijten, inwendig hare zielen quellen, zy winnen niet anders als hertenleed en rouw: en als wy het wel inſen, zy is een ander zoo vyand niet als haar zelven. Laten wy doch zo niet geſint zyn, dat d'eene den anderen verachte, en d'een den andere benyde; maar leeren liever, dat jeder, met het zyne, te vreden zy.

De Pylar die gy ziet, van Godes schikking, is
Een levendig patroon, en klare beeldenis.

Job. 14

De Heere heeft den mensch, voor zynen laaften dag;
Een zeker perk gesteld, daar hy niet over mag.

TErminus was by den Romeynen een God der schikkinge, daar mede zy te verstaangaven, dat alles wat by de Goden gesteld was, vast en onbeweeglijk most uit gevoert werden. Hier stelden zy hem ook als een paal tot een zeker merk-teeken van hare scheidingen, daar mee aan yeder het zijne worde gegeven. Dat Jupiter daar voor schijnt te vluchten, daar mede verstonden zy, dat Jupiter zelve onder deze Goden 't Fatum moste buigen: want de Poëten vertellen dat Jupiter niet vermochte zyn zoon Sarpedon, die met de boeyen van dit Fatum gebonden was, dat is van een harde dood, te verlossen. Want zy vergierden
vele

DE Marmere Pilaar staat valt, en onbesweken,
Hy wijkt niet voor *Jupyn*, maar blijft een eeuwig teeken,

In spijt van weer en wind klimt hy ten Hemel op,

En slijgt tot in de locht met eenen trotzen kop:

De Paal staat daar hy staat, hy weet van geen verschrikking;

„ Terecht hy een *Figure*, en beelde is van Gods schikking,

„ 't Gezet welk is gesteld door 't Goddelijk beleet,

„ Hoe groot, hoe hoog, hoe diep, hoe lang, hoe wijt,
hoe breed,

„ Wat was, wat is, en blijft, van gist'ren, heden, morgen,

„ O! dit ligt wonder diep in Godes raad verborgen!

„ Zoo diep dat ik my yze! als ik dien afgrond naak,

„ Blyd' ben ik, blyd' dat ik daar weder uyt geraak.

---

vele dingen, en waren daar in ook zeer verscheyden van gevoelen. Eenige gevoelden dat het *Fatum* hing aan de macht der Sterren; andere, dat het in de Natuur alsoo gesteld was, en noemden 't daarom 't natuurlijk *Fatum*, d'andere dat het niet kost verandert, maar geweldelyk uitgevoerd most worden: dit noemt men 't geweldig *Fatum*; &c. Maar om veel hier van te spreken is onnodig, men leze daar van *Lipsium* in zyn Boeckken van de Standvastigheid in 't 18, 19, 20. Capittel.

Voor deze God *Terminus* worden by den Romeinen geoffert, vruchten, honingraten en wyn, daar van *Ovidius* in zyne *Fastus* breeder verklaringe doet.

Ziet hoe de wreake Gods (op dat wy niet en dolen)
 Hier vergeleken werd by eenen stillen Molen.

Luc. 18.

Zal God niet wreken dan zijn lieve en uitverkoren ;
 Hoewel hy goedertier, en langzaam is tot toren ;

W At de Onde Zedevormers by deze stille staande Molen hebben willen te kennen geven, zult gy lichtelijk verstaan. Zy versierde dat de Goden zeer langzaam waren om te straffen, en met groote lankmoedigheid de zonden en boosbeden der mensche verdroegen; maar dat zy ten laastten met groote gramschap ontstaakken, alzoo dat zy daar in de Molens gelijk waren, die al ist dat ze lange slaan zonder zich te bewegen, nochtans ten laastten door eenen harde wint gedreven, snel om looper, dat niemand haren loop kan stuiten. Daarom zeyden de onde wijsheids beminders, dat God sachtelijken totter wreake treed, doch dat

DE Molen die een wyl staat stille zonder wielen,
 Gelijk de wrake Gods die 't quaad heel zal vernielen.
 De Molen flapet wel een wylen windeloos,
 Soo doet ook Godes wrake, al zijn wy noch zo boos!
 Maar als de storm-wind blaast als of hy waar verkorselt,
 De zwaren Molen-steen al 't graan tot gruyts vermorselt:
 So ook, als zich verheft de gramschap onses Gods,
 Werd al het quaad vermaalt, al zijn wy noch zo trots.
 „ De stille Molen dan ons allen zy een bake,
 „ Dat wy de goedheyd Gods erkennen voor zijn wrake:
 „ Want of zy schoon vertoeft, zoo zal zy doch in 't lest
 „ Gelijk den blixem gaan van 't Oosten tot in 't West.
 „ Die Gods langmoedigheyd dan hier, na 's vleeschs behagen,
 „ Heeft achteloos versuymt, zal 't veelte spa beklagen,
 „ Wanneer de gene, die hem vriendelyk heeft genood,
 „ Met een wreed aangezicht, hem in den afgrond stoot.

dat hy de lank saamheyd der straffe daar na mette swaarte der selve vergelt.
 Synefius zeyde zeer wel: de Goddelijke nature gaat langmoedelyk en sachte-
 lijken voort; en daarom bedachten zy mee, dat de Goden al soetjens met
 hare straffe volgden en den boosdoenders kort op de hielen waren: want, zeyden
 zy, de Goden hebben wolle voeten en yzere handen, om te kennen te geven,
 dat zy wel sacht aanquamem, maar hart toegrepen. Daarom dient ons de
 spreuke des Oudvaders Gregorii wel in achtinge te neemen, wannecr hy zeyt:
 Niemand versuymt de lankmoedigheyt Gods, die anders zo veel te scherper
 gerechticheyt in zyn oordeel zal gebruyken, als hy te vooren groote lijdzaam-
 heyd beweezen heeft. Bernardus zegt mee; O Vader: ik begeere van u, dat
 doch u toorn, waar mee gy de sondaars kastyd, alleene zy een kinerlyke
 kastydinge, en niet een gramschap, waar mee gy dezelve uit den Lusthof
 sleet. Laat ons daarom gewaarschomwt wezen, dat de lankmoedigheyt Gods
 by ons niet worde in de wind geslagen, want het is zeker, dat der boosen straf
 en oordeel wel wat verlungt, maar niet vry gelaten, de tijd wel wat nitge-
 selt, maar niet weggenomen zal worden. Want de boosdoenders ragen zo haast
 niet de schuld in hare borst, of zy voelen te gelijk de straf op hare schouders: door
 dien Nemesis, de Goddinne des wraaks, aan hare slippe gekerent is.

Siet hoe eên zeldzaam kruyd (ó Wondertyk bedryf!
Het leven weder brengt in een gesturven tyf.

Sapient. 16.

Geen kruyt noch plaaster heeft Israël in 't gemeen
Genesen dan ó Heer! u eeuwig woord alleen.

Asculapius word gesteld voor de vinder der kryiden, en dat hy geboren is uit het doode Lichaam van Coronis, zijn vader was Apollo, over zulke dat hy onder de Goden gesteld is: hy heeft ook in zijn konst zoo toegenomen, dat hy den dooden Hippolitum weder levendig zoude gemakt hebben, als mede Androgeum de zone van Minos, die van de Athenienzen verslagen was &c. Zy hebben hier mee deze konste als Godlyk willen uybeeldē, gelijk zy in haar zelven grootlix iste loven. Wint de Medecijn-konst is van God ontfangen. Seggen de Hebreēn niet dat Raphaël de Erts-Engel deze konste hebbe gebruykt? heefe

ÆSculapius ziet, terwijl hy heen en weeder,
Door bosch, en beemden zoekt naar kruiden, groen,
en teeder,

Die dienstig voor den Mensch, en haar gezondheid zijn,
In een vermaaklijk dal, beplant met zoete wijn,
Een Harder, rap van leên, en kloek en stout van zinnen,
Een wreeden Basilifck bevegten, en verwinnen,

Door middel van een krans gestrengeld om zijn hoofd,
En beyd' zijn slapen heen. Den grooten Artz beloofd,
Aan d'Ed'le knaap, zijn gonst, en krijgt den krans door sineken.
Den felle Basilifck, vol gifs, en looze treeken,

Merkt wat'er was geschied, en voegt zich wêer ten strijd.
Maar, och! den Jongelingk, was kracht en leeven quijt
Zo haast hy 't Monster zag in d'opgespalte oogen.

Den wyzen *Æsculaap*, quam vaardig, om 't vermoogen
Van zijn verkregen krans te proeven: wreef en streck
Den Harder met 't kruid zo lange, tot 'et bleek

In bloos veranderd was; en 't leeven, heel volkoomen;
In 't uitgestrekte lijf, wierd op een nieuw vernoomen.

Een zaak verwondrens waard; en boven mijn verstant;
Dat zulk een grooten kragt het kruyd is in geplant.

*heeft Christus, de rechte Genees-Meester en Artz der Menschen, niet vzele
krankten en gebrekkelykke genezen? heeft hy die kracht ook zynen Discipulen
niet nagelaten? De Koningen hebben deze konst zelve gcoeffent, als Sabor en
Giges: Sabid Koning van Arabien, Mithridates van Ponto, Hermes Koning
van Egypten, Mesua, des Konings Damasi Neve, behalven een groote menigte
van geleerde mannen, als, Avicenna, Plato, Aristoteles, Hippocrates, en veel an-
dere uitnemende Philosophen. Also dat men de oprechte korst der Medecijne
wel mach in grooter waarde houden. De Wyze man zcid: Eert den Medecijne
om des noots wille; want de Heere heeft hem geschapen, en de Medecijne komt
van den hoogsten, &c. De Heere laat de Medecijnen uit der aarden wassen, en
een verstandig mensch veracht 'et niet.*

't Is Bacchus die hier zit , na 't leven uitgebeeld ,
Die ons den Geest verheugd , en alle zorg onsteelt.

Syr. 31.

De zoete en eedle Wijn verquikt des menschen hert ,
Wanner hy matiglijk : met smaak , genuttigt werd.

WAarom Bacchus van de oude Poëten by eene Jongeling wierd afgebeeld ,
daar van zal ieder , die eenige van hunne schriften heeft gelezen , genoeg-
zaam onderrecht zijn . Want zy verstonden by Bacchus eigenlijk den Wijn , dat
die zelve vrolyk en den geest vaardig maakte , om veel dingen kloeker te aanveer-
den , wanneer die met soberheid gedronken word , anders bedòmpt zy de sinnen , en
maakt die zelve onbequaam . Hierom stelden zy het Paard Pegasus aan zyn zy-
de , om de wakkerheid des verstands diar mede te kennen te geven . Plutarchus
schrijft den Wijn toe , dat zy de welsprektheit en konstige vindinge heeft voort-

Hier zit de wijn-God self, met zijnen platten kroes,
Op zijn gezadeld Ros, en speeld al vast avoes!

O *Bacche!* drinkt eensom, laat ons ook amoyen,

't Vat is niet half leeg; wy moogen noch wel poyen:

Maar zeght my hoe u hoofd dees lichte vleugels krijgt,
En *Pegasus* aldus, gevlerkt, na boven stijgt?

Is 't niet, ô Geve-luft, Wyn-vinder, Licht-beloven!

Om dat de wijn versterkt en stiert den Geest na boven?

Maar waarom krunkelt dus dees wijnranke in u hand?

Is 't niet om dat gy eerst den wijn-stok hebt geplant?

Waaromme zijt gy dus geschildert, bly en jeugdig?

Is 't niet om dat de wyn den mensch maakt kinds en vreugdig?

En waarom zijt gy naakt? is 't om dat onbeschaamt

De dronkaard zelf niet weet noch acht, wat hem betaamt?

O dat is wel geraan! dus drinkt uit mijnder schalen

Eens lekker druyven-bloed, ik zal 't gelag betalen

gebragt, want dan, zaid hy, zyn de geesten los en vry, die andersins geketent en gebonde schynen te wezen. Homerus zelve beweelt zynen Ulyssi dat hy van hoo-ge saken by den Wyn zoude spreken, wel verstaande tot matigheit; en dat zynen geest daar door te wakkerder en scherper wezen zoude. Hoe wel veele van de oude Poëten dit al wat verder hebben aangenome. Want het was eerst, dat men ter eeren van de drie Gratiën of Dank-Goddinneken zoude drinken, maar men knoopten daar terstont mede by, dat de Negen Mufen of Sang-Godinneken ook niet moesten vergeten zyn. Alzo dat van Ennio verhaalt word, dat hy zyne Oorlogs beschryvinge, en Æschylus zyne Treurspelen by de Wyn zoude geaigt hebben. Horatius schynt van dit evel vryfick geweest te zyn, wanneer hy schryft:

Diens Dichten zijn veracht en werden nimmer oud,

Die met schraal water zijn begoten en bedoud.

Ook *Martialis* derf wel zeggen.

Wanneer ik nucht'ren dicht, dan zijn geen Ryme goet,

Maar dronken loopen my veel Rymers in 't gemoet.

Doch men moet voor al deze edele gave niet tot overdaad; maar, tot soberheyt gebruiken, altyds gedenken, dat de zelve tot verhenginge van des Menschken herte, maar niet tot misbruyk gegeven is.

*De Vreë veel overvloeds aan ieder maakt gemeen;
Wanneer de dullen Kryg met voeten ligt vertreëñ.*

Job. 22.

Vereenigt u met God, hebt vrede in uw gemoeden;
Gy werd uit zijnen schoot gezegend met veel goeden.

Hier staat de zoete Vrede, hebbende aan hare hand Pluto, die zy gevoestert hadden, dat is de Rijkdom, en was geladen met den vollen koren des Overvloeds, om te betonen wat heerlijke en aangename dingen door haar voor den dag kome: zy heeft de woedende Marsen bloedige Bellona met al'er krijgs-geweer onder haare voeten vertreden, alzo dat de Landman wedes om zijn akker mach ploegen, de Koopman veilig reizen, en ieder gerustelijk onder zijn dak schuilen, alzo dat des dollen krijgs mans rooverye en branden niet meer gehoort werd. Silius Italicus zegt:

*De vrede is 't beste voor gewis
Een Vrede is beter, na mijn zin,
De Vrede 'et land behouden doet.*

*Van dat den Mensch gegeven is.
Dan veel Triumphen met gewin.
En maakt den burgers eens gemoet.*

De

Ziet *Cornucopia* met hare vollen Horen
 Ontluyken, t'wylen *Mars* al schuymende van toren
 Met zijn *Bellona* ligt getreden met de voet:
 Gekneult is zyne schild, en zynen stalen hoed:
 Zijn yzer is veritompt, en zijne spiets gebroken:
 Zoo dapper heeft de Vreê? zich over hem gewroken:
 Duurt lange, ô zoete Vreê! dat eeuwig voor dy buig
 De dulle God des krijgs, met al zyn wapen-tuig.
 Verstikt zijn moord-trompet: en laat zijn Vendels rotten
 Scheurt zijn banieren af, en werpze voor de motten:
 Zijn moedige *Tropheen* vernielen met'er vaart;
 Maakt van zyn spiets een zeyns, een kouter van zyn swaard,
 Op dat den Akker-man weer, met een goet genoeg,
 Mag onzes Moeders rug doorvoren, en doorploegen,
 En *Ceres* wederom toewyden met genucht
 Het eerste veld-gewas, en Boom-, en Wijngaards-vrucht.

De vrede is zo edel, dat ook haar naam zoet is te hooren, hier door worden de landen, de steden, de gemeene saken, de Rijken en Koningrijken gestut en onderhouden. De vrucht van alle gelukzaligheid is de Vrede. Guicciardin zeyd: Ik zie niet heyliger, niet nodiger, noch Gode aangenaamer, onder den Christenen, dan Vrede, want, zonder die zelve, zie ik alle Gods saligheid, Gods dienstigheid, en alle goede zeden tot een openbare bederffenisse vervallen; want zonder Vrede behagen Gode zelve niet uw gaven die gy op den altaar brengt. Daar-en-tegen, wat isser vervloekter als den krijg? wanneer Mars en Bellona haar bloedige Tropheen opsteken, en den droeven allarm blazen, dan isset al vol vreeze en benaetheit. De Eendracht is op't hoogste noodig; want door Tweedracht, worden groote dingen verplettert, en kleine dingen steken, door Eendracht, haar hoofd op. De voor-daad van Scilurus zal ons leeren, die zijn tachtig zonen beval, aesz by een gebonden bossel pylen te breken: maar als sy't zelve niet vermochten, brak hy elx besonder voor haare oogen, zeggende: blijft gy eendrachtig, gy zult sterk zijn; maar, tweedrachtig, zalmen u licht verstroyen en breken: Salustius verhaalt, dat Micipsa tot zijn zonen zeyde: Ik overlevere u nu het Rijk, vast genoeg zo gy vroom zijt, maar swak zo gy quaad zijt. Dit behoorde ons allen te leeren de Vrede en Eendracht te omhelzen, op dat wy niet door Tweedracht verheert en overwonnen worden.

Ziet hoe *Vrou-Venus* wicht, met zyn gevelerkte sprieten;
 De naarstige *Diaan* kan quetzen, noch door-schieten.

Syr. 33.

Drijft stadig uwen knegt ten arbejd, vroeg en spaad;
 Want luyheyd ontucht baart, en alderhande quaad.

DE Poëten hebben verciert, hoe dat Cupido, door zyn vierige pylen; alle Godden en Goddinnen tot liefde en minne had ontfeken; maar, dat hy Diana (om dat zy gestadig besig was in 't wild na te jagen en te schieten) niet en kon trefsen. Hier mede gawe zy kloeklyk te verstaan, dat de dertele geylheyd en heete minne niet was te betomen, dan door gestadige arbejd en naarstigheyd, en dat ze daar tegen niet meerder wierd gekwastert en gequeekt, dan door ledigheyd, lekkerbeyd en overdaelicheit. Lucanus zeyt, dat de ledigheyd, den mensche maakt losse sinnen, dat zelve is klarlyk in Sardinapalo te sien. Ook zeyd Catullus zeer wel:

De

Siet hoe *Diana* spoeyt, met heure wak're brooskens;
Langs 't schoon gebloeyde veld, bezaait met roode Rooskens;

Ziet hoe zy rent en loopt door 't schaduwende bosch;
Geboogt; gepylt, gelaarft, geladen met den tros,
Den koppels hitzende aan het Wilt met open kelen,
En laat in 't goude haar de zoete windjes spelen:

Hier vangt zy eene Hinde, en ginder een wilt Hert,
Dat met zijn hoornen in de takke is verwert;
Hier eenen snellen Haas, die met zijn ommekijken,
Niet mocht, in zijnen loop, den ranken Hond ontwijken,
Nu kruyft zy 't donker wout, nu schuylt zy eens in 't lis,
Dat ondertusschen zy *Cupidoos* doel wit is,
Zy niet eens merken kan, dewijl zy langs hoe styver,
Volhert in d' eedle jacht en groeyt in deze yver.

„ Want wie de luyheid haat, en neerftigheid bemind,
„ De liefde in zijne vlijt, en arbeid overwind.

De Ledigheid heeft eerst den Pringen t'onderbracht,
En trotze Steden zijn vergaan met all' haar pracht.

Lycurgus, die andersints een zeer gestreng Wet-gever was, heeft gecordeelt, om de jonkheid van Ledigheid af te leiden, dat zy hun zonden begeben tot arbeid, tot jagen, tot loopen, tot zwemmen, op dat zy gewent zonden worden honger, dorst, koude en vorst te verdragen. En als wy te recht willen in sien wie dat door ledigheid zijn eer en dapperheyd ter zijde gestelt heeft. sic aan zelve de Romeinen, onder andere de voortreflyke Mannen Scipio ende Lilius: als zy het gemeene beste, door haar al te groote ledigheid, ter zijden hadden gestelt, dat zy aan de strand gingen om mosselen en schelpen te zoeken, en tot alle speelen te begeben. Doch men moet hier in ook onderscheiden dat het heel anders is met eerlikke Ledigheid, die ook den Burgeren is toegelaten, als met trage en vuyle luyigheid, die des Duivels oorkussen is,

Cupido en de Dood die slapen beide t'zaamen,
Ontwakende, zy blind, elk anders schichten namen.

Rom. 6.

De Dood, de bleeke Dood (wanneer wy 't recht doorgronden)
Is het gerechte loon, en straf van onze zonden.

Hier leid Cupido met de Dood zoetlik te rusten, en opstaande neemt d' een des Anderen geweer onwetende: also dat de Dood quest, met Cupidoos schichten, die hy behoorde met zijn eigen pijlen doorschoten te hebben: en wederom quest Cupido met des Doods pijlen, de jonge herten, die noch garen lange tijd in vreugde zonden willen blijven. Hier mede verstonden zy: dat de aart en loop dezer werelt soodanig is, dat de blozende Jongeling, door des Doods pylon getreft zijnde, daar henen sterft: en dat d' oude quijnende Bestevaer, door een heimelik vuur ontftecken wezende, noch zoekt om een zoete liefde behagen.

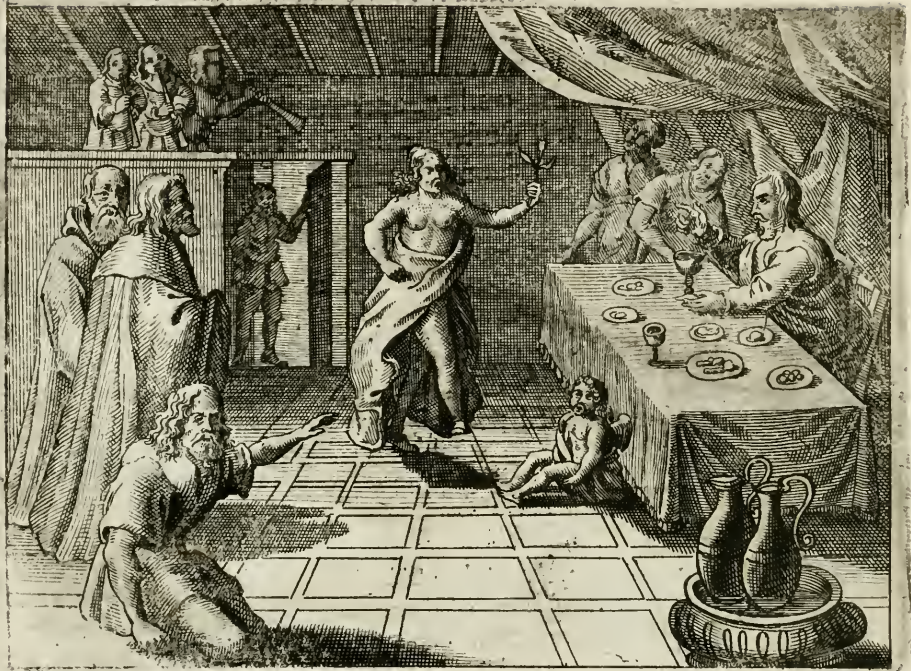
Hoo

CUpido, en de Dood, zich leiden om te slapen,
 In een zacht bloemendal met hun geweer en wapen.
 Maar, als de zoete vaak weêr van 'er oogen vloog,
 Toen nam, door onkund, d'een des anders Pijl, en Boog.
 Het dartele Minne-wicht ging zich tot schieten ylen:
 Maar 't volkje, dat hy trof; stort haastig van de pylen.
 De Dood, de blinde Dood, geen oude mannen raakt,
 Of in de koude borst de heete minne blaakt.
 „ Daarom is 't dat (hoe vreemt het sचेynt in onzen zinne)
 „ De jongen dikwils sterft; en d' oude queelt van minne.
 „ Daarom is 't dat de jeugd, die op 'er schoonheid bralt,
 „ Vaak van 'er groene steel, tot in 'er graf-steê valt.
 „ En dat het Minne-vuur des Ouden hert doorkruipet.
 „ En pijnelik hem 't mergh uit zijn gebeente zuipet.
 „ Dat weggerukket werd, de Jongling als een dief,
 „ En d' oude koude stok vrijt om zijns herten lief.

Hoe droevig ist, zeyd eener, dat die heerlikke spruite en weeldrige bloeme zoo haest, door een teder windeken, word afgemaet en verplet, die noch zoo lang ons begerig oog konden vermaken, en waar van wy zoo schoone affeyselen hadden te verwachten? wat bedrukte en beswaarde tranen laet niet de Minnaer door 't affsterven van zijn beminde? en hoe mal en geil is wederom de oude koude fuiselaar en Bestevaer, die in hem daer- en-tegen gevoelt een heimelikke onsteking zijner jonkheid: al eens als een vyer dat in hem zel ven verteerende en vergaende, noch somtijds een flikkerijen van zich geeft, daar 't nochtans ten einde aefsems is: also is 't ook met de oude koude Minnaer gelegen. 't Zijn somtijds maer doot-stuipen: even als eener die op zijn sterven leggende, noch krachten toont, daer hy nochtans haest heeft uitgewoelt. So doen ook de oude luiden, die 't weiningh vyer, dat zo sober by haer onderid' affche verborgen is, te voorschijn brengen; maer terstont, door 't zoetlik speelen der windekens, vyer en asch te gelijk verwaait: alsoo dat dit levende Lijk, door 't onsteken van zijn Minne-vyer hem bereid een baere en een verhaestinge naer 't Kerk hof. Chriostomus zeyd: ghy oude Manne: laet u gryze hayren u strekken tot een teeken des eerwaardigen ouderdoms, en die u jaren betamen: maar zoo ghy u als een jorgeling wilt dragen, dan zult ghy ook den kinderen een spot wezen.

*In Momi ſcheel gezicht geen dingen zijn volmaakt,
Al ſchort maar aan den dans dat Venus toffel kraakt.*

Jud. 1.

De booze Laſteraars (waar zy ook zijn gezeten)
Die laſteren het geen daar van zy zelf niet weten.

MOmus, de looze ſpotter wordt hier gezeit der Goden dans te beſpieden, en alles wel naauw door te zien, nochtans, op dat hy wat zoude te voorſchijn brengen, berispten hy, dat het gekraek van Venus ſchoentjens den dans hadde bedorven. Hy moeft immers wat zeggen. Maer Mome, ghy blyft hier by noch niet maer gy derft wel hooger klimmen, en de werken Gods laſteren, al-eens of die zijn konſt by u hoorde te leeren: want ghy dorſt wel zeggen, dat Godt in den Menſche naar-gelaten hadde, het gene aldermeest van nooden was: door dien hy hadde behooren in zyn borſt een venſter gemaekt te hebben, daar door men had kon-

DE Goden quamen t'zaam in 's Hemels opper-zaal,
 Om nutten, met geneugt, een heerlijk Avontmaal:
 De rey was niet zoo haast vergadert, of men dekt'er
 Des tafels breede rugh, met *Ambrosijn* en *Nectar*,
 Men schikten zich ten disch, men at, men dronk, men loegh,
 Geen dingen hier gebrek, daar was van als genoegh:
 Het maal was nauw gedaen, men ging de zinnen scherpen,
 En op den zoeten toon van fluiten en van Herpen
 Aanvangen eenen dans: vrou *Venus*, zoete snol,
 Die maakten meen'gen spronk, en lichte kabriol:
 Maar *Momus*, in den hoek, (die altyds kloek en wakker
 Eens anders hofken wiede, en zijne eigen akker
 Van 't onkruid laat vertreen) riep luid, en leelik, dat
 't Gekraak van *Venus* schoen den dans bedorven had.
 „ Dus waar de spotter zit, men zijnen tongh hoort lifpen,
 „ Hy vind in yeders doen yets dat hy magh berispen.

konnen zien wat listen en lagen daer in verborgten waren. en dat men de ooggen ook
 behoorde binnen en buiten te konnen keeren, omme te mogen zien wat gebrek dat-
 ter in 't hooft of in 't lijf schulde. En dat de kuiten niet gestelt waren in plaats
 van de scheenen, want de scheenen, zeyde hy, voelen al te haest wanneer zy ge-
 quest worden. Hy berispte mede dat des *Stiers* ooggen niet en ware gestelt op zijne
 hoornen, daar zy nodig waren, &c. *Plutarchus* bestrafte dezen berisper en zaid:
 Waarom vereischt ghy, ó *Mome*! vensters, om d'een des anderen hert te mogen
 aenschouwen? De wijn ontsluit die dat zelven niet over-genoeg, wanneer zy het
 mom-aansicht van onzen voorhoofd trekt? Doch wy weten dat alle Godes werken
 volmaekt, en dat dezer vuilen berispers tadelingen by Gode een gruwel zijn.

Hier zit de Minne-moer met heu en Zoon verzelt,
Aan 't vuur, 't wijl Bacchus dwaalt met Ceres langs het velt,

1 Petr. 4.

Het geeft den bruffers vreemt (daar gy meê pleegt te loopen)
Dat gy zo nucht'ren leeft , en schouwt der flempers hoopen.

Hoe sober sit hier de geile Venus , met haar dertele kind Cupido , en warmt
zich vast by de kolen? Doch ziet ghy wel dat Ceres en Bacchus al danssen-
de van haer scheiden, en laeten haer alleen zitten? daerom zeggen sy, dat zy kost
is, wanneer de andere van haer zijn. Hier mede gauen de Poëten te verstaen, dat
de dertele Venus met geen dinge meer worde gesterkt en gekoestert , als door Ce-
res; dat is door 't lekker eeten, en door Bacchus dat is door lieflyk drinken. Maer
dat sy niet meerder in den toom konden gehouden worden, als door soberheid en
vasten: want daer is niet, waer door wy ook naerder tot God kunnen op-klimmen,

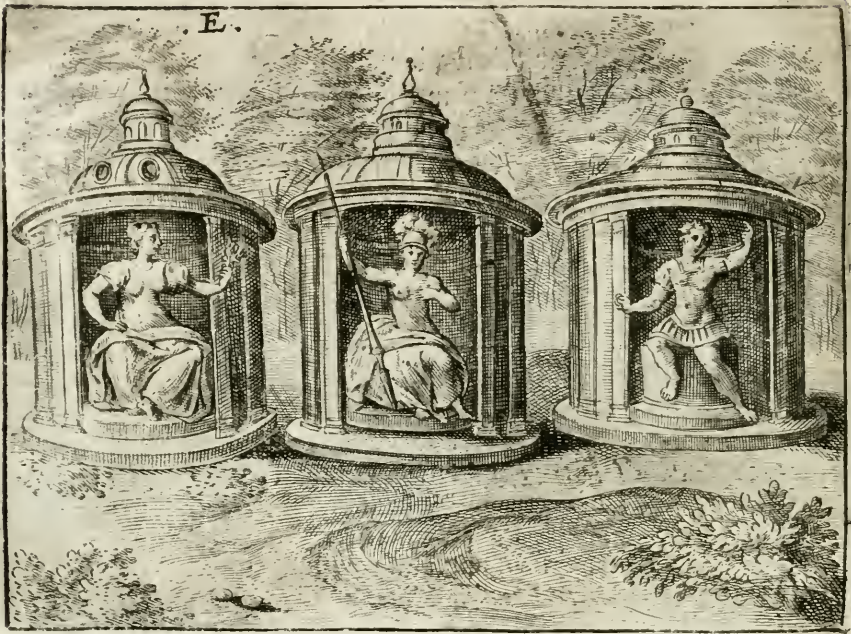
VRou *Venus*, en heur Wicht, hier in den hoek gefcitolen,
 Zig wermen aan den haart, en rootten voor de kolen:
 Vermits Vrou *Ceres*, en Heer *Bacchus* beidegaar,
 Al dwaalende langs 't veld, gefcheidezijn van haar.
 Maar wat betekent doch, dat zy, van een gefcheiden;
 De Moeder met heur Kind hier laten met hun beiden?
 „ Ist niet om dat het vuur der geilen Minne-luft,
 „ Doorfoberheid verkout, en gantsch wert uit gebluft?
 „ Want daar van Graan en wijn is alderhande volheid:
 „ Men aldermeest bespeurt der liefden brand en dolheit:
 „ Dus: wie de welluft haat, zijn lijf houde in bedwank,
 „ Doorfoberheid van spijs, en matigheid van drank.

en den Satan wederstaen, dan door zoberheyd, zeyt Augustinus: *Het vasten zuivert de ziele, trekt het gemoet om hoog, onderwerpt het vlees de geest, verspreidt de dampen des herten, lescht den brandt der wellusten uit, en steekt de keersse der suiverheid aen. Daerom zeide Prudentius.*

't Gemoet met spijs, noch drank beswaart,
 God beter in zijn hert bewaart.

Socrates vermaande datmen also de spijsz most gebruiken; dat noch het lichaem, noch de ziele daer door beswaert worden: want, zeide hy, vele menschen leven hier alleen, op datze eten en drinken: en 't schijnt ofze hier toe op de wereld gekomen zijn, om van haren buik een afgod te maken. Deze lopen in hare wellusten heen, en swimmen in alle dertelheid. De Nature heeft doch haest genoeg; maer de gulzigheyd en overdadigheyd verbergt sich nu onder een eerlikke rock daer nochtans 't lichaem alles verteert; hier door komen de wellust en dertelheden. Vegetius zeyt: 't Lichaem dat een sacht tabbert gewent is, en kan niet wel de ringkragen en 't harnas verdragen; 't hoeft dat een warme mutze gewent is, valt den helm beswaerlik. De redre en sachte hand kan dat scherpe hecht niet wel voeren: also is ook een lichaem dat van drank en kost opgevult is: 't veracht alle Godsalige overwegingen; 't verwerpt alle hardigheit des beronws en boetvaardigheit, en verdraegt geen strengigheit. 't Is zeker, dat de grootste deugden versmoort moeten leggen, wanneer de Wellustigheid mach heerschen en gebieden.

t' Atheen' werd d'Overhand, de strijdbre Mars in Sparten;
 Appoll' by den Tyriers ge-eert van gantscher harten.

I Rom I.

In eenes Menschen beeld hebben zy Godes wezen
 Verandert en verkeert, ja dienst en eer bewezen.

Als men de afgoderye en by-gelooven der Ouden zouden verhalen, het zoude al te verdrietigh vallen. Hesiodus derf wel zeggen datter dertig duizent Goden in de Wereld geweest zijn, en Tertullianus verhaelt dat Varro drie hondert Jupiters getelt heeft. Want zy hadden ook haar bezondere Afgoden tot alle dingen, ja voor alle krankheden en gebreken, voor boomen, bosschen, beesten, also dat men ter werelt niet kon bedenken, of zy hadden daer toe hare Goden. De Romeinen verboden dat men geen andere Goden aldaar moest aennemen, dan die den Raedt instelde, gelijk die in de Priester-boeken bekend waren. Andere selden

- de

DE Heydenen, hoe blind zy voor ons henen gingen,
Noch altijd droomden van *een wezen alder dingen*,
't Welk als een eigenschap t'aanbidden quam alleen,
Dat heilig was van aart, en ieder al gemeen.
d' *Atheners* d' *Overband* devotig eere boden,
De *Tyriers Phæbus*, als den grootsten alder Goden:
De wapen-roover *Mars*, werd met veel offerviers,
Ge-eert devotig van de *Lacedemoniers*:
Maar ander blinder, en veel woelter van manieren,
Gods-dienstig offerden d'onredelyke dieren:
En 't alderdomste volk voor 't vuur heeft neêr geknielt,
Of ander schepzel, 't geen dood was en onbezielt.
Elk land had zijnen God eerbiedig in 't gezichte,
Dies in hun blind'heyd zy beschaamden veel verlichte,
Die eenigfins verlicht, noch gaan in blindheyd voort,
En vragen na Gods-dienst, naar God, noch naar zijn woord.

---

de Eerbaarheyd, Eendracht, Hope, Eere, Weldaad, Barmhertigheyd, en andere deugden tot hare Goden. Andere de Dieren, als Schilpadden, Crocodillen, Slangen, Leeuwen, Wolven, Schapen, Koejen, Katten, Bokken, Duiven, Oyevaars, Gansen, &c. Andere de Vloeden en Rivieren, daar toe hare Neptunos uitbeeldende. Andere Son, Maan, en Sterre. Andere de bloemen, kruiden, ajuyn, look &c. en ik weet niet wat zy van dese soorte niet versierden. Hier worden alleene uitgebeeld hoe die van Athenen in haren Tempel opgerecht hadden de Goddinnen Victoria, dat is de Overwinnige, die zy heerlijken vercierden met Lauwerkroonen; en te Sparten hadde men op-gesteld den God Mars, die aan handen en voeten gebonden was: en by die van Tyrien worde ge-eert en met grooter heerlijkheyd geviert de God Phæbus of Appollo. In somma, een iegelijk gink zijnen weg, en maakte Goden naar zyn goetduncken, maar wy weten datter een God is, die alles geschapen heeft: en gelijk David zeyd: Here u en is niemant gelijk onder de Goden, en da'r is niemand die doen kan gelijk gy doet: want de Hemelen prijzen uwe wonderen, en uwe waarheyd in de gemeente der Heyligen.

De Liefdekens staan hier, ziet! hoe zy ons aanpryzen
Malkand'ren alle deugd en vriendschap te bewyzen.

1 Johan. 4.

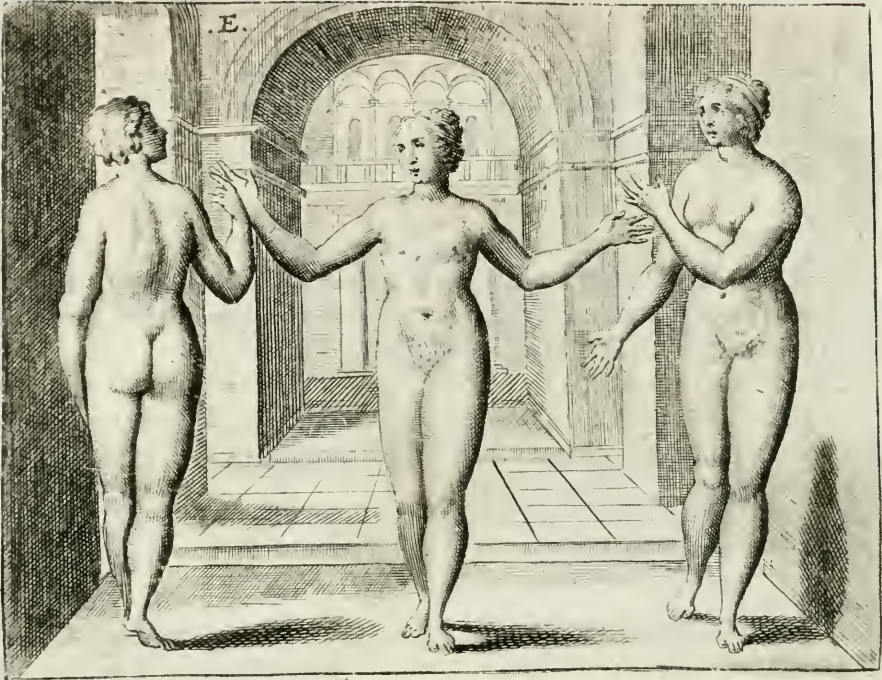
God is de Liefde zelfs (de liefde is 't hoogste loth!)
Wie in de Liefde blijft, blijft eeuwiglijk in God.

DE Poëten versieren, dat er waren drie Godinnen diemen Charites, of Liefdekens noemde, en waren geheeten Aglæa, Thalia, Euphrosine, zy worden geschildert met lustige klederen, andere zeggen, dat die zelve naakt behoren te wezen, en datze altijd in de Lente dansende voor den dag quamen. Hier mede gaven zy te kennen, dat de vriendschap altijd naakt, dat is openhertig, vrolijk en blygeestig most geschieden, en datze altijd in de lenten haar niet anders en most vertoonen, als namaals, wanneer de sure winter-vlagen volgden. Och! dat
de

OF yemand vragen mocht wat deze drie bedieden,
 Gy ziet hier een de twee, en weêr twee d'een aanbieden
 Elkanders aangezicht, dewijl men zegt gewis
Dat eene vriendschap twee vriendschappen waardig is.
 Het zijn de Charites, die met een mild ontfarmen
 Malkander alle drie zo lieflijk omarmen;
 Met ware Liefd' zy tot malkander zyn gezint;
 De Liefd', de gordel is die hun te zamen bind,
 In eenen vasten knoop: maar zeg, waarom bekleden
 Zy niet het wit albaft van hare naakte leden?
 't Is om dat reine Liefde: en vriendschap ongeveynft
 Een open herte toont, dat nooyt om quaad doen peynft.
Aglæa, Thalia, en Eupbrofin' zy heeten,
Bevalligheyd, vermaak, en Blijdschap ongemeten:
 Want aangenaamheyd en vermaak zy in 't gemeen
 En rechte vrolijkheyd voorts brengen by elk een.

de Liefde by ons ook soodanigen plaatze had, en dat die altijd voor onze oogen en in onze herten gegrift mogte staan, wy zouden de weldadighejd in meerder eere hebben. Augustinus zeyd. In de Liefde is een arm man ryk, zonder Liefde is een rijk man arm. De Liefde is de worsel aller goede dingen, en de begeerlikhejd is de moeder van alle quade. Gelijk de Oly (zeyde Ambrosius) boven alle nattigheden drijft, alzo gaat de Liefde alle andere deugden te boven: en d'Oude hebben de Liefde afgebeeld by de Torrel-duifkens, dat die zich altijd by de andere deugden voegt, gelijk het duifken by zijn Ee-gade. Laaten wy dan malkanderen in de ware Liefde na-volgen, doende werken der Barmhertighejd; want of wy schoon al onze goederen den armen nitdeelden, en wy de Liefde niet en hadden, 't zoude ons niet baten, daarom behoren al onze werken in de Liefde te geschieden.

De Weldaad drierley (ons tot een goed exempel)
 Werd heyliglyk ge-eert te Romen in den Tempel.

Hebr. 13.

De Weldaad nimmermeer uit uw gemoeden vaagt,
 Want zulk een offerhand den Heere wel behaagt.

TE Romen in den Tempel waren drie Godinnen, genaemt de Weldaden of Dank-goddinnen, opgerecht: d'eene was, Weldaad, d' ander Ontfangende Weldaat, de derde, Vergeldende Weldaad. Seneca noemtze drie gezusters, en zeyd, datze malkanderen de handen gaven, en dat zy lachende, jonk, en Maagdekens waren, met losse en luchtige kleederen. Zy worden gezeyd met de hande aan malkandere te houden, om dat de weldaden altijd ter rechterhand zoude komen Lachende, om dat de weldoenders gezichte vrolijk is Jonk, om dat de gedachtenisse der weldaden niee oud behoort te worden. Maagdekens

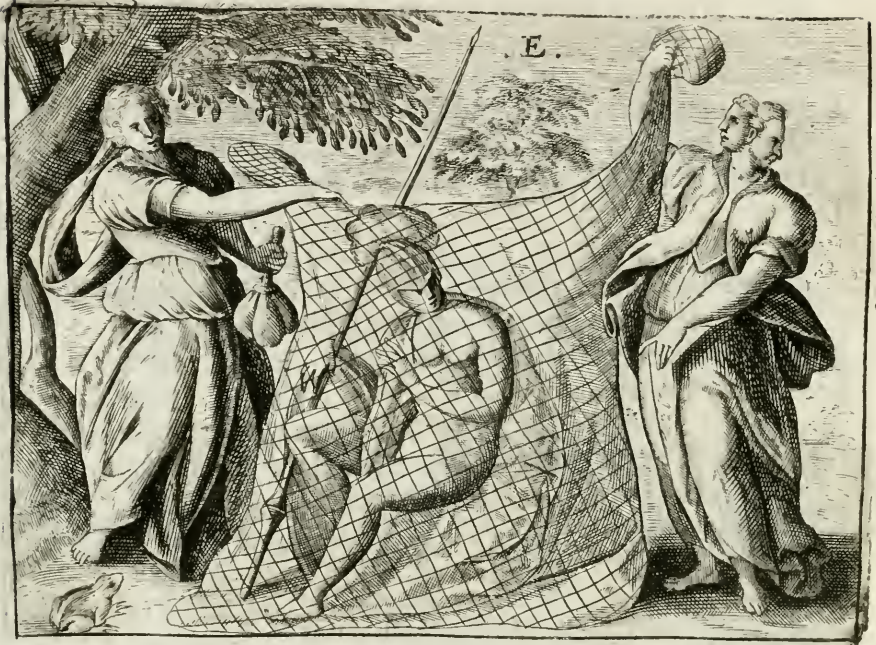

DEES drie Goddinnen, hier dus op de rye staande,
 Zijn niet zeer ongelijk den beelden van 't voorgaande
 Dees schoone Maagden zijn de *drie Weldaden* zelf,
 Hier voormaals opgerecht in 't heylig Rooms gewelf:
 d' Een is *Weldadigbeyd* die met een open herte
 En met een open hand gedenkt haars naaste smerte:
Ontfangende geschenk de tweede Nimphe heet,
 Daar steeds *Weldadigbeyd* haar giften aan besteed:
 De derde *Dankbaarbeyd*, in wiens gemoed begraven
 Licht de Dankoffer van hares naasten milde gaven.
 d' Een rijkelijken geeft, de tweede bly ontfant,
 De derde voor de gaaf eerbiediglijk bedankt,
 „ Och of dees *Nimphen* ons al t'zaam zoo wel bevielen
 „ Dat wy hun plaatsten in den Tempel onzer zielen:
 „ Want daar in 't herte blinkt dit schoone beelde-werk,
 „ Daar is een heylig huys, en wel geçierde kerk.

---

om dat de weldaden ongeschent, oprecht en heylig behooren te wezen, aan niemand verlooft noch gebonden, Chrysofostomus zeyd: men behoort geen weldaad te verbergen. En men moet geven, zegt Augustinus, dat het, nog u, nog eene anderen schadelijk is. Plautus is ook van 't zelfde gevoelen, als hy zegt: Laat u doch niet verdrieten den vrienden goet te doen, maar schaamt u liever dat gy 't niet gedaan hebt; 't is een schande dat men zijn vriend in den nood niet bystaat. Demosthenes spreekt mede. Ik ben van gevoelen, dat die gene, die weldaad bewezen is, 't selve behoort alle tijd te gedenken, en die 't heeft gegeven, behoort te vergeten; want de weldaden dikwils te herhalen, is een aart van pochen en verwerpen. Democritus zegt: de Menschen behooren vaardiger te zijn om te geven, als om te beloven; want eene kleine gave helpt een behoefte; maar van guldene en hoofsche woorden, kan niemand den buik vullen. Daarom laat ons altijd, zegt Chrysofostomus, de weldaad, als een gulde kleynood, aan onze halze dragen, op dat men mach merken wiens kinderen wy zyn, namelijk des geene die daar zegt: Ik ben Barmhertig want hy laat zijn Sonne schijnen over de goede en quade.

*Ey ziet! wat grooter Visch is hier in 't net gevischt?
't Is Pallas, door 't bedroch van Gierigheyd, en List!*

I Timoth. 6.

Die zich bekoren laat van 't goud dat hy ziet blikken.
Door gierigheyd geraakt in veelderhande strikken.

Hier zit Pallas, de Goddinne der wijsheyd, in 't net van Listigheyd en Gierigheyd gevangen. Daar by de Oude wilden te kennen geven, dat de Wijzen, hoe wijs zy ook willen schynen, door deze twee looze Vrouwen wel kunnen bedrogen worden. De Poëten verhaalen, dat Jupiter, Danaan, die van haar Vader Acrisius zo trouwlijk beslooten was, door een goude rege, wel wiste te bedriegen; gelijk by Ovidium en Horatium te lezen is. Cicero zeide zeer wel, en de dagelike ervartheyd leert ons 't zelve genoegzaam, datter niets is zo heylig, of het kan geschen, niets zoo vast, of het kan verwonnen, niets zoo voorsichtig, of het kan door geld verleyd worden. Philippus van Macedonien vragende 't Orakel door wat wyze by Grieken zoudt 't onderbrengen? kreeg voor antwoord, dat hy niet met

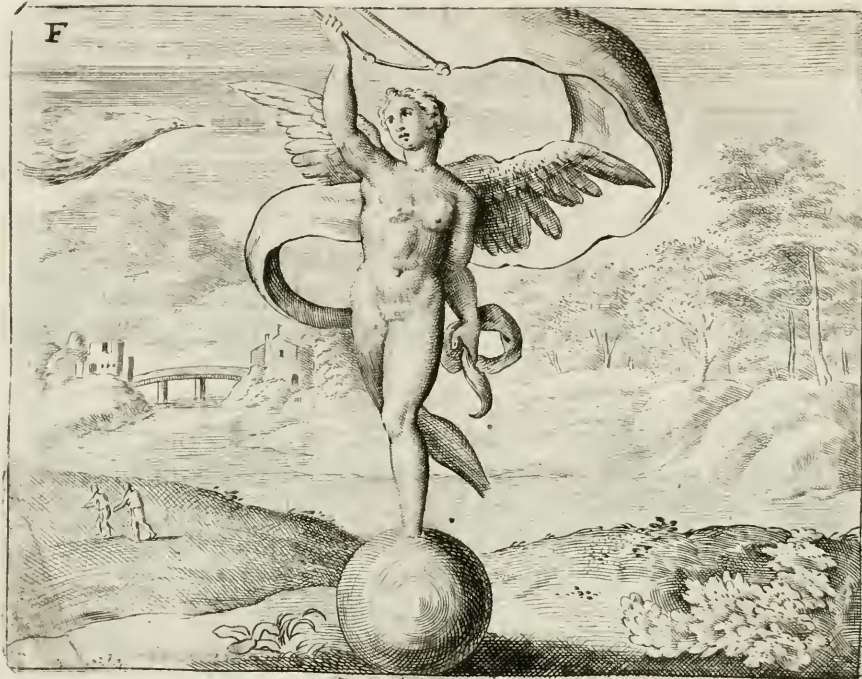
DE kloeke *Listigbeyt*, twee-aanfigtig en wakker,
 D' arme *Gierigbeyd* (die, van eens anders akker
 Haar leegen schuren vult, en in haar dieffsche tasch
 Het goud steekt, datze steelt, uyt haares naasten kas)
 De wijze *Pallas* zelf zoo aardig kosten lokken,
 Tot dat zy hadden 't net haar over 't hooft getrokken.
 „ Want dat de *Gierigbeyd* de *Wysbeyd* wel bedriegt,
 „ Is een gemeene spreuk, die door de monden vliegt,
 Dit is wel eer gesien aan *Midas*, toen hy haakte,
 Dat al 'et tuyg sijn goud mogt werden dat hy raakte:
 Dees bede hem gewerd, en was hem licht vergont,
 Greep hy een stocxken op, het werd al goud terstond,
 Of greep hy eenen steen, hy wierd in goud herboren,
 Nam hy een hand vol graans, hy had al gulde koren,
 En dobbert hy in 't nat, of greep hy eenen boom,
 Hy had een gouden eyk, en eenen gulden stroom.
 De gek was heel verblijd, en lachte dat 'et schatert;
 En gaf aan d' *Echo* werk die al zyn doen besnatert;
 Maar als hy aan den disch zaleten ('t is te vreeint:)
 Word al de spijse goud die hy in hande neemt.
 En als hy drinken zal, (wel hoe wil 't nu gelukken?)
 De Wijn in goud verkeert en met geheele stukken,
 Hem in het keel-gat valt, dies roept hy weder aan
 De Goden, die uyt 'liefd' hem van dit leet ontslaan.
 „ Dies dikwils *Gierigbeyd* de *Wijsbeyd* heeft bedroogen,
 „ En 't goud heeft in den nood nooyt yemand helpen mogen.

---

met yzere, maer met silvere spiesen vegen moest. Hebben die van Lacedemonien ook niet hare vyanden met geschenken vereert, en hare overwinninge door 't goud verkreegen? Hoe schadelijk deze Geld-zucht is, en een Moeder aller bederf-nisse, konnen getuigen, die door haer eigen profijt, geheele landen in ondergang brengen, en de wetten omkeeren. De Vrome hebben haar dit niet te belgen, onder welke ik ook stelde de trouwe Alcamenes, die gevraagt zijnde, waarom hy de geschenken die van Messenia hem aanboden, had geweigert? antwoorde zeer wel; Zo ik die had aangenomen dan hadde ik immers plat tegen de wetten gezondigt, die dat klaarlijk verbieden. Daarom zeyde Augustinus: De Gierige, als hy meend winninge te doen, dan verliest hy sijn zelven, en als hy wat meent te vangen, dan werd hy zelven in 't net getrokken.

Aanmerk hoe 't Avontuur de buyk hangt naar de winden,
En niet met allen vraagt naar vyanden, noch vrindeu.

Psalm 119.

Mijn toevlucht is alleen de Heere der Heerscharen,
Geen quaad; noch ongeval kan my nu wedervaren,

De Fortuyn, of het Avontuur was by de Heydenen zonderlingen nytgebeeld: de eenen scbilderde het als een nytzinnige Vrouw, die zonder onderscheyd nam en gaf, d'ander met vleugels en handen, doch zonder voeten, staande op een ronden bal: d'ander met een rad, &c. Somma, 't liep hier op al te zamen nyt, dat de stand der menschen niet gestadig was. Doch die van Lacedemon verstonden, dat men de Fortuyn niet anders als met opgebeven handen most aanbidden: waar mede zy niet duysterlyk te verstaan gaven, dat de menschen de Goden te vergeefs aanriepen, in dien zy zelve de hand niet mede aan den ploeg sloegen. De Zee-man, in storm en onweer benart zynde, roept wel om verlossinge en hulp totten Heer, doch ondertusschen laat hy ook niet zyn handen te reppen, op zyn roer en schoot te passen, ter tijd hy gelukkig in de geruste haveng gekomen is. De Landman heeft geen zegen van God te verwachten, ten zy hy te wooren zyn land hebbe geploegt, bezaayt en bearbeyd. De geleerde heeft te vergeefs om de konsten der geleertheyd en gebeden, indien de vlyt en nagt wake by hem niet is waargenomen. De

geleert.

Die 't Avontuur vertrou, eerst overdenk te voren;
 Dat zy lichtveerdig, als den weerhaan op den toren
 Met alle winden waait, en dat hy is verleyd
 Die in haar zoeken wil zyn rust en vastigheyd.
 Ziet hoe zy staat en sviert met vleugels gauwe en vlugge;
 Nu toontze 't aangezicht, en strax den gladden rugge.
 Zie hoe zy voeteloos, op eenen rondem bal,
 Toont hoe den hoogmoed gaat gemeenlyk voor den val,
 Dees beeldenisse ontbreekt dat zy niet wispelturig
 Een wankel rad omdraait, onstadij en gedurig,
 Daar d'een om hooge rijft met eenen trotzen kop,
 En d'ander in den grond valt boven van den top:
 Want dit is haren lust, dat zy, in grooter waarden,
 Den eenen hoog verheft, den andren werpt ter aarden,
 Als ik in 't tafereel *Cebetis* haar aanschouw',
 Zo zie ik (zo my dunkt) een dulle en blinde Vrouw',
 Die voren in den hoop strooit eenen gouden regen,
 Daar elk om 't meeste dringt: waar de eene heeft gekregen
 Een kostelyk Thresoor, versilvert, en verguld,
 En d'ander om een kroon van vreugden is vervult,
 Die eenen Scepter draagt en deze heeft een Keten.
 Den anderen is een schaal vol Peerlen toegesmeten.
 Maar achter deze *Nimpe*, eylaas wat zie ik hier?
 d' Een heeft den bedel-zak, en d'andere heeft een lier,
 d' Een heeft stok of krukke, oft van sint Jacobs schelpen,
 En d'ander steent en zucht, 't is al God wil u helpen.
 Terwijl dat d'eene vast haar voor de gift bedankt,
 Zucht d'ander om zyn loth, treurt, vast, ja weent en jankt.
 Zy neemt den eenen 't zijne, en geeft 'et aan een andren.
 Endoet zo vreugde in rouwe, en rouwe in vreugd verwandren.

*geleertheyd, zeyde ener, woont in diepe en donkere bergen, en God heeft gewilt dat het
 zweet en nacht wake daar schildwacht zonden houden, en die zijn daar gesfeld als
 Moeders. De Koopman mach niet op zyn rugge 't geluk verwachten, noch de Krijgs-
 man zal niet slapende de Kroon der eeren daar van dragen, ten zy hy zyn vyand rid-
 derlijk onder ogen zie, en verwin. Nochtans schijnen sommige menschen 't Avon-
 tuur tot een Meeder te hebben, die in haar woelde hun akwilschandelijc doet ver-
 gaan, Leest het Tafereel van Cebes, daar in zult gy alles in 't breede vinden.*

Die arm is, en genoeg met zijn ontfangen lot,
Het wank'lende Avontuur, in zijne strik bespot.

Job. 1.

't Geen God gegeven had, dat nam hy t'zijnder tijd:
Des Heere groote naam zy hoog gebenedijd.

DEze beeldenisse vertoont seer levendig hoe d' Arme of om beter te zeggen, de Wijze, de Fortuyn of het Avontuur niet vreesst. Want de Oude, zoo Wijsgerige als Dichters, hebbe deze Goddin zonderling verheven. Wy willen hier alleen kortelijk verhalen, hoe de wijze door het Avontuur niet word beroert, maar selve de Fortuyn bind, dat is te seggen, daar op niet past. Want Bias wierd niet beweegt dat hy zijn schat en have verliet, zonder iet daar van (als zijn vroom gemoed) mede te dragen: noch de dertig Tyrannen (daar van Socrates omringt was) konde die standvastige ziele niet beroeren. De Wijze is tegen alle aanvallen gewapent,

DAar in eenbiezen hut zich d' *Armoede* geneerde;
Daar 't hoofd de zoldering, en daar de voeten d'eerde
Geraakten te gelijk, en daar een vuuren plank
Te zamen was de disch, en ook de zitte-bank:
Daar 't goudgeel kaf, en stroo zich op de vloer verspreeden,
Tot rustbedde, in de nacht, voor afgesloofde leeden.
Daar 't water was den drank, en drooge visch het broot,
Daar lavenis en spijs, gehaalt wierd uyt den floot.
Daar, aan den kouden heert, de tanden moesten klappen.
En daar men liep bekleed met duyzonderley lappen.
Daar Voogd, en Huyswaard was een oude, en blindeman,
En daarmen leven moest van 't geen de vrouwe span.
Daar vijfthien Zonen en drie jonge Meyskens waren,
Daar 't al by daag te bed most om de keers te sparen,
En daarmen nauwe een bieze, of daarmen nauwe een lamp
Ontstak, wanneer daar 's nachts quam d'een of d'ander
ramp.
En daar noch niet te min 't *Genoegen* wierd gevonden,
Daar lag het *Avontuur*, die *Lichte-schoy!* gebonden.
„Want daar 't genoeg is, al valt schoon d'armoê zuur,
„Daar vreeftmen geen Fortuyn, noch wank'lende Avontuur.

---

*wapent, en als met borst-weringen verzien: zo dat noch de vreeze des doods, noch
smaad, noch armoede zijn voet doen struykelen. Want hy bezit alles gerust, ge-
stadig, zedig en verdraeglijk. Des zey Antisthenes zeer wel. O dat zijn m-
ren, die in de brave gemoederen omwinnelyk worden gemetzelt. Daarom getuygt
Epictetus, dat een wijs man van hem zelven tot alles bequaam is, en boven de
Fortuyn verheven: welke gelukzaligheyd, gelijk Seneca schrijft, Gode alder-
naast en eygen is.*

Ziet hoe Hippomanes voor Atalanta loopt,
 Vermits zy, om het goud, den hoogsten prijs verkooft.

I Cor. 9.

Zy loopen alle wel ter banen dat elk hijgt,
 Maar een van allen doch alleen den prijs verkrijgt.

Hoe Hippomanes en Atalanta hier in de loop-bane, om strijd, malkanderen hant-dagen, en hoe Hippomanes Atalantam, door de goude appels verleyd: daar van kondy by Ovidium lezen. Maar wat de Poëet daar by ver staat, kan men op verscheyden manieren uit leggen. Zy verstonden dan dat ter wereld niet zo kragtig, aantlokkende, noch verleydende was, om der Vrouwe stand vastigheyd, eerbaarheyd, en kuisheyd lagen te leggen, als het goud: en dat menig mensche in de loop-bane der opregtigheid en vromigheyd, om het snoode goud, verhindert worden eynde te loopen, zo dat hy door het vuile gewin in den weg des deugds te gaan word opgehouden, maar loopt ter zijden naar geweld, valscheyd, bedriegerye, roven, moorden, oneerbaarheyt, en andere verderffelijke wegen, missende alzo de eere, dat is, zijn goede naam en faam, van, in de loopbane getrouwelyk hem geque-

Ruim baan! *Hippomanes* loopt *Atalanta* naa;
 Het geld hem zijne kraag in dien hy komt te spaê;
 Zy loopen beide om strijd, ô bloed! wat zal ik zeggen?
 Het schijnt gy noch een lijf hebt in de kiste leggen,
 Dat gy u zelven voed met zo een yd'le hoop.
 En waant dees vlugge *Nimph*, die in haar snellen loop
 Het alverwonnen heeft, zo lichtelijk t'overwinnen;
Hippomanes, eylaas! wat moogdy doch beginnen.
 Men blaaster de trompet, dies elk zyn hielen licht,
 Eer ik eens om zie, zy zijn my uyt 't gezicht;
 Die bloed koomt achter aan, wel hoe! nu wint hy 't weder.
 Ay ziet eens wat hy doet! hy werpt drie app'len neder
 Van louter goud gemaakt, d'een voór en d'ander na,
 Daarze ieder reys naar bukt, doch tot'er eygen schâ.
 Hy loopt hy overwint, tot dat hy, moê geronnen,
 De *Nimpe*, in haren loop, heeft eyndelijk overwonnen.
 „Maar zegt, ô *Musa!* zegt, geeft niet de *Sulmo* aan
 „Met deze l'abel ons uitdruklyk te verstaan,
 „Dat in de weg des deugds: zyn tweederlye hoopen,
 „Die vierig om den prijs op 't alderfnellte loopen,
 „Daar d'een ten eynde loopt, en d'ander stille houd,
 „Die zich verleyden laat van 't zorgelyke goud,
 „Daar d'een tot zyn lot, den prijs is toe gevallen,
 „En d'ander komt te spade, en kryget niet met allen.

rente hebben. Wy worden dan hier door gevaarschout om in aen weg des dengd-
 te volherden, op dat wy na de vermoeytbeyd d'esselve ten ver gewensster haven mogen
 komen. Plato zeyd, dingen die heerlyk zijn valie swaar. Dit ziet men in alle men-
 schelyke zaken. Hoe zuurlyk zaait, ploegt en delft de Landman, maar hoe blij-
 delijk maait hy 't wederom? hoe veel gevaar en perijkelen moet de arme Krijgs-
 man uitstaan, zal hy de Kroone daar van draagen? hoe veel moet de Koopman en
 Schipper uitstaan, eer zy haare waren door de helle zee-baren mogen aan land
 brengen, en winninge daar van dragen? met wat sweet en arbeid bekomt men de
 heilige en zoete geleertheyd? In den loop moet men volherden, want de heerlyk ste
 dingen hebben de swaarste beginzelen: daar-en-teen die mette wellust beginnen,
 hebben droeve en bittere uitkomsten. Gellius zeyd, zo gy door arbeyd goede din-
 gen uitvoerd, de arbeyd vergaat haest, maar de weldaan blijft u altijd by; maar
 zo gy door wellust eenige quade sake bedrijft, de wellust vergaat terstond, maar
 uw quade syt hangt u altijd aan.

Zie, hoe een Arme Man, te wonderlijk bezeert;
Door een gelijkenis, den Keyzer heeft geleerd.

Exod. 23.

Neemt geen geschenken aan; van vyanden noch vrienden;
Want zy des Rechters ooge, en 't ziende recht verblinden.

MEn verbaalt van den Keizer Tiberio, dat hy, wandelende in zyn Palleys met zijne Hovelingen, zach zitten een armen bedelaar, die met vele puisten en sweeren beladen, aan de voor by-gangers zijne armoede klaagde, de Keizer, dezen armen mensch dus deerlijk ziende, en dat de vliegen vast op zyn schurfsde lichaam zaten en pikten, kreeg daar over groote deernisse en medelijden, en zant een van zyn Dienaars, dat hy dog dien swarm van des Armen Mans lichaam keeren zoude. De dienaar toe-treedende, riep de arme bloed heel elendig, ey laat staan! laat staan! want zo gy deze vliegen af

DE Keyzer, gaande met zijn Hof-gezin spanceren,
 Zag eenen Armen man vol puysten en vol zeeren,
 Waar op de vliegen vast al gretig en verwoed
 Zich mesten vet en dik, met etter en met bloed,
 De Vorst werd voort beweegt, en mocht dit niet verdragen
 t'Za Pagi (zey hy) wilt dit vliegend' tuyg verjagen:
 Neen, neen sprak d' Arme man, ey lieve laat doch dat!
 Dees vliegen zijn verzaad, dees krekels zijn nu zat:
 Verjaagdy deze zwerm, zo komter weêr een jonger,
 Met nieuwen appetijt, met grage en verschen honger,
 En zullen van mijn vleesch en bloed hun zelven voên,
 Met meerder pijn en smert dan my nu deze doen:
 De Keyzer deed 'et vrent, deze antwoord met groot wonder
 Hem in zijne ooren klonk gelijk als eenen donder:
 „Hy mocht gedenken, of den Rechter die van goed,
 „En gelden is verzaad, 't recht zo veel hinders doet
 „Als een kale vink die eerst 't geding zal schiften,
 „En eet den armen op met gaven, en met giften.

afjaagt, die nu al rede vol gēdrongen zijn, dan zullender wederomme andere magere rekels en hongerige roeken volgen, die my meeraer smert en pyne zullen aandoen, en mijn vleys en bloed ten gronden nyt zuypen. De Keyzer, hier over verwondert zijde behiel dit in zijn gedachten, en verstond dat een Regter die alreede van zijns Heere middelen veel genoten heeft, niet zo graag noch hongerig is als een Kalis die daar in komt vallen, als een vliege in den bry; om dat edele recht door giften en gave te schenden, als de niemvedoet, alleen om zyn hongerige rop te vullen, daarom dan de gemeente moct ireuren en zuchten. Isidorus zeyd: de snode en hongerige Regters houden der lieden zaken op, of vellen een verkeert oordeel, ter rijt zy haren zak lustig gevult hebben, en de armen nytgezopen. De Arme, zeyd by voorder, worden meer van deze gretige grijp-vogels geplundert, als van de snoodste krijgs-lieden, want geen rover is zo begeerlijk op ander lieden goederen, als de onrechtvaardige Rechter, die zelve zoekt in te schrapen. Deze lesse zal den vromen Rechter altyd voor oogē staan, en naar de leere Moyfis geen persoonen aansien, noch gaven; want de gaven verblinden de oogē der Wyzen, en verkeren de zaken des Rechtervaardigen.

Ziet

Ziet hoe Anchifis Zoon den Vader helpt in nood.
En Nero, heel verwoed, zijn Moeder brengt ter dood.

Prov. 10.

In eene wyze Zoon de Vader zich verblyd.
Maar in een godloos kind de Moeder droefheyd lyd.

Siet hier de liefde en haat, de dankbaarheid en ondankbaarheid, als twee tegenstrydige zaken, levendig afgebeeld. Aeneas schildert hier af het ampt eens vromen en opregte jongelings, daar hy zijner stok-onden Vader Anchifis op zijne schouderen neerst, en draagt hem met zijnen zoon Ascanio uit de Trojaansche vlamme, agterlatende alle zijn schat en Rijkdommen, op dat hy dit eenige en kostelijke pand mocht behouden. Nero daar en tegen toont hem als een wreede Wolf, bedenkende alle schelmeryen, om zijn Moeder Agrippina om den hals te helpen, daar toe hy eyndelijk geraakte, en quam zo verr' dat die overgegeven boeve zelve zijn geboorte plaats verontreynigde, en die zelve daar na begeerde te zien. *Wat kan men schandelijker en Godtlozer stuk bedenken? Maar gy, ô Aenea! moet* bey-

Doen *Troyen* onderging, en stond in roode kolen;
 Doen't hongerige vuur steeg opwaards na de polen;
 En doen het Griexsche staal (al razende en verwoed)
 Geen dingen zoeter vond dan het Troyaanfche bloed;
Aeneas met zijn *Kind* ontwijkt den brand te gader,
 En neemt op zijne halze *Anchisen* zijnen Vader:
 Hy draagt den ouden man dat hem de rugge kraakt,
 Tot dat hy eyndelijk uyt doods perijkel raakt,
 Hoe draagt *Aeneas* dus? ik drage mijne Kroone;
 En drukke levende uyt het beeld van eenen Zoone,
 Van eenen goeden Zoon, die heylig, en beleest
 Den genen weder draagt die hem gedragen heeft.
 Maar recht in 't tegendeel is *Nero* veel verwoeder.
 Als een onreed'lijk Beest, die 't herte van zijn Moeder
 Uit haaren lijve rukt, en ziet het enge graf.
 Van zijnes Moeders buyk, dat hem eerst 't leven gaf.
 Hy doodigt die, waar van hy 't leven heeft ontfangen.
 En noch loopt eene traan niet langs zijn snoode wangen.
 „Dies als ik dezer twee hun vonnisse onderzoek,
 „d'een komt den zegen toe, voor d'ander is de vloek.

*heylig geheeten worden, en een eeuwige lof den na-komelinge verstrekken: daar en tegen gy Nero moet tot gruwel en vervloeking altyd gerekent zijn, die met afgruselijke ooge zoo snoode stuk hebt kunnen aanschouwen. Virgilius zegt, dat Aeneas eerst zijn Goden heeft gebergt, daar na zijn Vader en Kind, maar zijn Huis-vrou hadde hy in dien vrezelijken brand niet kunnen vinden. Hier word by verstaan, dat men boven al Goden moet beminnen en lief hebben daar na zijn Ouderen en Kinderen. Hier door word de jeugd een overvloedige stoffe gegeven, om weldaad aan hare Ouderen te bewijzen, aan wien zy (naast God) alles schuldig zjn. Draagt de Oyevaar zijn Ouderen, die swak en afgemat zijn ook niet op zijn schouderen? onderhoud, voed en spijs by de zelve niet? leert ons dit niet de wet der nature? of willen wy snooder als de besten wezen? verre daar van. Maar gy Nero moet uit onze gedachten geroeyt zijn, en uw daad zy eer schand-
 vlekke, daar door wy te meer tot liefde en dankbaarbeyd aan onze Ouderen ge-
 di even worden.*

*Men hoord de Philosooph' den Keizer hier verklaaren
 Waarom de doode werd geciert met Lauwer blaëren.*

Ecclesijs. 7

De sterf-dag is den Mensch veel beter in zijn smert,
 Dan zijnen eersten dag als hy geboren werd.

De wijze hoe de Heydenen haare dooden hebben omkranst en begraven, is zoo menigerley geweest, dat by na elk land, ja elke stad hare besondere manieren hadden. De Keizer begeerde van Bias den Philosooph te weten, waaromme doch de doode met een Lauwer-kroone worde geciert? Hier op antwoordde Bias: dat die zelve nu van alle des werelts moete en swaarigheden was ontbonden, en als overwinner de Lauwer-Kroone daar van droeg. Dit was wel gezeyd van een Heyden, maar zonder regte kennisse. Dog wy weten dat ons de dood is een ingang tot het leven. Augustinus zeyd: De dood, dien de menschen vrezen, is

DE Heydenen voorheen; de doôn ter aardē bröchten,
Wiens bleek besturven hoeft met Lauwer was omvlochten.

De *Keyzer* willend' hier den oorzaak van verstaan,
Sprak zijne hoonig-bie den wijzen *Bias* aan:
Zegt, ô wijsgeeren! zegt waarom men dustentoone
De Doôn ten grave brengt, omvlochten met een Kroone?
„Heer *Keyzer* (antwoord hy) om dat hy voor gewis
„Van alderley elende en smerte ontslagen is.
„Dat hy voleyndigt heeft den loop met zijne voeten,
„En afgeleyd de schuld die wy betaalen moeten:
„Dat hy in zijne dood den Dood verwonnen heeft;
„En hier gesturven is op dat hy elders leeft.

---

een verscheydinge der ziele van het lichaam. Maar de waarachtige dood, welke de menschen niet vreezen, is een afzonderinge der ziele van God en veeltijds als de menschen de dood vreezen, die de ziele van 't lichaam scheid, zoo vervalenze in die dood, daar de ziele van God gescheyden werd. *Lucilius* heeft eertijds gezeyd; *Wy* vallen niet schielijk in de dood, maar gaander met stapkens na toe. Dagelijks sterven wy, want alle dagen word' er een deel van 't leven gekort, en al wassende nemen wy af, de kindschap, jongelingschap, en manschap, ja al wat voor by is; gaat verlooren en deze dag deilen wy met de dood *Cyprianus* zeyd: *Zou* huys en wanden van ouderdom beefde, en 't getimmer niet langer konde staan, maar dreigde op 't hoeft te vallen, zoud gy u en uw' goed niet zoeken te bergen; ziet aan, de *Wereld* wankelt en vervalt, en getuigt door 't eynde der dingen dat zy haast vallen zal: doch zalig zijzie die in den *Heere* rusten, want der *Heyligen* dood is kostelyk voor den *Heere*.

Ziet hoe den Assyrier verwijft gelijk een kind,
Zijn hand slaat aan de spille, en zijne rokken spind;

3 Reg. 11.

Doen Salomon zo veel boelagien had verkoren,
Werd hy zo gantsch verwijft, dat alles liep verloren.

Schoot doch hoe de gekroonde hoofden en uitblinkende heerlijkheden, haar eer en glants zoo konnen verdonkeren, dat zy vergetende haar Rijken Onderdanen, hen bezeven tot wijsfche slavernyen. Sal men mogen zegge dat Sardanapalus Koning is, die van een Vrouwe word geregeert? die hem wetten opleyd, voorschrijft, gebieden verbiet wat haar gelieft? Soo zy wat begeert, hy moet geven; zoo zy hem roept, hy moet komen; zo zy hem weg wijft, hy moet gaan; zoo zy hem dreigt, hy moet vreezen. Men mach die niet een slave, maar een snode slave noemen, die niet over zija begeerlijkheid kan heerschen. Hy breydele voor
eerst

S *Ardanapalus* ô! wat helpen u drie mijten
 Daar gy de spille om draait? het dient tot u verwijten
 Dat gy zoo heel verwijft, en zelfs den rokken spint,
 Dit harnasch past u niet, wat zy dy dul of blind?
 De Scepter voegt u best, om daar meê te bestieren
 U onverwonnen erf, het ryk der Assyriëren:
 Gy slacht *Alcmena* Zoon, die (hoe ontzien en trots)
 De schoone *Omphale* geeft zyn pylen, en zyn knods,
 En wisselt al zyn tuyg, (ô zotte minne grillen!!)
 Voor eenen spinrok, en een hand vol ronde spillen.
 O groote minne-kracht! die wonderlyk uitmunt,
 Als gy een manlijk hert-zoo veel verwijven kunt.
 „Als gy eens Konings ziele in uwe boeyen kluijtert,
 „Is al de Majesteyt van zyne Kroone ontluifert,
 „Zyn wysheyd ongeacht zyn mogentheyd vervoert,
 „En door zyn hoerery werd 't gantsche ryk verhoert:
 „Daar 't Hof van minne brand, werd (eer men 't zoude wa-
 nen)
 „Het land een vuil bordeel, vol lichte Courtisanen.

---

eerst zijn begeerlijkheden, verachte de wellust, beoonde de wraak-gierigheid, bedwingende de geldzucht en andere smetten der ziele, laat hem dan over andere heerschen. Seneca, de treur-dichter, beschrijft een gantsch andere Koning, als hy zeyd.

Een Koning is 't die vreeze derft,
 En die zijn booze lust af-sterft.

*Hy is daar na, vermids zijne overste zoodanigen verwijfde Koning niet en wilden gehoorfamen, in zijn Hof gevlucht, en heeft hem daar met al zijne schat-
 ter verbrand.*

*Merkt hoe rechtvaardig dat Perillus raakt ter dood
In zijnen kop'ren stier, die hy voor and'ren goot.*

Pfalm. 7.

*De goddelooze graaft den put naar 'zijnen zin,
Maar als hy 't heeft gedaan, valt hy daar zelve in.*

Perillus, de scherpzinnige Werk-meeſter, had, om den Tyran Phalaridi te behagen, een nieuwe maniere van ſtraffen bedagt: want hy maakte een ſtier die hy met een deur kon opſluiten, daar in de miſdadige, dan met een ſchrikkelijk geluit eens brullende Stiers, ellendig zijn leven liet: Voor zijn gifte en belooning, zeyde de Tyran, moſt hy eerſt zelve bezoeken of het geluit ook goed zou zijn, liet hem over zulks levendig daar in ſteeken, en met vyer verbranden. Hier mede worden wy vermaant geen raadſagen, tot ons even naaſtens ſchade en plage te bedenken, want den ſteen valt genocentlijk den werper op 't hoofd, of die den put voor andere graaft

Perillus, die volmaakt, en op het alder blootste,
 Den gieter Miron zelf, in zijne konst, na bootste,
 Goot eene koop'ren Stier, die hy; tot roem en pronk
Phalaris den Tyran, met veel eerbieding, schonk,
 Op hoop van geld en gonst te winnen van den Koning;
 Maar als hy in het Hof verscheen, om zijn beloning
 t' Ontfangen, voer de Vorst dus uyt: Welk kloeke geeft,
 Wat wonders kan men doen met dit gehoord beest?
 Heer Konig antwoord hy, de Stier heeft in zijn zijde
 Een vierkant venster, daar men tot een meerder lyde;
 De booze in werpen zal, naar hun verdienste en straf,
 Wanneer de quade nu, in dit metaale graf,
 Met hitte werd gepijnt, dan zal hy 't beest doen brullen,
 En met een luyd geloey de ruyme lucht vervullen.
 Wel aan sprak den Tyran, 't is best gy 't eerst bezoekt.
 Men greep hem by den kop, hy heeft zijn konst vervloekt.
 Maar 't klagen was vergeefs, 't recht moest 'et end doorgronden.

De doode stier heeft hem al levende verslonden,
 „ Denk dan ô konstenaars, dat God geen konst verschoont;
 „ Maar dat hier ieder Mensch, wort na zijn werk geloont.

graaft, valt daar zelver in, gelykwy door een aardige grickfche Fabel worden
 gewaarfchout. Want de Leeuw krank wezende, worde van alle Dieren bezocht,
 behalven van het Vosken: de Wolf (des Voskens vyand) blies den Koning alles
 quaats van hem in, als hebbende ten hogsten Crimen begaan: het Vosken op 't mat
 komende, hoorde juist deze woorden. De Leeuw 't Vosken ziende worde zeer toornig:
 en hy verzockende oorlof om te spreken, zey Genadigste Koning, wie van
 allen hier tegenwoordig is uwe Majesteit zoo vorderlijk geweest als ik? want ik
 heb vast het land omgeloopen, en over al gevraagd op dat ik raad tot uwe ziekte
 mocht vinden: De Leeuw begeerig om zijn genezinge te vernemen, zey dat hy
 den raad aan hem zou openbaren; doen zey ae Vos; Heer Koning! gy moct den
 Wolf het vel levendig afstroopen, en daar mee uw oude borst bekleeden, dat zal u
 volkomen genezen. De Leeuw 't Vosken geloovende, heeft den Wolf gedood. Doen
 lachte het looze Vosken, zeggende: zo moet het gaan, op aat de quade raadslagen
 op des Raad-gevers kop mochten vallen.

Een schriklik Reuze-swaard, hangt aan een zyden draad,
Geduurig boven 't hoofft van 's Konings achibre staat;

Psalm 55.

Mijn herte is in mijn lijf beancxftet, ja het heeft;
's Doods vreeze mijn gemoed aldus getroffen heeft.

DTe den stand des besorgden Rycx te recht wil overwegen, neem voor de oogcn deze zinrijke bediedinge van den Tyran Dionysius, en de vleyende Damocles. Want Dionysius, willende aan Damocli betoonen, dat het zo zoot noch gelukkig niet was het juk des Scepters te dragen, stelde hem in zijnen Koninglijcker Throon, met een dreygende swaard boven zijn hoofft: doen kond hem noch het Koninglyk paleys, noch de keyserlijke Kroon, noch de Scepter, noch de menigte der Truuanten, noch het liesslykke Muzijk bewegen dien lust langer op zijne schouderen te dragen, marr verzogt daar van verlaten en ontslagen te zijn, walgende van deze gewaande gelukzaligheid. Hier mee heeft Dionysius willen te kennen geven,

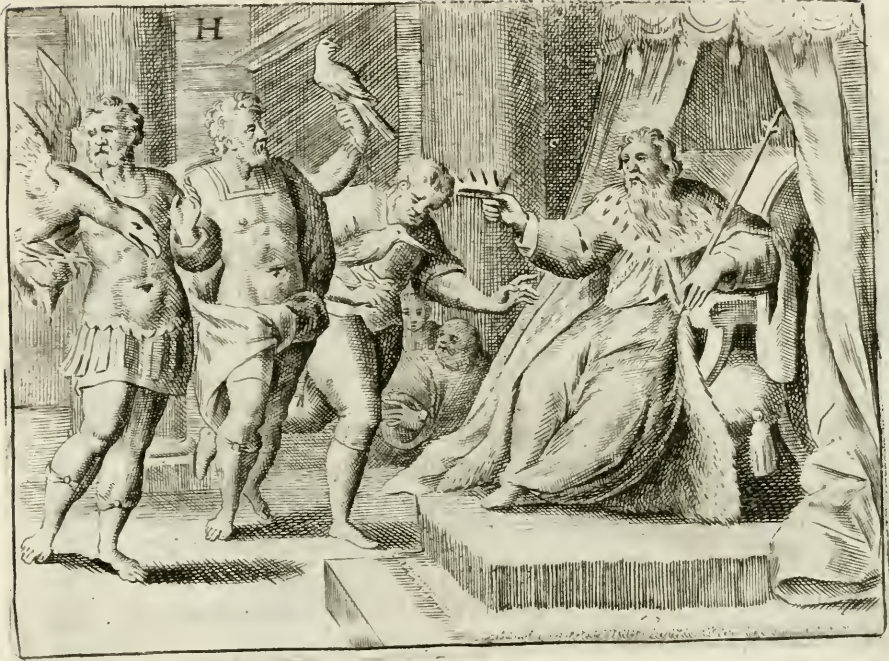
DE vleyer *Damocles* Pluymstryker die uytsteket,
 En nimmermeer (God wouds!) in 's Princen hofgebreket
 Acht *Dionysium* als eenen aardschen God
 Gelukkig over zeer, schier zonder mate of flot.
 Waarom de Koning hem met purp'ren kleed'ren schoone
 Als eenen Koning giert, ja 't voorhoofd met een kroone
 Hem heerlijk omdrukt, en hem in handen geeft
 Den Koninglijkken staf, daar 't al voor schrikt en beeft.
 Den nieuwen Koning hy dus laat ter tafel zetten,
 Diens rug geladen is met alderley banketten,
 Men speelt een zoet Muzijk, en wekt den *Echo* zelf
 Met eenen zoeten toon in 't marmoren gewelf.
 Maar t'wyl en men dus juygt in 't midden der gezangen,
 Laat *Dionysius* een stalen zwaard op hangen
 Aan eenen zijden draad, recht boven 't hoofd gewis
 Des genen die zich waant dat hy gelukkig is:
 Maar ziende nauwe om hoog, verschrikt hy zo voor 't dreigen
 Van 't opgehangene swaard, dat hy zijn hoofd moet neigen,
 En roept Heer Koning, ô! verlost my uit den druck,
 Ik kieze mijnen staat, en laat u dit geluk.
 „ Aldus en mach hy niet geacht gelukkig wezen
 „ Die stadig is gepijnt met duizenderly vreezen,
 „ 't Palleys dat zynen kop hoog in de lucht verheft;
 „ Eer dan eens herders hut den krommen blixem treft.

---

geven, hoe elendig het leven der Koningen is wijlze altijd met zorg en vreeze
 bewaren zijn: want hy plag dikwils te zeggen dat hy niet geloofde dat yemant
 zoo nutzinnig zou wezen (indien hy wist wat swarigheyt de Kroonen en Scepters
 by haar hebben) die de zelve van de aarde zou oprapen. Want *Seneca* zeyt
 zeer wel: Dit is eerst een goede Koning die aller een dienstknecht is. Willende daar
 mede zeggen, dat des Konings zorge over allen moet strekken, en hoe haar glans
 te heerlijker schijnt, dat haar last hun ook te swaarder drukt. Hy wurde noch
 zelve daar na uit zijn Rijk verdreven, en was balling te *Corinthen*, daar hy
 het Schoolmeesters-ampt bediende.

Neroos Tucht-meester ons hier schildert naar het leven,
Hoe hoogmoed werd verkleent, en ootmoed hoog verbeven.

Matth. 23

Hy werd vernedert die zich te verheffen poogt;
Maar die hem zelfs verkleent, werd heerlijk verhoogt.

Seneca verhaalt datter een Koning was, die, van onderdom afgemat zijnde, 't jok des Rijks niet langer zocht te dragen, zijn drie zonen by hem riep, uit welke verkiesinge hy wilde oordeelen wie bequaamste zou wezen om 't Rijk te regeeren: over zulkx stelde hy hun voor drie vogelen: te weten, een Adelaar, een Sperwer, en een Sneppe. Wanneer de oudste den Adelaar verkoos, de tweede den Sperwer, de derde de Sneppe, oordeelde hy, wijl de Adelaar de grootste en felste, ook koning aller vogelen was, dat deze al te groots en hoogmoedig zonde wezen, over zulkx onbequaam aē Reegeringe te bedienen.

Van

DE wijze *Seneca* ons meld, en gaat vertoonen
 Van eenen *Koning* die zyn drie bedagde Zonen,
 Heel van verscheyden aard, drie vog'len stelde veur,
 En gaf van alle drie elk een den willekeur:
 Op dat hy ramen mocht wie 't beste van hen-lieden
 Het Koningrijk voort-aan zou heerschen en gebieden:
 Endragen zo den last, die zijnen ouden dag
 Veel kommerlijker viel, dan zy te voren plag:
 Den *Arend* d'eerste koos, den *Koning* aller *Vogels*;
 Den tweede koos naar hem den *Sperwer* snel van vlogels;
 Den lang gebekten *Snep*, verkoos de jongste Zoon,
 Dies hem de *Vader* schonk de *Koninglyke* kroon.
 „Hy die door *Ootmoeden* *Vernedertheyd* van geeste
 „Verkoos het minste loth, verkreeg het aldermeeste.
 „Want wie door *Hoogmoed* klimt, die naardert zynen val
 „En die zich zelfs verkleent, gemeenlijk klimmen zal.
 „Dies die in *nedrigheyt* verslijt zyn vliende leven,
 „Alchijnt hy laag te zyn zo is hy hoog verheven,
 „Hy is den val naar by die hooge zich verheft,
 „En die zich houd om laag den blixem niet licht treft.
 Met twee *Put-emren* kan men 's werlds loop afmaalen.
 Het laage klimt om hoog, het hoog moet schandig daalen.

Van de Sperwer sprak hy, dat die al te roof- en bijtachtig, over zulx het Rijk onwaardig was. Maar de derde, die de Sneppe gekoren had, zette de hy tot navolger in zyn plaatze: want, zey hy, dit dier is de ootmoedigste van allen, en hy moet goedertieren en ootmoedig zyn, die den Koninglijken stoel der eeren mach beklimmen. Och! dat nu zo zeer op de Deugd, als veel tijds op de persoonen, gezien wierd, men zou over al meer Rechi en Gerechtigheyd spreken. Daarom zeyde Agathias Veste: Men behoort na de kleederen of na andere nitwendige verg'erzele niemand tot Koningen te helpen vorderen, maar die komt voor alle dingen toe dat verheven worde, namelijk die nederig is, die rechi en billijkheyt oeffent, noch betamelijke dingen niet veracht, en die zyn lusten zoo weet te matigen, dat zy de ziel met wijsheyt sterken. Procopius spreekt: Dit is het ampt van een goed Koning dat hy mee-waardig en zachtmoedig is, want de trotze en hoogmoedige worden veracht, en van niemant bemind.

Ziet hier den yz'ren Eeuw, daar d' eene d' andere tergt,
De Wereld is vol strijds, en heel in 't quaad ver-erigt.

Gen. 4.

Des werelds vierde deel floeg Cain, en was niet wyzer;
Hy boude d'eerste Stad, en Tubal vond het yzer.

DE Poëten verhalen datter een Gulden, Silvere, Kopere en Yzere Eeuw geweest is. Van deze Yzere Eeuw voert het Regiment de Hellsche God Pluto, die de Helle en al zyn snoo gespuis beroert en omme-keert, en zyn bloedige Bellona overal uit zend, om alarm te blazen, en met vreeze al de werelt te be-nauwen. Deze tijd brengt de snoode Pluto voor den dag: en hem gebreeken geen stoke-branden om dit vyer, over al, met zijne blaasbalken, tot de wolken, te doen opuliegen, en waar 't mogelijk, den Hemel te beroeren. Wy mogen deze tijd wel by de Yzere Tijd gelijken, daar in men doch niet hoord als van Kryg en Krijgs-

DOen 't yzer quam in 't licht uit 't ingewand der aarden,
Klep, klep, het aanbeeld ging, men smede niet dan
swaardes;

Rechtvaardigheyd uit vrees weer naar den Hemel trekt;
Het aardrijk werd terstond met menschen bloed bevlakt;
De *Krijg* werd opgequeekt, men ging den zinnen scherpen,
En met den blinden Mol een aarden wal opwerpen,
Het Kalfs vel werd gerekt, men maakten floxx een trom,
De mensch werd loos in 't quaad, en in de wijsheyd dom:
Men kreeg een bonte vlag gewonden om de stengen,
Men ging vierkantig 't heyr in zijn slag-orden brengen.
Den horen onraad blies, de trommel sloeg alarm,
De vreeze werd verdooft, en 't bloed in herte warm?
Het eene heyr verwan, het ander is gevloten,
Het veld werd heel bedekt met meenig duizend dooden,
Men rieper niet dan moord, daar was een groot geschreeu;
En zo quam op der hand de dulle en *Yzeren Eeuw*?

Krijgs-geschrey, het donderen der Cartouwen, 't geblink der harnassen, 't geklink der swardes, het gedobbel der trommen, en 't heldere geschal der trompetten en oorlogs-bazuynen, 't schijnt dat alle Recht en Billigheyt wederom ten Hemel is gevlogen, en dat alles hangt aan 't Recht der roovende Krijgs-knechten. Men hoord niet als van moorden, branden, verjagen, steelen, verkrachten, en wat de Godloosheyt voor Duivelsche toebellen meeae brengt. Ach dat wederom die tijd mocht komen! en dat de zoete Vrede haar hooft mocht op beuren, hoe aangenaam zou die den Christenen te gemoed gaan? Maar gy, ô Christen Princen! legt eenmael u wapenen neder, en wild u ingewanden doch niet meer verschieren, wend u wapenen tegen die uw aller verderft zoekt, en gebruikt veel liever vrede, op dat gy van dien grooten vyand der Christenen niet word overvallen, en voor slaven in zijn woeste Tart arien gevoert.

Zie hoe Pythagoras zyn diſch verzogt ter nood.
Met eenen nap vol drankx, met akker vrucht en brood.

Marc. i.

De Dooper die den weg voor Godes Zoon quam banen,
Hadde andes geen ſpijze als honing en ſprinkhanen.

Hier word vertoont de zober diſch van Pythagoras en hoe ſlechtelijk en ſpa-
relijk hy leefde: hem geneerende met wortelen en andere vruchten. Dit wort
tot een voordaat van zoberheid of ſpaarzaamheit geſtelt, dat de Nature met zo
weynig te vreden is. Want die goede Man dachte dat men te zeer verquiſte de ga-
ven Gods: en zag dat der menſchen dertelheden te vele en overdadig waren. Lu-
cianus, die een oprechte ſpotter geweest is, zegt, dat de ziele van Pythagoras
dikwils verhuist en gewandelt heeft door alle liſhamen van Mans en Vrouwen,
vogelen en andere geaierten, en dat ze veel vrolijker en genoeglijker geleeft heeft,

doen

Pythagor', Samos roem, te wonderlijkken haten
 d'Onnutte Gulzigdeyd, een moeder van de vraten;
 Met eenen zobre diſch hy wel te vreden was,
 Hyſpeende zich van vleefch, en viſch; by't veld-gewas.
 In ware dankbaarheyd hy heyliglyken leefde,
 En met der herten aan een goed genoegten kleefde.
 „O gulden zoberheyd! gy zijt u zelfs een maat,
 „Als d'ander eerſt begint, zo zydy al verzaad.
 „De ſpyze is niet zo zeer om 't lichaam vet te meſten;
 „Gelyk een kermis-gans die kruipen moet ten leſten
 „Als zy geſchapen is, dat elk een van haar proeſt,
 „Alleen zoo veel als 't lyf tot onderhoud behoefst.

doen zy een Vorſch, als een Koning was, hoewel dit ſpottelyk ſchijnt, zo kan 't zeer wel (om de bedorvenheyt van den menſch te kennen te geven) gepaſt worden, dat die alleen de goede gaven onzes Gods misbruikt, maar dat de beeffjes haar vernoogde, met het hare te vreden zijn. De Heere Chriſtus verwijt den menſch dikwils zijn gebreken, en wijſt hem tot de beeffen. Wanneer de Koning Cyrus op zekerer tijd ter berberge quam, vraagde hem de Waard wat hy op den diſch begeerde gebracht te hebben? antwoorde: Geeft ons maar brood, en wy zullen uit deze reviere drinken, vermanende daar mede de zijne, dat zy hun toe water-drinken zouden gewinnen, want de wijn (zey hy) leyde alle goede dingen lagen. Waar toe zijn doch onze tijden gekomen? God heeft by na in de natuure niet geſchapen, hoe edel en haerlyk, dat de menſchen mach genoegten: men bedenkt zoo veel lekkernijen en ſwoeperijen dat het ſchande is, ja men noodigt de lekkerheyd en overdadigheyt uit verre lande by ons te komen woonen. De zoberheyd is nu al uitgejaagt. Onze Voor-ouderen genoegden zich met eenen matigen en zoberen diſch; maar die zonden nu al onze kokerye en banketten niet kunnen, zo zeer is de goe en oude lands-wijze verbaſtert? God geeft ook, die gebrek heeft, daar men van deze onnodige en overvloed veel duizend arme zonde kunnen goed doen. Origenes zeyd: De zoberheyt en nuchterheyt is een oorspronk van alle deugden, maar de overdadigheyt en dertelheyt is een moeder van alle zonden en gebreken.

Ziet Socrates (eylaas!) besprongen van de boosheyd
Der Wijven, met geduld ver winnen hun Godtoosheyd.

Syr. 25.

Veel liever wil ik noch by Leeuwen en by Draaken,
Als by een booze Vrou', mijn rust en woonplaats maken:

SOcrates was een Filosooph van Athenen, die door de uitspraak van Apollo de alderwysste genoemd wierd, deze was altyd een en die zelve man, want nooit was zyn gezichte door tegenspoet aroevig, noch door voorspoet vrolyk. Hy heeft op een tijd gehad twee Vrouwen; Xanthippen en Myrtonem die altyd op malkanderen twisteden en keven, doch hy haar sotheyt bespottede, zey, hoe vangt gy om my zoo harden strijt aan? ik die zo mismakht ben, hebbende een platte nenze, kalen kop, bultige scoulderen en kromme beenen. Gevragt zijnde van Alcebiade waarom hy zo fellen en bitzen wijfsken by hem hielde? antwoorde

Die een qua Vrouwe heeft; genoeg heeft aan zyn wee;
 En d'armen Socrates (eylacen!) heeft 'er twee,

Hy isfer meê gescheept, hy moeder ook meê varen

Door zoo veel holle zeen, door zo veel water-baren;

d'Een tefliche is hallef blind, en d'ander Feex is leep,

d'Een slaat hem met de roede, en d'ander met de sweep.

Noch was hy wel te vreên, hoe zeer zy op hem brulden;

Zyn herte is onbeweegt, en alles kan hy dulden:

Kneust d'een hem met de vuyft, en d'ander met den voet

Zo houd hy evenwel een ongequetst gemoed:

Hy lijd, zy slaan; hy swijgt, zy voeren haaren snater,

Hy zit op 't drooge land, zy gieten hem met water:

Ten laatsten zegt hy eens: wanneer de locht verbolgt

Den regen in 't gemeen naar eenen donder volgt.

„ Aldus geduldigheyd met zoete en zachte zinnen

„ Haar kruis verlichten kan, en tegen spoed verwinnen:

„ Hy wreekt zyn leed genoeg, die stille met verdrag

„ Niet zynen smaad en wreekt, daar hy 't aan wreken mag.

om dat ik te huys zou leeren, hoe ik des werlds onweteneyde zal verdragen. Maar, zey Alcebiades, nochtans is de kakelachtigheyd van uw Xanthippe niet te verdragen. Toen antwoorde Socrates, moet gy het kakelen, en queken der ganzen en eenden niet verdragen? Dat is geen wonder, zey Alcebiades, maar laatze vry kakelen die my de eyren leggen en jongen voortbrengen. Laat dan, zey Socrates, Xanthippe ook wat kakelen, want ik heb ook schoone zonen van haar. Gelius zeyd, wanneer Socrates lang en geduldig het quaad spreken van Xanthippe had verdragen, en zy ten laatsten hem met water op zyn kop goot, sprak hy zonder eenigen toorn, maar lachende: Ik wist wel als Xanthippe begint te donderen, datter dan kerts regen wil volgen. Zopyrooordeelde uit de gezichkenning, dat Socrates heel tot wellust was geneegen. Het geen den grooten Filosooph garen toefond. Maar, zey hy, ik heb, door de krachten mijner ziel, 't natuurlijk gebrek weg genomen. Hy heeft veel treflikke leer-jongeren gehad, onder andere Plato, dan alle Wijsgeren hebben na zynen name Socratische Ppilosophen willen genaamt zijn &c. Der vrouwen dertelheyd heeft deze arme man wel beproeft, want zy ribzakten hem na haar eygen believen.

Hoe dat Diogenes beweest (naar zijnen wensche)
Dat eene naakte Haan was een Platonisch Mensch.

Jac. 30.

Wie met zijn tonge niet in woorden missen kan,
Die is gewis volmaakt, ja, een volkomen man.

Plato was een uitnemende Filosooph te Athenen, zo geheeten van de Aristone, om dat hy plat en breed van schou teren was, heeft hem in vele konsten geoeffent, als in schilderen, in't worstelen, in treur-spelen en dichten. Hy was een uitnemende schoon man: in't kort, hy was geoeffent in alle konsten, doch inzonderbeyd muntede hy in de Philosophie boven alle andere uit, en worde daarom de Godelijke Plato geheeten, en der Philosophen Homerus. Hy was zo wel sprekende en aangenaam, dat men zeyde; zo Jupiter Griekx wilde spreken, dat hy op zijn Platoos most spreken, Zommige hebben hem derven God noemen. Hy is een Dicipel

DE Wyf-gier Plato, om zijn Jongeren te leeren,
 Zeyde, een twee-voetig dier naakt, bloot, en zonder veeren
 Is de geschapen mensch: dees voorgestelde les
 Ter ooren al terstond quam voorgesteld voor *Diogenes*:
 De Drol en is niet flinks, hy past op deze stukken,
 En gaat flokx eenen Haan allevendig uit-plukken
 Zyn pluimen uit het lijf en daar met flechte Jool,
 Of hy geen vyf en kost, loopt naar d' Atheensche School,
 En werpt den naakten Haan voor *Platoos* voeten henen,
 Dat's eens *Platonisch* Mensch, naakt (zegt hy) met twee beenen.
 „Nooit iemand zo bespraakt, diens tong niet eens en lispt,
 „En niemand oit zo wys die niet mocht zyn berispt.

*Discipel van Socrates geweest, is eerst in Italiën, om de Pythagorische, daar na is hy in Egipten, om de Gimnosophisten te hooren, geyft. Daar hy (so men zegt) de Boeken Moyfis zoude gelezen hebben. Driemaal is hy om den Berg Æthna te zien, in Siciliën overgescheept, &c. Deze wijze Man die in alles, als de Sonne boven d'andere Sterren, nitblonk, had nochtans eens on ter zyn Redenkavelen gezeyd, en dat simpelijcken, dat de mensch was een Dier, hebbende twee voeten en geen veeren. Hier achter was terstond de kloeke berisper *Diogenes*, werpende, in de School, terwijl Plato zyn lessen dee, een levende gants kaal geplukten Haan voor zyn voeten, zeggende: Zie! hier is een Platonisch mensche. Waar over Plato hem zelven beschaamt vindende, daar opstille zweeg. Hier by kan men leeren, dat ter werelt geen zo treflijk noch heerlijk een verstanden worden gevonden, die niet altemets van de reden een weynig afloopen en grove mis-slagen begaan. Niemand is altijd wijs. De geleerde *Homerus* heeft wel een dut, zo doet ook *Plato*. Zo doen ook de alderbeste Schutters, die altemets wel verre van 'i wit schieten:*

Die nimmer dut, noch feylen kan begaan,
 Die veegt dit uit, en schrijft zyn naam hier aan.

Dees stomme beeldenis spreek, (als in eenen droom),
 De Boom is als de Mensch, de Mensche is als den Boom.

Matth. 3.

Een yeder boom die niet draagt goede vruchten hier,
 Ten lesten werd gekerft, en dan verbrand in vyer.

DE Oude hebben de mensche by een verkeerden Boom vergeleeken, warse zeyde zy, alles wat de boom voortbrengt komt uit de wortel, en wat de mensche voortbrengt komt nyt het hoof, brachten dus al d' eygenschappen die de Poët genoegzaam nyt drukt aardig over een: zo dat deze vindinge niet onaangenaam zal wezen. En als wy't wel overwegen, wat is doch de mensche? ja wat is de mensch niet? niet is hy ten aanzien van zijn swakheyd, groot is hy, ten aanzien van zijn Schepper. Wie kan hem genoeg over den mensch verwonderen, ja wie kan't nyt spreken? Augustinus zeyd; de menschen

HEt redelijke Dier, de Mensch, verkeert genomen,
 Gelykt wel eenen Boom, hoe aardig wil dit komen:
 De Boom spruiet uit der aard, de Mensch uit 's moeders
 graf;
 De Boom groent en verdort, de Mensch neemt aan, en af;
 De Boom zijn takken heeft, die hy zoo wijd uitspanden,
 De Mensch zijn voeten, en zyn armen, en zyn handen;
 De wortel is de deugd, die al den Boom aankleeft,
 De Mensch, zonder hoofd, geen kracht of leven heeft.
 Wanneer 's Booms wortel treurt, zo hangen al de bladén,
 Des Menschen leeden, is het hoofd met druk beladen:
 De Boom die lange staat, op 't lef werd oud en krom,
 De Mensch ziet na 't graf in zynen ouderdom;
 Waar de Boom henen valt daar zal zy leggen moeten,
 De menschen naar zyn dood, heeft geen tijd van boeten;
 De Boom zyn midden heeft, met eene schorsse omgort,
 De Mensch een Ziele die van 't vleesch bekleedet word;
 's Booms midden eyndelyk, word met den Boom verdorven;
 Maar 's Menschen ziel noch leeft, als 't lichaam is gestorven.

schen verwonderen haar over de hooge bergen, over de holle baren der zee, over het drayen der gesternte, en vergeten haar zelve, zonder daar over te verwonderen. Iffer wat wonderlijker als het menschen hoofd; bevat dat niet alle zinnen daar alle andere leden van loven tot bene ten na moeren luisteren? 't hoofd nitwendig te schonwen. Iffer wel eens onder vele duizende, die den anderen zoo gelyk, dat men 't door een klein teiken niet zou onderschieden? wat krachten heeft het ooge niet, en wie kan zeggen door wat konst het zelve zoo wonderlik is geschapen? alles te beschrijven is onmogelik in de tastelikke deelen, ik wil de andere verzwijgen, komen de geleerste niet overeen. De meeste Anatomici zeggen datter zo veel leden in een mensch zijn als 'er dagen in 't jaar, te weten 365. Hippocrates en Galenus zeggen datter 284 gebeenten in den mensch gevonden worden: in 't hoofte 59, in de borst 67, de arme en handen 61, de voeten 60. In somma, wy mogen wel zeggen met David: Heere! zoud ik al uw weldaden verhalen die gy my bewijst, zy zijn grooter dan ik kan u spreken. Ja al waren onze leden in tongen verandert, des grooten Scheppers lof kan niet volprezen zijn.

*Hier legt Diogenes, en kiezet in zijn vat
Het vrolijk Zonne-licht voor Alexanders schat.*

Heb. II.

Voor al't Egiptsche goed, voor Pharaos threzooren
Heeft Moyses met Gods volk het aldernutst verkoren.

Diogenes die alzins zijn genoegen en 't weynig behoeven voor een groot den g' aachte, sleet zijn leven zeer armelijken sober. Wanneer hy op zekeren tijd in zijn huis, dat is in zijn wyn-vat, zat, sprak hem dien Grooten Alexander op diergelyk een wijze aan: Ik koom' hier, ô Diogenes! tot u, om te zien waar in ik uw armoede kan te hulp komen: tot welken Diogenes sprak: ô Alexander! wie van ons beyden is behoeftiger ik die boven mijn t'asche en rakniets behoefte, of gy die niet te vreden zynde met u' vaderlijk rijke, begeeft in zo sware perikulen, alleen om dat gy wijders moogt regeeren, daar nochtans de geheele wereld

't **H**Uys van *Diogenes* was een opstaande tonne, (ne
 Hy schulde in haare schaauw voor 't fteken van de zon-
 Hy had geen aand're hut, noch and're tenten op d'eerde,
 Dit vliênde leven docht hem luttel moeyten weerd.
 Zyn tafel was het gras, op een byzond're wyze
 Hield hy zijn middag-maal, met ongekookte spyze:
 En d'aas-zak, zijn schappry, hy altyds by zich droeg?
 Nature meenden hy heeft lichtelijk genoeg:
 De wynen die hy dronk, was 't water, daer hy zeker
 Geen *Aconit* in vond, zyn hand was zynen beker:
 Hy hadde geen en schat, of droeg hy om 't gemak
 Een tefch, zoo was 't zyn hert dat vol genoeg en flak.
 Waarom de *Macedoon*, de treffelijkste Koning,
 Hen eens befoeken ging, en vond hem in zyn woning:
Diogenes lag stil, en trok 't zich weynig an
 Of hy een Koning zag, of eenen Akkerman:
 Dit docht den Prince vrent, dies, om zyn zeldzaam leven
 Zeyde: eyfchet wat gy wild, ik zwere ik zal 't u geven.
 De Wyf-geer nauwliks sprak, ey! *Alexander* vrund,
 Gy neemt my 't zonne-licht dat gy niet geven kund.
 „Dus is hy waarlijk ryk, die zich in niets bedroevet.
 „Die in als is te vreên, en weynig noodrufts hoevet,

---

*veld uw' begeerlijckheit niet kan vervullen? Waar over Alexander verstomde, in-
 gedachtig zijnde de spreuk Apulei, daar hy in zijne Apologie zeyt: Verwijft gy
 my dat ik arm ben? ik bidde leert eerst zelve verstaan, dat gy gierig zijt. Hy
 verzocht dan dat Alexander niet wilde nemen, dat hy hem niet kon geven, dat
 was het sonne-schijn; Daar mee gevende te kennen, hoe hy liever had in zober-
 heyt zijn leven door te brengen, als Alexanders schatten te begeeren. Hier in, 6
 Diogenes! hebt gy nu weynig naa-volgers, men zou om die te zoeken uw' lan-
 teerne wel van nooden hebben. Tegelijk eert nu de opgaande Son, en wenscht dat
 hooge staten en ampt met een vozen goud-regen hem mogen toegeworpen wor-
 den. Weinige zijn met het hare te vreden, wy blijven alle voor 't Meer staan, en
 niemand komt daar over. Indien de menschen zo zverig waren (zeyd een zeker
 Schrijver) om by God hooge ampren te bedienen, als zy hier op deze werelt zoe-
 ken verheven te zijn, de Godzaligheit zou in vollen zwang gaan.*

Ziet hoe Diogenes den Kroes aan eenen kant
Weg-werpt; zo haast hy weet te drinken uyt zijn hand.

1. Tim. 6.

Een goed genoegzaam hert; en Goddelijken zin,
Is eenen grooten schat; en wel een rijk gewin.

Hoe de Natuure geen overschot behoeft, zal u Diogenes, door zijn afbeeldinge, genoeg leeren: hy voerde altijd niet anders by hem als een mantel, tas en beker: wanneer hy op sekeren tijd, de kinderkens zig water uit haar hand drinken, verwierp hy zijnen nap: als die niet noodig hebbende. Hier mede wilde hy betoonen dat de overtolligheyt uitgeslooten wezende, 't gemoed dies te geruster was. Democrites heeft eertijds zijnen schat weg-geworpen, meenende dat 't
zelve

Dlogenes, die steeds arbeiden om te mind'ren
Zijns lichaams nooddrift, zag hoe twee onnoos'le kin-
d'ren

Het water met der hand vast schepten uit den vloed,
Dies nam hy zynen nap en trad hem met de voet,
Wat mag ik (zeyde hy) zo vele huisfraads nutten,
En dus beladen gaan? de wyle men kan putten
Den drank met zyne hand, en lesschen zo den dorst?
Waar toe hebbe ik zoo lang d'onnutte kroes getorst;
„Daarom wanneer wy 't doen der ouden wel beproeven,
„Zy zochten hunnen schat in luttel te behoeven:
„Want daarmen veel behoeft, daar is vry d'armoê groot;
„Maar waarlijk is men ryk daar weynig is van nood.

---

zelve een last voor zijn goede ziele was. Thales kond wel groote Rijkdommen vergadert hebben, maar hy achtte heerlijker dat hy die versmade. Dit behoort ons allen te doen opmerken, dat wy aan de overtollige goederen niet zo zeer bleven hangen, dat ondertusschen de ware goederen vergeten wierden, op dat wy schatten vergaderen mochten, die de roest niet verteert, noch de motten niet eten: want het oude Dicht zeyd zeer wel, dat.

's Werelds goed,
Dat dikwils doet
Den Mensch bekoren:
Word moeylijk vergaart;
Met zorg bewaart,
Met rouw verloren.

Diogenes leert hier, dat zy tot geenem dagen
Niet alle Menschen zyn, die wel den name dragers.

Jesai. 1.

Ziet d'Ezel kent zijn Kribb', en d'Osse zijnen Heere;
Maar Israëel en weet van God noch van zijn leere.

Wat kuren bedenkt gy, ô Diogenes! dat gy by zo schoonen en hellen dag, met een ontfteken lanteerne, op de volle markt van Athenen gaat, menschen zoeken? Maar weet gy wel waarom hy dat dede? Die kloeke bestraffer vond by zijnen tyde zo veel bedrogs en schelmerye, dat hy meende, dat der redeliker menschen zinnen in beesten verandert waren, en dat hy wel reden had naar menschen, dat is, na redelijken, te zoeken. Zonder nu ook niet wel een Diogenes van noden wezen, die ons onze gebreken, door zoodaanig een onderwyzing, voor ooggen stelde? 't schijnt dog dat wy naar alle Godzalige vermaningen niet willen luy-

DE droll'ge en oude Pouts, *Diogenes* ik meen,
Als op den middag 't licht 't schoont van den Hemel
scheen,

Met een lanteerne liep, om zoeken na zyn wenschen:

Elk riep, wat zoekt hy hier? 't zyn *redelijke menschen*

Die ik dus zoeken ga; elk boerder en elk loeg,

Wel *Diogeen'* zyn hier geen menschen noch genoeg?

Ik zieder hier niet een, (sprak hy) want gy betoonet

Dat geene red'lykheyd in uwe herten woonet,

Uw beestelyk leven toont dat gy (het welk ik haat)

Zyt menschen met den naam, maar beesten in der daat.

„Die met *Diogenes* liep zoeken als de blinden,

„Noch zouden hedendaags nau menschen kunnenvinden;

„Want deze wereld is een woeste wildernis,

„Die niet vol menschen, maar vol wilde dieren is;

„Ja noch de meestendeel zyn woester van manieren

„Als in het wilde woud d'onredelijke dieren:

„Want als den eenen wolf den anderen hongerig eet,

„Dan is de winter koud, en byster fel, en wreed;

„Maar dat de eene mens (alschynt hy driemaal vromer)

„Den anderen verslind, geschied wel in de zomer.

luisteren: Wat soorte van bedriegeryen word de wereld door niet gepleegt? en noch willen zy redelik geheeten worden die dat zelve, of met een lang en rok, of met slechte kleederen, daar 't bedrog zoetlijk onder verborgen leid, bedekken. Men scheeri nu malkanderen niet als de scheerder de schapen, noch men vilt malkanderen niet als de slager het schaap, dat is dan een korte dood: maar de eene mensch eet nu de andere levendig met hayt en met hayt op, en dan laten ze nog dat doodelyk beroyt omme-beer loopen: en dit is nu de rechte slag. Ook hebben, ô Diogenes! de menschen niet van node dat men haar zoekt, zy zoeken nu haar zelve, daarom kan nu niemant doolen. O tempora! ô Mores!

Waarom de Filosooph zijn goud werpt in de baren,
Dat zal u deze prent en dit gedicht verklaren.

Matth. 10.

Wie alles niet verlaat, en volgt mijn stappen vaardig,
Is mijn leer-jonger niet, en is ook mijns niet waardig.

CRates was een Filosooph uit de Stad Theben, deze heeft, op dat hy hem geheel tot de goede konsten en Philosophie mocht begeven, geen klyne schat genomen, en 't zelve in de zee geworpen, zeggende: Weg, weg gy snode beletzelen en begeerlykhelden, 't is beter dat ik u verdrinke, dan dat ik van u verdrongen worde: want hy verstond dat men de dergd en rykdommen niet te gelyk kon bezitten. Suydas getuygt, dat hy al zyn rijkdommen in geld had by een gebracht, en by Trapezitam te bewaren gegeven, met deze voorwaarde: zoo zyn zonen Philosophen waren, dat hy 't zelve aan de behoeftigen zouden nytdeelen: maar zo 't Idioten en slechtofsden waren, dat hy 't ter goeder trouwe wederom zoude leveren. Want hy oordelde dat een Filosooph of een navolger der wijsheyd nimmer yet zoude gebreeken. Hier by worden wy geleert, dat om tot eernige konsten, eertlyke wetenschappen, en Godlyke zaken te komen, de rykdommen zeer hinderlyk zijn, dewijl als dan 't herte niet recht op alles kan letten;

dan

Siet *Crates* den *Thebaan* hem zelyven gaan te boven;
 Verkoopende zijn haaf, zyn goederen, en hoven,
 Dewijl hem 's werelds goet verhindert in den loop
 Des deugds, verzaamt hy 't geld in eenen grooten hoop,
 En spoeyende daar med' recht naar den dorren oever
 Van d'ongetemde zee, (als zijnde geen behoever
 Van zulken overvloed) werpt zijnen schat heel veer
 En al zijne yd'le zorg met eenen in het Meer:
 En roept; ô ligt daar vry in 't Midden van de golven!
 Veel beter is 't dat gy ligt in den grond gedolven,
 Dan dat gy nacht en dag mijn innerlyk gemoed
 Met angst en zorge pijn, of met veel quelling voed.
 „O groote *Kemels!* die hier met vele ongemakken
 „Zo lastig gaat getroft, met 's rijkdoms zware pakken,
 „Aanmerkt wat *Crates* doet, niet meer zo moelijk draaft,
 „Ziet hoe hy al zijn goud in 't diepe meyr begraaft.
 „Maar gy zyt veels te gier, en zoud veel liever drenken
 „In 't midden van de zee, dan 't goud de baren schenken.
 „Ay arme *Gierigaards!* wat zalik zeggen dan?
 „De heele wereld niet uw herte vullen kan:
 „Driekantig is u hert, diés als ik met verkloeken
 „Een ronde daar in trek, daar blijven altyds hoeken
 „Noch leeg en ydel staan: dus roep ik, met beklag,
 „'t Is een diepe put die niemand vullen mag.

dan waar de schat is daar zal ook 't herte wezen *Gregorius* zeyd zeer fray: Dat zijn
 alleen ware *Rijkdommen*, die ons rijk van deugden maken. Begeert gy rijk te zijn tegen
 uwe broederen hemint dan de ware rijkdom: Zogt zoekt op den top der eeren te stij-
 gen, poogt naar 't *Hemelsch Koningrijk*, en zo zult gy de volle rijkdom besitten. *Hiero-*
nymus zeyt, dat men de rijkdommen moet gebruyken, doch zijt gy een slave, zeyd hy,
 gebruykt ze als een slave, maar hebt gy 't jok der slaver nye van uwe hulze geworpen,
 gebruykt en verdeelt de goederen als eene Heere. *Crysofotomus* spreekt: De rijkdommen
 sijn geen zonde, maar het is zonde die niet recht gebruyken, noch den armen die
 zelve mede te deelen. Want de ware schatten, zeyd *Gregorius* dat zijn de *Deugden*,
 die de konscientie met haar voert, op dat zy in eeuwig heyd rijk zy. Laat ons dan hier
 niet altijd leggen te wroeten om aardische schatten te versamelen, die de dieven stee-
 len, die de ruyft en moeten verderven; maar vergadert u schatten daar boven in den
Hemel, die nimmermeer vergaansullen.

Ziet hoe de Filosooph hier aan de Tafel dut,
En den gesonden Wijn heet zoberlijken nut.

I Timoth. 4.

O Zone! ik rade dy (uit zorge die ik drage)
Gebruikt een weynig Wijs om uwe quade mage.

Hier word afgebeeld de wijze Man, of veel eer de nuchtere en zoberre: hy laat hem niet meer tappe dan drie kleine bekers, om te kennen te geven, datmen met een hem wel genoeg kan. maar datmen, die zoberlijk gebruykende, den eersten nemen zal om den dorst te verstaan, en zo't nodig is, den tweeden gebruyken om zijnen geest te verlustigen, en den derden machmen ter eeren van zynen vriend wel nut drinken. Doch datmen zich voor al zoude van overdaad en verquisting wachten. Het word un (God betert) weynig waar genomen: men heeft niet heerlijk te gast geweest, altijd men is niet wel onthaalt, wanneer de zeylen

Hier zit de Wijze-man, hy laat hem niet meer tappen
Tot 't noenmaal, dan alleen drie mateljkke nappen,
Hy slacht den dronkaard niet, die nimmer wel te vree
Kan lesschen zynen dorst: gelijk de groote Zee,
Die, al-hoe-wel hem steeds de bornen, en de vlieten
Zo vele waters in zyn glazen kruike gieten,
Noch nimmer is verzaad: zo ook de dronke bol,
Hoe vele dat hy drinkt; zo is hy nimmer vol:
Maar deze wyf-gier heeft de zoberheyd verkoren,
En laat een druppelken onnut niet gaan verloren,
„Die zoden Wijn-gebruikt, die zo den druiven leeft,
„W ord van den Wijn gevoed na 't lijf, en na den geeft:
„Den geeft hy levend' maakt, het herte sterk en jonger,
„De herz'nen zuyvert hy, en wekket gragen honger,
„'t Bleek aanzicht hy verdrijft, verwermt het koude bloed,
„En onsteer lichaam hy lange in gezondheyd hoed.

---

len niet volstaan: men moet nu op dees en die gezondheid eens om-beer drinken, al zonden de knopen van 't wambays. Dat is dan eerst vrolik geweest: en 't snootste van allen is dan een krank lichaam te buys dragen. Deze Philosophen beschamen ons, en prenten ons de Soberheyd van de maaltijden wel heerlik in. Cicero verhaalt in de vragen in Tusculo gehouden, dat Timotheus, de Capiteyn van die van Athenen, dikwils verliet de maaltijden van zijne Veld-Overste, en ging by Platonisch zoberen disch te eten: Weder-keerende, sey hy tot den zinnen, bestraffende haare volle tafelen: Wat lieden dat Plato ter maaltijd ontfangt, die zijn daer van verbeterd, want hy onderhiel al etende haer met kloeke, sichtelike vragen en onderwijfingen. Laat de zoberheid ons altijd een lessewzen, op dat de dag des Heeren ons niet als een valstrik overvalle.

Het listig Monster Sphinx steld Oepido te voren
Eenraadzel, 't welk by raamt, dies doet het zich van toren.

Job. 14.

De Mensch gelijk een Blom verwelket en vergaat,
En blyvet nimmermeer in eenen zelveu staat.

WAt de Poëten van dit Monster Sphinx geschreven hebben, zal yegelijk genoeg by die zelve in 't lange vinden, maar evenwel om eenig breeder verklaring te doen, moet men weten, hoe zy versierden, dat dit monster ontrent Theben hem ontbiel, zijnde van vreemde gedaante; zomraige zeggen, dat het had een maagden-hoofd en lichaam, Leeuws voeten en staart, en wiegen als een vogel, &c. andere zeggen anders: het zy zoo 't wil, 't was die van Theben zeer schadelik, en hiel zich in een geborgte Sphincus geheeten, viel altijd op de voor-bygangers, haer met looze strik-vragen en raadzels quellende, wie die zelve niet kon.

HEt zeldzaam Monſter Sphinx (dat den Thebaners quelden)

Dit raadzel Oedipo op 't alderſcherpſt voorſtelden:

Vier voeten, twee, en drie, heeft ergens eenig Dier,
 Dat niet en heeft als ſtem, en ſtem verandert ſchier,
 Dat geen Dier meer zo doet, van al wat vliegt om hooge,
 Of zwemt in natte zee, oft wandelt hier op drooge;
 Maar als op voeten veel dit Dier begint te gaan,
 Begint hem al zijn jeugd, en krachten te vergaan.

Dit Dier (zegt Lai Zoon) ik zal 't u haast ontknoopen,
 Dat is de Menſche die ter wereld komt gekroopen,

Die eerst op hand en voet, als op vier beenen gaat

Zo lange tot hy recht op zijn twee voeten ſtaat:

Maar wanneer d'ouderdom, met zuchten en met ſteenen,
 Aanbreekt, hy zwak en krank op eenen ſtok moet leenen,
 En als drie-voetig gaan, en met zijn doornen ſtaf

Naa zijn eng kerkhof toe, tot dat hy valt in 't graf;

Den Rader nauwlijks zwijgt, 't woord is nau van de lippen
 Of Sphinx breekt zijn hals, en werpt zich van de klippen.

---

konop-loſſen, wierd van des Diers klaauwen verſcheurt. Den Thebaners ſtelde hy dit raadzel voor: welk dier in de wereld eerst op vier, daar na op twee, daar na op drie of vier voeten wandelt? Die dit niet wiſten te raden, bracht hy op een rotze, en ſliet ze van boven neder. Oedipus des Konings Sone van Theben, dezen weg reizende, heeft 't zelvige raadzel ontbonden en van den menſche uitgeleyt die een jonk kind wezende, op handen en voeten kruipt: volw iſſen, recht op gaat; oud zijnde; op een of twee krukken. Hier over worde Sphinx zoo roornig, dat hee van een ſteyle klippe afſprong, en hem zelven den hals brak: Dit was van 't Godlijk voorſchik: o. r. zeyd &c. Leest meer by Ovidium en andere. De Egyptenaars hadden dit Monſter Sphinx altijd voor hare Tempelen geſtelt, willende daar mee te kennen geven, dat hare wijshe yd van Goet heel auyſter was, en dat der Goden openbaringen raadzelen waren, die jegelyk niet kon verſtaan.

Ey ziet! hoe Zoylus hier zijns naasten feylen teekent,
En al wat hy misdoet vergeet en niet eens reekent.

Matth. 7.

Hoe ziedy doch zoo licht de splinter, ô gy schalken!
In 't ooge uws broeders, en vergeet uw eigen balken?

Siet hier Zoilum den berisper, besig in 't schrijven en teekenen van zijns naasten feylen en gebreken, maar zijn eygen vergeet hy geheel. Daarom stelden de Oude, dat hy een groote tassche, die dik en wel gevult was voor hem, maar op zyn rugge een ledig zakken, droeg. Sy gaven hier mede te verstaan dat de berispers van ander luyden gebreken zwanger gaan, en die selve altijd voor haar dragen, en daar mee haar tassche vullen: want alles wat andere doen, alwaar 't noch zoo wel, dat weten zy te berispen en te bestraffen, ja zy poogen de kleinste mugge te siften: maar in haar eigen seilen te zien zijn zy blind als mollen, en denken dat

Ziet den *Berisfer* hier na 't leven afgeschildert,
 Hoe staat hy dus en grijnt! hoe is hy dus verwildert
 Twee tefsch en hy steeds draagt, ô zifter van een mug!
 d'Een hangt hem voor de knien, en d'ander op den rug.
 De grootste voren hangt, de kleynste draagt hy achter,
 Van 's naasten feylen is hy een getrouwe pachter,
 Want hy ontfanger, daar de grootste tefsch meed' vult,
 Maar achter is de buil leeg van zijn eygen schuld,
 Naar dien hy die niet ziet: van voren steld hy kloeke
 Zijns naasten misdad net en zuiverlijk te boeke,
 Hy heeft zyne oogen op een ander zoo gereet,
 Dat hy hem zelfs verzuimt, en t'eenemaal vergeet.

---

zy alles wel doen. Dit is de blinde eigen-liefde daar mee de meeste menschen zwanger gaan, dit is 't, daar de Evangelisten van spreken: Wat ziet gy een splinter in uw's broeders oog? doet eerst de balke weg uit uw eygen. Wy behooren ons met ander lieden zaaken niet vermetelyk te bekommeren; want de gebreken, zeyt Seneca, die wy in andere zien, indien wy die wel willen overwegen, zullen bevinden, dat die in onze boezem schuylen. Daarom hebben de Oude zeer wysfelykken (als Plato) betuygt voor de deuren des tempels te Delphos, als een Godlikk spreuk gescreven, Kent u zelven: waar by verstaan wierd, dat niemand hem met eigen liefde d'een boven den andere moete verheffen, maar iegeljk behoort de te denken wat, en wie hy was, op dat alzo o middelmatigheyd mocht plaatse hebben, want daar is geen grooter ziekte in den mensche, dan dat hy van 't bondjen laadunkentheyden eygen-liefde gebeten zijnde, andere veracht, en hem alleen voor wijs bond.

*De Fransze Hercules hier aardig en perfekt,
Met zijne zoete tong, de lieden tot zich trekt.*

I Cor. 13.

Wanneer ik liefdeloos schoon spreke eens Engels taal,
Wat ben ik anders dan een luydende metaal?

DE Françoisen braveeren dapper op hunnen Ogmion, anders genoemd der Franszen Hercules. Hy was heel grijs, ging gants naakt, hebbende, voor barnas en schild, alleen een leeuwenvh yd om 't lijf geslaagen. Voerende in zijn regter hand een boog, en in zijn linkze een knodze. Voort schilderden zy hem in zulk een voege, dat 'er keetenjes uyt zijn mond quamen; daar mee hy d'omstanders als aan de ooren gevangen hiel, en tot zig trok. Hier mee poogde zy de dapperre manhsfrigheyd van dezen doorlugtigen Held te verbeelden, en aan te wijzen, dat hy zijn vyanden niet alleen door magt en sterkte, wist 't overwinnen, maar

DE Franfze *Herculus*, daar veel van is gezonge,
Met gulden ketenkens aldus aan zijne tonge

Den volk'ren had gehecht; 't welk zo vele is ge-
zeyd

Dat een schoontalig man, door zijn welsprekentheyd,
De menschen tot zich trekt, en vele groote schaaren
Bestiert, als of zy aan zijn tong gebonden waren:

't Is daarom datmen noch wel segt na d'oude floer,

Hy klaptten my zo schoon, hy kreeg my aan het snoer:

't Is daarom datmen zegt, dat met zijn zoete snaren
Orpheus in 't wilde wout de dieren konde paren:

't Is daarom datmen zegt, dat *Amphion* in 't veld

Heeft *Thebes* opgebout, een stad van groot geweld,

„Welsprekendheyd, verzeld met billigheyd en reden,

„Het sterkste wapen is dat yemand mochte smeden,

„Het bind de herten t'zaam, en maakt van velen een,

„Gelijk het lijf bestaat uyt veelderhanden leên.

dat hy door zijn welsprekentheyd ze kon trekken, dat ze hem behoort hebbende, met de herten aan hem waren gekeetent en gebonden. Hier by word verstaan dat de sterkheyd zo vorderlijk niet kan zijn als de welsprekentheyd: want door geweld van wapenen kan men wel landen en steden winnen, maar de welsprekentheyt wint de herte, en neemt ze, als door een lieflijk geweld, gevangen. Wat kan doch de welsprekentheyt niet uytrechten? Cicero zeyd: zy heeft Steden gebouwt en Koningrijken bevestigt, ook veel oorlogent ter nedergeleyd: daar is ook niet heerlyker, dan datmen de welsprekentheyt zoo gebruyke, dat ze altijd tot des Vaderlands besten moge geschikt wezen, en niet snooder dan datmen diezelve misbruyke tot der vromen onderdrukkinge. Augustinus zeyd: de welsprekentheyt in een snood mensche is fenijn in een gulden beker. Wy moeten gedenken dat diezelve een zonderlinge gave Godes is, en dat ze na zijn regel en woord moet gericht en gemagtigt wezen.

De Tong, het kleyne lid, (zoo Biaseens beveste
Voor den Egiptischen Prince) ist quaadste, en ook het beste.

Prov. 18.

Het leven en de dood die liggen onbedwongen
Vrywillig in 't geweld en in de macht der Tongen.

DEze Egiptische Koning zond zijnen dienaar Brutus tot den kloeken Philo-
sooph Bias, om van hem te verstaan wat doch het beste en het snooiste in deze
wereld was? De verstandige man zeide: Heer Koning, het is de Tong, en hier
aan zei hy immers de waarheyd. Wat de Apostel Jacobus van dit lid getuygt, kan
men overvloediger lezen in zyn 3. Capit. daar in hy te kennen geeft, datter geen
heerliker ding ter wereld is, 't zelve wel gebruykende, en geen snoder pest dan 't
zelve misbruykende. Erasmus heeft wel geleerdelyk daar van geschreven, en
wijstloopig verhaalt wat mislagen daar mede bedreven worden. Hugo zeyd: De
Tonge

DE Koning en Monarch der Oude Egyptenaren;
 Got *Biam Brutum*, zand, op dat hy zou verklaren
 Welk doch van alle ding hem 't slimste, en 't beste docht
 Zijne antwoord was, een *Tong*, die hy den Koning brocht.
 Dit heeft *Aëfopus* ook bevestigd; als de wyze
 Doen zijne Meester hem de beste, en slimste spyze
 Hiet koopen op de markt, hy bracht hem Tongent'huys,
 De Meester werd vergramt, en zeyde: by gants kruys!
 Ikzende u tweemaal heen, gy brengt my altijd tongen:
 Hoord meester (zeyde hy) u gramschap zy bedwongen:
 „Een goede Tonge is 't best dat hier ter wereld is,
 „En weder 't slimste deel een quade Tong gewis:
 „De Tong baart twist en krijg, de Tong baart peys en vrede;
 „De Tong bedroeft het hart, de Tong verstrooft 'et mede;
 „De booze Tong verdrukt, de goede komt te baat;
 „De Tong deliefde breekt, de Tonge dood den haat;
 „De Tonge die ontsticht, de Tong baart nutte leere;
 „De Tonge lastert God, de Tonge looft den Heere:
 „Dus als men d'eygenschap der Tonge wel verzint,
 „Zo is zy 't quaadste deel, en 't beste dat men vind.

Tonge, *Lingau*, heeft zyn oorsprong van likken, want met pluymstrijken likt zy, met achterklappen en faam-roven bijt zy, met liegen treke zy tot haar, zy bind, en kan niet gebonden worden, zy is slijbberig &c. Zy is glad als een aal, zy doordringt als een pijl, zy neemt den vrienden weg, en vermenigvuldigd de vyanden, zy maakt gekijf, zy zaayt tweedracht, met eenen slag slaatze vele en doodze, zy is smeeklijkende bedrieglijk, veerdig om't goede nyt te putten, en 't quade weder in te schenken. Die zyn tonge bewaart die bewaart zyn ziele: want in de macht der tonge is dood en leven gelegen. Bernhardus zeyd: De tonge eens achterklappers is een drie-dobbelde lancie, die met een steek drie doorsteekt, diese seyd, diese hoort: en dien die gefaamrooft word: ô fenijnige tonge! daar van onze voor-Onders wel gezeyd hebben, een achter-klapper heeft de Duyvel in de tonge, de hoorder in de oore, de toestander in 't herte. Maar, ô dierbare tonge! zeyd Lactantius: daar niet anders als Godlijke zaken van te voorschijn komen, en ô heylige mond! nyt de welke hemelsche r'zamsprekingen vloejen.

Ziet hoe de Filosooph' zijn eygen tong af-snydet,
Op dat hy zwijgen leere, en 't ydel spreken mydet.

Proverb. 21.

Die zijnen mond behoet, en zijne tong bewaart,
Diens ziele niet met angst noch droefheyd werd beswaart.

IN deze beeldenisse word vertoont, hoe Solon, om 't overtoellig spreken te vermyden, zi n tong met een mes af-sneed; en om van hem de oorzake te verstaen schreef hy, dat swijgen noit had geschaad, maar dat door te veel spreken veel in ongeluk geraden zyn, 't is wel zo, en 't spreckw.ort is by ons gemeen, dat het een goed spreken moet zyn dat een goed swijgen verbetert. Hoe vele zijnder door te veel spreken om 't leven gekomen? wat schelmeryen, wat verraderyen, wat a. hter-klappingen, wat pluimstrijkeren kan de tonge niet al versieren? hoe vele heb ik gezien, zeit Ambrosius, do r te veel snappen in zonden vallen maar nauwelijx een door swygen. Bernardus spreekt. Wat een tedere lid is de tonge, nochtans kan die zo qualijk getemt worden. God de Heere, zy eenor order den Ouden, heeft de tong verzien met dubbele bolwerken, op dat zy

niet

DE wyzen *Solon* (om 't veel spreken te vermyden)
 Ging, met een scherpe vlim, zijn eigen tong affnyden.
 Men vraagden hem, waarom? hy schreef, *om dat veel*
quaad

De Tonge oyt heeft gewracht, en 't zwerigen nooyt geschaad.
 O jonkheyd! luistert toe, het dient u zonderlingen
 Om leeren uwe Tong, van veel geklups, bedwingen.

Wel spreken is een deugd, wel zwijgen ook een konst,
 Die hier de mate in trefst verkrijgt een groote gontt.

Natuur, zorgvuldig om ons hier in te versterken,
 Heeft onzen mond verzorgt met dobb'le bollewerken,
 Op dat de losse tong niet licht uitl'arsten mocht

Met eenig schand'lijk woord, dat boven in de locht
 Als eenen vogel stijgt, en als het is ontvlogen,
 Niet licht'lijk wederom kan werden in getogen:

Dat ik oyt stille fweeg, my nimmer heeft berouwt,
 Maar wel dat ik te veel geklapt hebbe en gekout.

De Heydenen die steeds hier inne vlytig leerden
Harpocratem als God des stillerfswijgens eerden:

Die met den vinger op den mond hun onderwees,
 Inhoudende de stem het zwijgen elk aan prees.

Pythagoras snijd ook, als met een vlimme of messe
 Het vele spreken af, als hy voor d'eerste lesse

De jeugd vijf jaren langleert swijgen en verstaan;
 't Is noodig dat wy noch by hem ter scholen gaan:
 „Want zedig swijgen, in de plaats van veel te spreken,
 „Dat zie ik alle dag ons allen noch ontbreken.

---

*niet te ligtvaardig hare palen zou overtreden en dat men moest vele hooren, maar weynig spreken. Vele lieden schynen den mond voor een Katel te hebben, dat terwijl zy spreken andere niet konnen gehoort worden. Wanneer Zeno eenen klapachtigen jongeling al te zeer hoorde snappen, zeyde by: jongman, jongman, uw oren zijn in uw tong gelooopen; gevende daar mede te kennen, dat de jongelingen veel behooren te hooren weynig te spreken; daarom hebben wy twee ooren en een tonge. De veel-sprekentheyd is een teyken van herffeloosheyd, sprak eener, want de holle vaten klinken meest. Wy behooren den ons allen van dit gebrek te wachten, gedachtig zynde de spreken des wijzen Salomons, wanneer hy zeyt: In 't veelspreken zal de zonde vol zijn. Die hier van meerder begeert, leze het geleerde boexken *Erasm*, dat hy van de Tonge geschreven heeft.*

*Een leertlijk voor-beeld van een Schipper (na mijn oordeel)
Die met zyn schade zoekt zyns naasten meefte voordeel.*

Prov. II.

Die 't koren zoldert heeft zijn vloekers en benydters.
Maar die het mild verkoopt, heeft veel gebenedijders.

Cicero, in het derde boek van zijn Burgerlijke ampten; reedeneert zeer kloekelijck over deze historic, wilbeweeren dat de eere in alle handelingen behoord voor de baat te gaan, want hy zeyd, of 't geviel (om by gelijkenisse te spreken) dat een oprecht Koopman, in groote dierte en hongers-noot, van Alexandrien afgevaren was naar Rhodis, met koren geladen, en hy wel wetende datter noch andere schepen van Alexanderien met koren geladen volgden, die ook naar Rhodis wilden, of die Koopman zulx niet behoorde te kennen te geven, dan of hy, dit verzwijgende, zijn koren mag op 't dierste verkoopen? Daar van wil Autipater dat men behoorde alles te openbaren, en den kooper waarschouwen. Doch
Dio;

DE mag're dieren tijd, schier tot in 't graf des doodes;
 Verdrukten de Gemeente, in 't overoude *Rhodes*,
 Waarom de mare vast met haren grooten trom
 Op wekten 't naaste land, tot hulp en troost al-om;
 Tot datter eindelyk drie Scheepen zwaar geladen,
 Met tarwe quamen aan, om yeder te verzaden,
 Maar naulijks raakten zy uit d'ongestuijme zee,
 En wierpen 's anker uit in dees verfmagte reë.
 Of d'opper-stierman roept, zo luide als hy mag brullen,
 O Borgers! hier is graan om uw gebrek te vullen,
 Maar koopt niet al te dier, of immers maar ter nood,
 Want daar komt achter my noch een geheele vloot:
 Dus houd een leege markt, wilt niet te hoog opsteken,
 Want daar is voor de hand meer als u mag ontbreken.
 „ Graan-koopers u vry schaamt, als gy u niet verkloekt,
 „ En met u schade aldus 't gemeene beste zoekt,
 „ Wanneer gy gierig, om veel winning te verwerven;
 „ Uw koren-zolders sluit en laat 'et graan verderven,
 „ God geeft ook wie 'er vast met kommer en geduld,
 „ Als uwen aas-zak maar is tot de keel vervuld:
 „ Peynst vryelijken dat des Rechters ooren tuiten,
 „ Die eens op 't leest voor u zal 's Hemels schuren sluiten;
 „ Als gy dan klaagt en kermt, werd ydel uwe hoop,
 „ Wanneer hy zeggen zal: *mijn Graan is niet te koop.*

Diogenes van Babylonien zey, dat de verkooper gehouden was alle de gebreken van zijn waren, (zo veel de wettengeboden) te verklaren, maar dat alles zonder bedrog, moste geschieden. Maar Antipater spreekt daar klaar tegen, en bewijst, dat het gemeene profijt moet voor 't bezondere gaan, &c. Gy behoefde, ó Cicero! u zoo zeer met deze vragen niet bemoeyt te hebben, wat eerlyk of oneerlyk gedaan is, maar men weet het nu al veel beter. Men redeneert nu dus, het is eerlyk dat profytig is, en daar méé mag men nu alle dingen doen. Men stroit nu wel uit dat de scheepen gebleven zijn, en dat het goed op 't veld bedorven is, en men bedenkt veel duizend kunstjens, om alles te doen steygeren, God geve ook wie daarom zucht en kermt. De vervloeking, zeyd Salomon, is op die 't koren verbergt, maar zegen is op zynen hoofde, die 't den armen uitdeelt.

Aanmerkt dit vonnis doch, hoe aardig en hoe naakte
Een van arie Broeders naast des Vaders hert geraakte.

I Kon. 3.

Den twist die Salomon kon scheidt t'geender uure,
Slift hy door middel van de levende natuure.

HOe de Oude nyt de Liefste der kinderen tot de Ouderen gesproken hebben en vonnisse van de rechte erfgenaam, daar van zal deze beeldenisse eenig l... wijs geven. Daar waren drie gebroeders, doch twee nyt een ander bedde, dewelke zeer iuwstig waren om de erfensse haars Vaders, vielen daar over den Richtier zeer lustig, die ten laasten dezen vond bedacht, dat hy het doode lichaam des Vaders dec hangen aan een boom, en beval hun allen te schieten, wie des Vaders hert t'et naaste wist te treffen, die zou des zelve erfgenaam, en besitter der goeder n zyn: de twee oudste schoten, maar de jonste beswijkende, zeide: eer zal ik alle
mijns

DE dood nam onverziens weg een ouden Vader;
 Die in de Wereld noch drie Zonen liet te gader,
 Twee van zijn eerste Vrouw, maar van een ander bed
 De derde Zone was: waarom dat altemet
 De twilt hoe lang; hoe meer optrees naar 's Vaders sterven.
 Wie van hun drie gebroërs des Vader goed zoude erven,
 Maar als noch wet, noch lot hun scheyden mocht als vriend,
 Zo hebben zy hun zaak den Rechter aangedient.
 De Rechter, om veel eer hun twilt-gekijft te slechten;
 Deed 's Vaders doode lijf aan eenen boom oprechten,
 En sprak; het goed zal hem geworden met der yl,
 Die naaft des Vaders hert kan treffen met den pijl:
 Flux schooten d'oudsten heen; de jonste zey, zeer bloode,
 Ik sterf, eer ik zulks doe, veel liever duyzend dooden,
 Natuur betoonde, door dit mede-lijden, ras
 Dat hy den erfgenaam, en ook met eenen was
 De gene, die het hert des Vaders naaft doorkliefde;
 Niet met een stalen schicht, maar met oprechte liefde:

---

*mijns Vaders erfnijsse derven, dan dat ik aan mijnen dooden Vader deze daad be-
 gaan zal. De Regter merkte nyt deze verscheyden naturen, het verschil der opreg-
 ter Liefde, en oordeelde, dat die des Vaders regte erfgenaam niet konde wezen, die
 geen liefde tot hem droegen; maar dat de jongste, als des Vaders rechte erve, niet
 verdient door 't schieten van de boge, maar door de rechte natuurlikke pijle der
 Vaderlijker liefde, zou en behoorde allen erfgenaam te zijn. Welke daad des
 Rechters voor zeer prijfelijk worde geacht. Dit schijnt dat de oude eenigzins
 nyt het wijze vonnisse van dien klokkyten Koning Salomon hebben getrokken,
 daar hy vonnist over de twee Vrouwen nyt de natuurlijke en onnatuurlijke lief-
 de, als in 't eerste Boek der Koningen, in 't derde Capittel, te lezen is.*

*De Moeder die de Jeugd wil voor de roé verschoonen,
Die schent haar aangezicht en wortg haar eygen Zoonen.*

Eccles. 30.

Die zynen Zone lieft, hem magtig zal kastyden,
Op dat hy in den dag der oudheid mag verblyden.

EEn misdadige wierd om zyn overgeven boosheyd en dieveryen van den Rechters tot hangen verwezen: zynde by de galg, zo begeerde hy voor de laatste reyze zyn moeder noch eens te spreken; wanneer hem nu zulks werde toegelaten, quam zyn moeder tot hem, die hy aan een zyde trok, al-eens of hy haar wat zonderlings had te spreken, maar komende aan haar aangezicht beet'er de neuze af; en, hem omme heerende, zey hy tot de toekijkers: ik heb deze duad gedaan, om dat mijn Moeder my in mijne jonkheid niet heeft gestraft, maar in alle dertelheid en ongebondenheyd laten heen loopen, tot ik eindelyk aan deze smade-

EEr de misdader zal door 't nyppend henpe-venster
 Aanschouwen van het licht den laatsten straal of glenster;
 Hy zijne moeder kust, en rooft voor 't hoog Gericht,
 Met zijne tanden haar den neus van 't aangezicht;
 Omstanders (zegt hy: hoort, want d'oorzaak van mijn lyden
 Mijn eygen Moeder is, vermids zy met kastyden
 Noyt mijnen quaden aard getemt heeft voor den val,
 Zy altijd naar mijn dood (tot yders spiegel zal)
 Die teeken voeren, op dat andere ouders leeren
 Hun kind'ren op te voên in alle tucht des Heeren:
 „ De Moeder die haar kind niet in de jonkheyd temt
 „ Van een recht moeders hert is 't eenemaal vervremt,
 „ Die 't kind geeft loslèn toom in alle zijn wellusten,
 „ Sal met der tijd allenx een monster-dier toerusten:
 „ De stramen in den naars van een quaad kind gewis
 „ Het recht merk-teeken van een goede Moeder is,
 „ Die haaren zoon bemind: op dat na al haar flaven
 „ Zy niet een galgen-aas gevoed heeft voor de raven.

Smadelijke dood en straffe gekomen ben: daarom zuldy, ô moeder! geen moeder, maar eer een wreede tyger, voor den naakomelingen dit teyken dragen, op dat ze, hier door gewaarschouwt zynde, mogen leeren hare kinderen in alle deugd en eerbaarheid op te voeden. Dit is een zeer heerlijke lesse voor de Ouderen, op dat ze met alle middelen der kinderen welvaart bevorderen, en met vermaninge en straffinge aanhouden: want de jeugd is het was gelijk, duarmen lichtelijk in drukt warmen wil: booze reden bederven goede zeden, en die met den Godloozen omme gaat word bedorven: by den kreupelen leert men hinken: De quade Vaders (zeyd Plutaruchs) zijn den kinderen quade raadslieden en voor gangers tot boosk eyd, maar de vrome Ouderen zijn haere kinderen als een spiegel om in alle deugden na te volgen. Men moct, zeyd Salomon, zo men zijn kinders lief heeft de roede niet sparen. Wie zyne roede spaart, die haat zijn zoon. Tuchtigt wven zoon terwijl daar hope voor handen is. De roede en straffe geven wysheyd, daar-en-tegen een kind dat zijn eygen wille is overgegeven, schent zijn moeder.

*Terwijl Hercules slaapt, aldaar by 's gelegen,
 Figuurlijk hem vertoont zijn twee verscheyden wegen.*

Matth. 7.

De weg na d'eeuwge dood is ruym, is breed, en wijd
 Maar enge en smal is 't pad dat tot den leven leyd.

Hier zit de zoete jongeling Hercules en slaapt, terwijl zijn tedere ziel, in eenen droom van twee (doch zeer ongelijke) Jongvrouwen word bestormt. De eene geheeten Wellust, was opgeioyt, en hadde alles wat de werelt geven kan: schoonheyt, vriendlijkheyt, en alle bevalligheden: Zy zeyde, ô Jongman! by my is te vinden alles wat uw hert mag begeeren: weelae en wellust is voor u open, ziet mijn padekens zijn met rooskens bestroyt, en daar is niet of uw herteken zal daar in vermaak hebben. Omhelst my daarom, en verlaat de andere Jongvrouw, die met haar geveynst en stadig gelaat u zoekt tot swaarhoofdigheyt: te beweegen,

volgt

TErwijl *Alcides* lag met *Lethes* zachte stroomen
Besprenget van den slaap, 's doods zuster zag hy komen,
Twee schoone *Nymphen*, of Goddinne met geneugt.
d'Een was *Wellustigheid*, en d'ander was de *Deugd*.
De *Wellust* quam zeer zoet; gelijk de morges blozen,
De weg daar zy op liep beschildert was met roozen,
En d'ingang was heel breed: maar weêr in 't tegendeel
Was d'uitgang nauwe en scherp, vol droefheid al geheel.
De *Deugd*, de witte *Deugd*, door doornen, en door struiken
Wees eenen engen pad; schier nauliks om gebruiken;
Maar hoemen dieper zag, hoe blyder hy met lust
In 't einde mede-bracht een aangename rust.
Dus stond, van deze twee, hem 't aldernuttst te kiezen:
„ Die 't eene winnen wil, het ander zal verliezen.

---

volgt my, en gy zult tot de gelukzaligheid ingaan. Ondertusschen sprak d'ander jongvrouw, gebeeten Deugd: O lieve jongeling! indien gy verstaand wat tot uwen besten dient, gy zoud u door deze aanlokkende en bedrieglijke Juffer niet laten bewegen: 't Is wel waer dat zy voor de oogen u alles lieflijk vertoont, maar ziet, hoe in 't einde van deze weg niet en zijn dan doornen, struiken, vier, rook en damp: Daar-en-tegen al ist dat u mijnen weg hart dunkt, zoo zalze u nochtans leiden tot alle heerlijkheid, vreugde en rust, alzo dat gy daar door, als een overwinner, de Kroone der eere sult dragen, zonder welke geen oprechte gelukzaligheid te vinden is. Hier mee wilden de Onde te kennen geven, dat de Jongelingen, die als op den dry-spronk hares slijberigen levens stonden, lichtlijken door de gladdes en dertele wereld verleyd waren, maar dat de Ouderen als de rechte wijsheid haar der kinderen gehouden waren, die zelve voor des werelds bedriegelijckheid te waarschouwen, en haar tot ter Godzaligheid en deugd te vermanen.

*Een algemeene leer van 't nieuwe boter-vat,
Dat zijnen reuk behoud na 't eerste zap of nat.*

Proverb. 22.

**De leere die het Kind is in de Jeugd gegeven
Gemeenlijk het zal behouden al zijn leven.**

DE verstandige mannen hebben altijd de menschen, door tastelijke redenen tot de deugd willen leyden, en over zulx zeyden zy: dat een nieuwe aarden pot lange ruiken zal naar 't gene eerstmaals daar in gedaan is; en dit bedieden zy tot de opvoedinge der kinderen, dat die zelve ook lange tijd zullen behouden wat zy in haar jonkheyd hebben gewent en aangenomen. Hoe weynig word daar (God beter) op gepast: de beestjens, hoe onnuzel, hebben zorge over hare jonge, maar de mensche is dikwils in 't tegendeel schuldig, vermits der Ouderen zorge niet daar over strekt, maar laten die in alle dertelheya en ongebondenheit heen loopen. Het moet vroeg krommen dat een goede haak zal wezen, zeyd het spreekwoord,

Het is noch hedenſdaags een algemeene ſpreuke,
 „ 't Vat houd na 't eerſte ſap doch altijd zijne reuke.
 Dit heeft *Lycurgus* eer natuurlijk op het blootſt
 Met eenen ranken Wind, en Huis-hond uitgebootſt.
 De wind-hond bry en pap hadde altijd in de koken,
 Den Huis-hond op de jacht 't gevangen wild geroken:
 Dees bracht hy beide op 't leſte in 't openbaar ten toon:
 Elk koos van ſtonden aan het geen hy was gewoon.
 De Wind-hond koos den bry, en d'ander koos het wild-braad.
 En eten t'zamen op, eer een van beiden ſtil ſtaat.
 „ O Ouders! leert hier uit, eer gy u doet te kort,
 „ 't Kind aart naar 't geen men hem van jonks heeft ingeſtort.
 „ Dus houdet van der jeugd in eenen goeden regel,
 „ En drukt hem in 't gemoed de deugd als eenen zegel,
 „ Want 's kinds herte is als waſch, waar in gedweeg en mild
 „ De meester prent en drukt de letter die hy wild.

woord, zo moet men zich ook van der jeugd op tot ter deugd gewennen, op dat
 alzo uitgevoert word, waar toe de menſchengeſchapen zijn. Dat is om God
 en zijnen naaſten liefſte hebben. De opvoedingen behooren zeer zorgvuldig te
 geſchieden, want zo een rijk man naarſtig is om een goed Paard, Hond, Pape-
 gaay, &c. met zorge en vlijt op te brengen, zal hy dan niet meer bekommert we-
 zen zijn kinderen in Godzalighejd op te voeden? De daat van *Lycurgi* honden
 is zeer leerlijk, en als *Diogenes* zag dat een zekeren *Pædagog* een dertelen
 jongen had, ſloeg hy den meester met zynen ſtok, en zeyde: waarom onderwijſt gy
 uw kinderen alzo? gevende den meester meer ſchulds als den kinderen. Om ge-
 win te doen, akkers te bouwen, om alles zuiver en puntig te houden, en andere
 verweende dertelheytjes te gebruiken, daar is al onze zorge en vlijt gelegen,
 maar op der kinderen zeden en onderwiſſinge, en om onze eygen gebreken te be-
 teren, daar word niet op gelet. *Diogenes*, de hond-achtige genaamt, was eens by
 een, die zijn huis heel zuiver had opgeſchickt, te gaſt: maar de Waard was
 een vuil en onge maniert menſche, en naar dat hy omgeſien had, waar hy zijn
 ſpog werpen zou, vond het over al ſchoon, dies hy 't wierp op des Waards lijj,
 zeggende: dat hy nergens vuiler plaats kon vinden, beſtraffende alzo de aertel-
 hejd der huizen, en d' onmanierlijkhejd der menſchen. *Salomon* zeyd: getijck
 men een jong kind gewent, zoo laat hy daar niet af als hy oud wird.

*Gy ziet 't gebreideld Ros hier met een Vrouw beladen,
Die elk verwondert heeft met mannelijke daden.*

Judith 13.

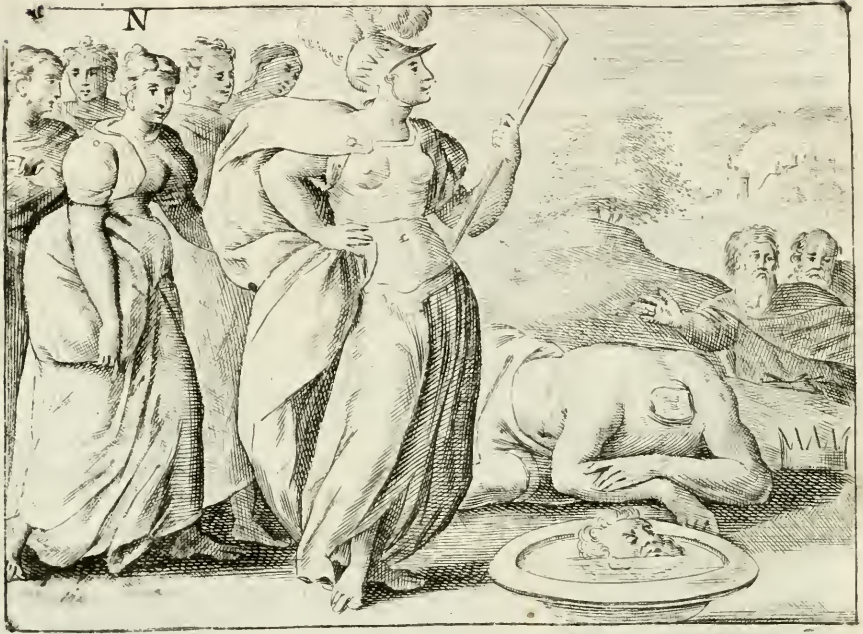
*Bethulia, door Gods en Judiths tegenweyr;
Nam Holofernes 't hoofd, en sloeg het gantsche Heyr.*

DEr Vrouwen dapperhejd en mannelijke kloekhejd, heeft deze Koninglij-
ke Heldinne Semiramis zoo levendig vertoon, dat zy daar in wel boven
aan mag gesteld, en tot triumph met een Lauwer noed be kroond worden. Wy
willen nu niet van de oorzaken, maar van hare daden alleen spreken. Zy is
gewees een Vrouwe, met een razernije, om te regeeren, bevangen. Want
als zy met looshejd van haren man Ninus (gelijk eenige schrijven) had ver-
kre-

Ziet hoe een manlik hert schuilt onder vrouwe kleed'ren
 'Ziet hoe *Semiramis* steld 't heyr in zijn geleed'ren,
 En hoe kloekmoedig zy grijpt, op het oorlogs-paard,
 Met d'eene hand den toom, met d'ander hand het swaard,
 Hoe d'afkomst van haar bloed, en Koninglikken adel
 Zy niet op 't bedde toont, maar op den gouden zadel,
 En rijst noch 's morgens vroeg, voor 't blinken van de zon,
 Als eenen blixem op na 't pratte *Babilon*,
 Zy strijd, zy overwind, zy slaat den vyand t'onder,
 En met veel wapen-roofs keert weer als eenen donder.
 Zie hoe zy haar parruik diep in de palmen bergt,
 Hy ligt al voor 'er neêr, die haar ten strijde tergt.

kregen dat zy alleen vijf dagen den Scepter des Rijks voeren mocht, heeft zy den Lakeijen geboden haren man Ninum te dooden. Als zy nu door zoodanigen middel tot het Rijk was gekomen, veinsae zy daar na te wezen een zone Nini, en dewijl zy vreesde dat een Vrouw niet zonde gehoorzaamt worden, trok zy mannelyke kledren aan, met een boed op 't hoofd, en als zy daar na wederom zag dat men, door haat en nijd, haar Fortuin afgunstig was, heeft zy den Heeren vertoond wie zy was; dus wierd haar de daad tot eer en verwondering af-genomen, heeft al-zoo het Rijk 42 jaren geregeert, na dat zy *Ethiopien* met geweld ingenomen, den *Indiaan* krijg aangedaan, vele volkeren gedwongen had. Zy heeft de Stad *Babylon* gebouwt, en met een mure omtrrokken. Is noch ten laafsten van haren Sone *Nino*, die zy tot onbehoorlijke liefde ver-zocht, gedood.

*Tomyrus Cyrum slaat, en werpt, geheel verwoed.
Tot wraake van 'er Zoon, zijn doode kop in 't bloed.*

Job. 15.

*De goddeloofse Mensch leeft altijd in beswaren,
Ook en weet de Tyran 't getal niet van zijn jaren.*

Hoe licht het rad der Fortuine om rolt, en 't onderste boven keert, daar van kan deze geschiedenis u volkomen genoeg doen. Wanneer Cyrus, Koning in Perſien, vele Landen en Rijken had ingenomen, over zijne vyanden door zyn groote ervaretheit heerſchte, en veel ſlagen triumphelijk uitgevoert, ten leſten Aſien en Orienten onder zyn heerſchappye gebracht had, is met gantscher macht op de Schyten gevallen, die doenmaals van een Koninginne wierden geregeert: wanneer nu Cyrus zyn leger had geſlagen, zond de Koninginne Tomyrus baren zone Sargapiſem, met een derde deel des legers, naar Cyrum toe, en als zy by Cyri leger quamen, vonden zy 't zelve vluchtende verlaten, maar

door

't **W**As Cyro niet genoeg dat zijne kroon bepereld (reld,
Was met den halven kreyts van d'onbedwingb're we-
Hy most in *Schyten* noch den kloeken wapen-held
Tomvris liefiten Zoon begraven in het veld.

De Moeder is bedroeft, haar oogen tranen leken,
Zy trekt het harnasch aan om haars zoons dood te wreken.

O *Cyre* wreed tyran! ziet wie gy hebt getergt!

(Segt zy) ik zal u bien het voorhoofd in 't gebergt,

Daar gy het dorstig zand met mijnen bloede drenkten:

Zy trekt hem in 't gemoed, en slaat hem in der engten

Met al zijn Oorlogs-heyr, in 't kriecken van den dag,

Dat niet een overblijft die 't na vertellen mag.

De strijd is nauw' ge-eynd, of zy gaat haar verkloeken,

En onder zo veel doên den dooden *Cyrum* zoeken,

Zoo lange zy hem vind; en laat van stonden aan

Zijn bleek besturven hoofd van zijn koud lichaam slaan:

Het Konings-hoofd zy neemt met eenen grammen moede;

En werp't in een vat, dat vol is van den bloede

Van zijn verflagen volk; ligt (zegt zy) daar in 't nat

Du bloed-tyran! die noyt waart van den bloede zat.

„ Aldus wie bloed vergiet ('t is zo van God besloten)

„ Diens bloed werd uit gestort, en wederom vergoten.

---

*door listigheid waren daar ingelaten vele weynen en voorraad: wanneer nu de soldaten met den drank bezig waren weinig op den vyand denkende, heeft Cyrus hun overvallen en doodgeslagen. Tomyrus hier over niet weynig gestoort, doch met een manlyke dapperheid gewapent wezende, vlucht zy, en lokt Cyrum, dat hy in de engte der bergen haar vervolgt, alwaar zy hare hinderlagen over algeleyd had: doen bood zy 't hooft, en bezetten hem zoodanig dat zy Cyrum met twee hondert duizent Persen versloeg, also datter niet een over bleef. Naar dat zy onder de dooden den Koning Cyrum vond, liet zy hem 't hooft afhouwen, wierphet zelve in een bekken of emmer vol bloeds, zeggende: ô *Cyre!* gy die altijd naar menschen bloed gehaakt en gedorst hebt, zuipt nu dat gy zat en verzadigt zijt: En dus liet deze beroemae Monarch, daar voor het altes beefde, zijn leven. Wy mogen met den treurdichter *Seneca* wel zeggen*

Die 's morgens blonk in macht en eer,

Leyd 's avonds dood verflagen neer.

Ziet

Ziet hoe Uliſſis maats en makers met malkand'ren,
Door Cyrces toover-drank, in wild gediert verand'ren.

2 Petr. 2.

De Hond, is weêr gekeert tot zijn uitspouzel ras,
De Zeuge weêr in 't slijk als zy gewasschen was.

DE Poëten hebben versiert, dat wanneer Uliſſes was verſteken door storm, en zijn gezellen door den lieflijken zang der Syrenen verlokt zynde, en uit de tonverſche beker van Circe gedronken hebbende, zijn verandert in Honden, Verkens, Paarden, Kik-worſſchen, Olyphanten, Oeſters, &c. Maar Ulyſſes baren zang en drank kennende, ſtopte zijn ooren met wasch, en liet hem aan den maſt van zijn ſchip binden, ook door Mercurius gewaarſchouwt wezende, die hem het kruid Moly gaf, om voor de tooverye onbeſchadigt te wezen. Hier mede verſtonden zy dat de menſch lichtlijk door Circe, dat is, door de verleidende wereld kon werden bedrogen, zo dat de menſchen in rechte beeſten, dat is, in beeſtelijke zede en leven veranderden. Maar dat zy met 't kruid Moly, dat is, met wijsheyd en voorſichtigheyd gewapent wezende,

Ziet hoe *Ulyffis* volk (in eenen storm verfteken,
 Aan 't land *Cyrceum* vast) door *Cyrces* looze streken
 En boozen toover-drank verliefen 's lijfs gedaant,
 Die Menschen waren eerst zijn Beesten eermen 't waant,
 Aanschouwer, zoo u dunkt dat gy wel mocht ontbeeren
 Dees zeldzaam fabel, die (zoo 't schijnt) u niet kan leeren
 Hoort hoe de Wijsheyd zelfs zo aardig hier op glooft,
 Als in den kerker zy *Boëthium* vertrooft:
 Zijn menscheyd (zegt zy) is verdweenen en verflonden,
 Die onderworpen is het juk der snoode zonden;
 Die zich in 't quaad verkeert; 't zy d'eene of d'ander uur,
 Terstond daar door verliest zijn Mensch'lijke natuur:
 Wie door begeerlikheyd pleegt onrechtvaardig grapen,
 Is eenen Wolf die zich geneeret op de Schapen:
 Die twist en tweedracht maakt, die is alreë gestraft,
 En eenen Hond gelijk, die yeder tegen blaft:
 Die vrolijk is wanneer hy iemand iets ontlorden,
 Te recht met eenen Visch mag vergeleken worden,
 Die toornig brieft en grimt, ja maakt een groot geschreeuw,
 Te recht inwendig draagt het harte van een Leeuw:
 Die stadig is bezorgt met vele onnutte vreezen,
 Mag voor een bloode Hinde of Hert gehouden wezen:
 Die traage is, luy en bot, in wezen en in schijn,
 Dat moet in zijne huyt wel eenen Ezel zijn:
 Die wispelturig is, met veele onttade grillen,
 Zal van de Vogelen zo vele niet verschillen:
 Die in onreynigheyd en vuiligheyd op wast,
 Is aan den snooden lust der vuiler zeugen vast:
 En aldus wert de mensch (ik stem het met veele ouden)
 Een beest, al heeft hy schoon zijns lijfs gestal behouden.

deze toover-dranken kennen tegenstaan. Veel geleerden hebben aardige vindingen o-
 ver deze fabel gehad, en gezeyd, dat *Ulyffes* macht hadden die weder tot menschen
 te maken, de *Oester* zeyde een *Visscher* geweest te hebben, de *Mol* een *Landman*,
 de *Slange* een *Dokter*, &c. En dat niemand weer mensch wilde wezen, vermits de
 groote swarigbeden die den menschen onderworpen waren, &c. Men mag deze *Circe*
 te recht by de dronkenschap vergelijken, want zy de menschen in allerly beesten ver-
 andert, wanner men haren drank te vele nuttigt. *Ulyffes* zou ook dit zelve niet ont-
 gaan hebben, ten ware by hem van deze drank had onthouden. P De

*De daad Penelopsis is een leerachtig voorbeeld,
Want met haar kuischeyd zy d'onkuischeyd heeft veroordeelt.*

Eccles. 26.

Een deugdzaam fine Vrouw, die eerbaar is en kuisch,
Is 't beste goed des mans, en 't cierzal van haar huis.

Hier sit Penelope, het rechte beeld der kuischeyd en eerbaarheid: die met groote wijsheyl en gestadigheyl, haar eer onbevelekt heeft bewaart: want als Ulysses twintig jaren lang had hier en daar geswerft, wierd zy dikwils tot oneerbaanheid aangelokt, maar bewaarde altyd haar eer ongeschent: en alzo haar nogtans listige lagen wierden geleyd, dat zy vreesde van haar eer schipbrekinge te moeten lyden, heeft zy hun opgehouden ter syde haar webbe geweest was, van 't welke zy voorsichtelijken des nachts ontweefde, 't gene zy des daags geweest had: tot ondertusschen Ulysses wederom den dorpel zijns huys betredende, zijn

eer-

Komt by *Penelopen*, ô *Vroukens!* hier ter scholen,
 Die, t'wijl *Ulyffes* vast gaat twintig jaren dolen,
 (Thien jaren om de blom van *Menelai* hof,
 Waarom 't schoon *Troijen* werd vernielt tot gruis, en stof:
 En even zo veel tijds, door d'ongestuime baren;
 Waar met hy stoffe geeft *Homeri* zoete snaren)
 Haar zuiverheyd behoud, hoe lange hy vertoeft,
 Zo blyft zy hem getrouw, hoe hert zy werd beproeft,
 Van zo veel welpen, en ontflekene benyders,
 Van haar sneeuw Witte vleesch: 't zyn al vergeeffche ftryders
 Hoe zy gepynigt werd: *Ulyffes* is lang weg,
 Misschien door *Hectors* swaard gevallen in 't beleg,
 Of op zijn wederkomst (dit hebby licht te giffen)
 Verslopen in de Zee, gegeten van de visschen.
 Maar als zy nu op 't leet zal laten in den strijd
 Het heiligt dat zy heeft; *Ulyffi* toegewyd,
 Zy hun uittelt zo lang, tot dat zy 't sijne webben;
 't Welk zy begonnen heeft, zal afgeweven hebben.
 Hier meed' zijn zy gepaait, dus wat zy in den dag
 Weeft, dat ontweeft zy's nachts als 't niemant van'er zag
 O *Pollen!* zydy blind: gy meent den brant te bluffchen,
 Ziet wat zy's nachts ontvlecht; zo lang tot ondertusschen
Ulyffes weêr betreed den dorpel van zijn huis,
 En met zyn komst verlicht zijns vrouwen lastig kruis.
 De minnaars drūipen weg, zy zien haast wat daar t'huis leyd:
 „Dies komt de kroon haar toe van d'onverwonnen kuifcheyd,

---

eerbare vrouwe in onbesmette liefde ombesde. Hier door worde alle dengtzame
 vrouwen gelcert, datter geen heerlijker nog treflijker zaak is, als de eerbaarheyt
 en kuifcheyt. *Simonides* prijft een Vrouw die het *Byken* gelijk is, kuifsch, zuinig
 neêrstig, niet loopig, maar zorgvuldelyk haar kinderen opvoedende. 't Is ook geen
 kleynder zaak, een eerlyk wel gewapent gemoed te bestryden, dan een vaste stad te
 bevechten. Daarom zeyden d'Ouden, dat de stad *Troyen* in thien jaren was ge-
 wonnen en ingenomen, maar dat de kuifche *Penelope* in twintig jaren niet kon
 tot oncer overwonnen worden. Onder alle *Christelyke* gevechten (zeyd *Augu-*
stinus) is de hardste veldslag de kuifcheyd, want daar is een gedurige stryd, en
 een onverwinninge die zelden gebeurt.

't Oprechte Vriendfchaps Beeld drukt hier zijn eygenfchappen
Op 't alderlevenft uit, ó volget zijn voet-ftappen!

Prov. 17.

Een trouwe en oprecht vriend heeft lief tot allen tyden,
En als een Broeder is altijd bereyd tot lyden.

TE Romein was een Jongelinks-beeld op-gerecht, daar by de verstandige Heydenen uitdrukken wilden het beeld der oprechter vriendfchap: want men had om zijn jeugdig hoofd gefchreven Hiems: Æftas, dat is, Winter, Zomer: Op zijn herte was gefeld Procul, prope, dat is, Verre en Na-by: Op den zoom zijns kleeds ftond Mors, Vita, dat is, Dood en Leven. Hier mede verftonden zy dat de Vriendfchap moft altijd even groen en jeugdig zijn, alzo dat die zelve noch door den Zomer, noch door den Winter, moeft vergaan, dat is, dat men die in Voorspoed niet moeft verachten, noch in Tegenspoed verge-
sen.

EEn *Statua* tot *Room* was waardig aan te merken,
 't *Oprechte Vriendfchaps Beeld*, weldadig in zijn werken,
 Was eene *Jongeling*, met een *blyde aangezicht*;
 Wyl ware *vriendfchap* nooit, door *ouderdom*, bewicht:
*Syn klee*d was vrolik groen; de *Vriendfchap* is steeds jeudig,
 En elk een aangenaam: in zijn zoet voorhoofd vreugdig
 De *grijze Winter-tijd*; en *Zomer* was geprent;
 Wyl *vriendfchap* in onspoed, en voorfpoed blijft ontrent:
 Op zijnes herten kolk gedrukt stond *by en verre*;
 Wyl *Vriendfchap verre* en *by* fchijnt als een morgen-sterre
 In zynder klee'd'ren boord stond *dood en leeven* beid';
 Wyl 't *leven* noch de *dood* geen ware *Vriendfchap* fcheid.

zen. De Vriendfchap moest ook *oprecht* zijn, dat men die van *Na-by* voor de oogen niet moest vertoonen met een *fchoon* beweinst gelaat, maar dat men die *zelve* van *Verre*, dat is *achter de rugge* ook moest bewijzen, want het is niet genoeg dat men voor de oogen *fchoon* is, maar van *verre* moest men niet anders *wezen*. *Herodotus* zeyd, daar is geen *kostelijker* ding als de *vriendfchap* eenes *oprechten* *vriends*. *Gregorius* spreekt, dit is de *Wet* der *warer* *vriendfchap*, dat die *gene* die in *voorfpoed* lief heeft; ook in *tegenfpoed* behoort lief te hebben, *zoo wel* van *verre* als *na by*, *zoo wel* in *leven* als in *dood*. Om de *vrienden* te *beproeuen*, zeyd *Erasmus*, moet men doen als met de *vaten*, daar men eerst *wat*er, daar naar *wijn* in doet. Hebt onder vele eene goede *Alecbiades*, om te *proeuen* wie zijn *beste* *vrienden* waren, liet een *mans* *beeld* in een *donkerachtige* *kelder* brengen, en zeyde dat die *zelve* *man* van hem *gedooder* was, en bad een *ieder* dat ze hem *doch* met *raad* en *daad* *wilden* *byftaan*, op dat deze *doodflag* mocht *verborgen* *blijuen*. *Wat* doen ze! zy *weygeren* alle *part* of *deel* daar aan te hebben, *uitgenomen* *Callias*, die zeyde, *hy* wilde hem *helpen* en *byftaan* in *alles* wat het was. En hier uit heeft *hy* *Callias*, voor *zijn*en *besten* *vriend* *geoordeelt*. *Daarom* zeydmen:

Vriend in der nood,
 Vriend in der dood,
 Vriend achter rugge,
 Dat is een vaste brugge.

*Hoe twee gemakkers zijn malkandren trouw gebleven.
En hebben in 's doods-nood d'een d'ander niet begeven.*

Joan. 15.

Waar zagmen grooter liefd (hoe vurig zy oit brande!)
Dan daarmen stelde 't lyf voor zynen vriend te pande?

Damon was van den Tyran Dionisius in een sterke Kerker, om gehangen te worden, gesloten, voor welchen Pythias borge bleef, dat hy ondertusschen naar huis zou reyzen en zijn zaken beschikken, om te bestemder tyd weder te keeren, anderzins zou de borg voor de schuld moeten betalen. Hier op bleef Pythias in de boeyen, en 't scheelde niet zeer, of de straffe zou aan hem worden volbracht. Ondertusschen komt Damon de doods schuld te betalen. Dionisius hier over, meer verwondert als verschrikt zynde, beroerde, deze getrouwigheyd zoodanig hte herte van den Tyran, dat by hem niet alleen 't leven schenkte, maar begeerde ook
als

IN eenen diepen put lag *Damon* vast gebonden,
 Zijn borg bleef *Pythias*, hy werd na huis gezonden,
 Mids dat hy keeren zoude, en uit de vangenis
 Des kerkers sijnen vriend verlossen voorgewis:
 De wederkomst vertrok, de tyd was heel verstreken,
 Maar *Pythias* (eilaas!) bleef in de vreeze stecken:
 Zijn vonnis was gemaakt, hy werd geleid ter dood,
 Maar *Damon*'t wijlen komt, en ziet hem in den nood.
 Heer Koning (zeiden hy) tast my aan zonder zoige,
 Ik schuldenaar ontslaa hem van zyn trouwe borge;
 Ik ben de rechte man, ik heb de dood verschult,
 Dies mijnen vriend ontslaat, en 't recht in my vervult.
 De Koning als verbaast bezag dees lieve vrinden,
 Die trouw tot in der dood malkanderen beminden,
 Dies hy verwondert was, en in zich zelve loeg,
 En om so trouwen daad hun beide-gaar ontsloeg.
 „ Dus eene trouwe vriend is beter als veel broedren,
 „ Een kostelikker schat dan al des werlds goedren.

als een derde gezelle, in hun beyder vriendschap te wezen. Zoedel is de kracht des denks, dat zy by den ondeugenden zelve eerwaardig is. Hier mag men zich bilyk over deze vrienden verwonderen, maar hoe weinig worden die doeb gevonden? Hieronimus verhaalt, datter by de Historien der Heydenen maar acht paar opregte vrienden te vinden zyn: Tarquinius zeyde, dat hy balling wazende, eerst versond wat oprechte vrienden waaren, als hy geen vergeldinge met de werken konde bewijzen. Herodotus zeyd: het kostelijkste van alle Rijkdommen is, een vriend die te gelijk verstandig en goedyunstig is. Men plag eertyds, zeyd Lucianus de rijkdom na de vrienden te schatten. Zo dat men sprak liever Geldeloos dan Vriendeloos. Maar nu is 't heel verkeert, en men mag dat spreekwoord wel omkeeren, en zeggen: Liever Vriendeloos dan Geldeloos, want

Hier voortijds was de Liefd' en Vrindschap groot geacht.
 Maar loopt nu als beroyt; en slechts naar winsten tracht.

*Empedocles bewijst hier met een kluchte zijn
Dat daar het Vyerschaar slaapt, de Rechters Ezels zijn.*

Jerem. 22.

*Om dat Josia Zoon 't gerecht niet wil handhaven,
Als eenen Ezel hy op 't veld zal zijn begraven.*

EMpedocles had aangenomen, als voorspraak, 't recht eens beschuldigten te verdedigen. By den Rechters komende om zijn zake te bepleyten, vond die slapen: hier over bedacht hy kluchtig een fabeltjen, dat een man had gehuurt een Ezel daar de eygenaar neffens ging, om ter gezetter plaatze den Ezel weder tot hem te nemen. Onderwegen was haar den middag-zon zo verdrietig, dat zy twistig wierden wie in de koele schaduw van den Ezel zou rusten, de reisige man zey, terwylen hy den Ezel gehuurt had, zoo quam hem ook de schaduw, daar-en-regen beweerde d'ander, dat hem den Ezel behoorde, over zulks de tommer mede, alzo dat beyde deze. om eens Ezels schaduw twisteden: hier mee

Empedocles voor 't recht of vierfchaar onversaagt
 Als taalman quam, voor een die hert was aangelaagt:
 Daar komende vond hy de Rechters t'famen slapen;
 Dies sprak hy kluchtig om hun listig te betrapen:
 Een Reyziger, als hy om reyzen was bedocht,
 Huurde eenen Ezel, die hem spoedig dragen mocht;
 Maar onderwegen hy aam-achtig en schier flauwe,
 Koos voor des middags brand des Ezels koele schaauwe:
 En d'eygenaar des muyls, die van der zonnen vlam
 Schier smolt, die zeyde dat 's beest lommer hem toequam;
 Doch d'ander wilden hem daar mede niet geryven:
 Dus om een Ezels schaau' men twe zag heftig kyven, &c.
 Hier mede *Empedocles* zweeg of hy was vermoord,
 De Rechter hoorde toe, en sprak vertelt ons voort:
 Doen loeg de Philosophie, en voegde noch by dezen,
 Recht eenen Ezel gy moogt vergeleken wezen,
 Want in een Ezels schaauw scheidt gy veel meer vermaak
 Als gy deed doen gy sliet in des misdaders zaak.
 „O dat was recht gezeyd! zy mogen't noch wel hooren:
 „Vry Musa! waar hy zit daar vat hem by zijn ooren.

---

nee brak hy zijn reeden af: De Rechters, hier na luysterende, zeyden, hoe is 't doch voort hier mee toe-gegaan? Doen sprak Empedocles, gy, o Rechters! mocht wel by Ezels vergeleken wezen, die meer behagen scheidt in dezès Ezels schaduw, dan in dezès misdadigen recht, en heeft alzoo deze slapende Rechters beschaamt gemaakt. Men leest van Philippus van Macedonien, dat, terwijl hy slaperig zat in den raad, een sententie wordè uytgesproken over eenen Macheta, die niet al te recht was. Macheta, ontfelt zijnde, zeyde, ik appellere hier over: de Koning verwondert, als geen hooger appèl kennende, sprak, tot wien wilt gy appeleere? tot u Heer Koning, zeyde hy, zo 't U. E. liefde den slaap wat ter zyden te stellen, en nauwer op myn zaak te letten. De Koning hervat die zelve, bevint dat hem ongelijk gedaan is, hy weder-riep 't geoordeelde niet, maar betaalt de zelve 't geld daar Machetas in verwezen was, en deze daad worde voor groote eer en wijsheyd gehouden. De Rechters behoorden opmerkende te wezen, seyd Aristoteles, en met ziele en reden alles te overwegen. Verloekt is hy, zeyd Salomon, die de godlooze rechtvaardigt; en verdoemt de Rechvaardige, zy zijn beyde by God een grouwel.

Archilla heeft uit liefde, en Broederlijker zorgen,
Goedhartig zijnen Vriend geholpen in 't verbergen.

Matth. 6.

Werpt met u rechterhand de gaven in Gods koffer;
Dat zelfs de flinker niets weet van u heilig offer.

WAnneer de rechte armen in haar ziele zuchten, en haar eerlikke armoede noch zoeken te verbergen, door 't derven van hare zoberere nootdrift: dan is 't tijd dat haar de helpende hand worde toegereykt: zulx verstond ook de goedhartige Archille wel, die zijnen onde vriend in droeve, doch eerlikke armoede vindende, niet ongetroost heeft gelaten, maar heimelik onder een slaap-kussen verbergen een goede penning, tot stuttinge en onderhoudinge van zijns vriends bedroefde leven. Dit was een recht broederlik stuk. Want hy leide zijn schatten in de herten der armen. 't Is van deze zake niet vreemt dat men leeft van Alexander

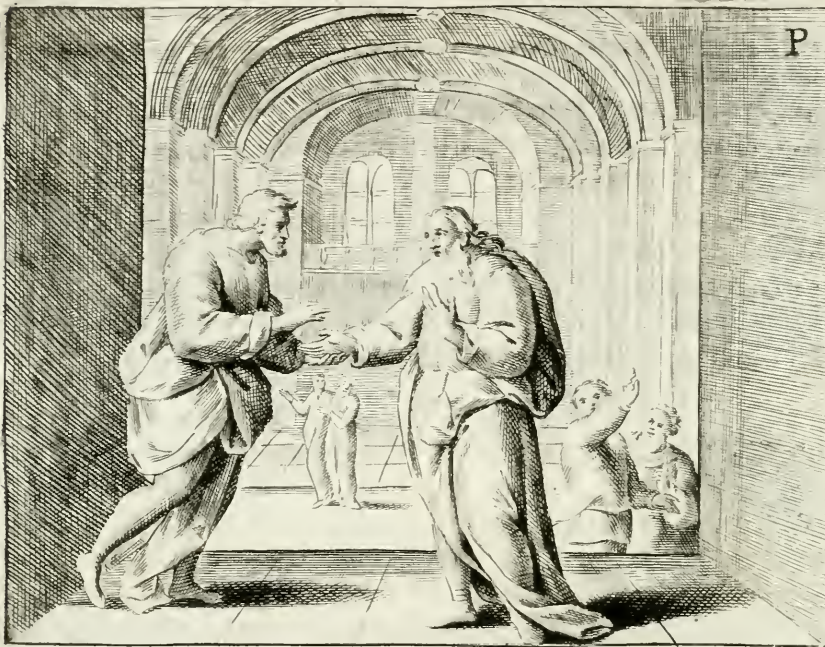

A Rehillis (zoomen zegt) die milde en rijk van goed'ren,
 Stond den bedroefden by, als waren 't zijne broed'ren,
 Nau speurende hoe dat in grooten nood gebrocht
 Was zijnen lieven vriend, hem vlytig heeft bezocht ;
 En heimlyk onder zyn zit-kuffen weg gescholen
 Een goede zomme munts, als of hy 't had gestolen.
 „ Hy heeft een ryk threfoor die zo zyn goed besteed,
 „ Dat hy 't nauw zelve speurt, noch zijnen vriend schier
 „ De gifte blyft hem by, zyn weldaad onvergeten (weet,
 „ Hen weder in de schoot werd dobbel toegemeten.
 „ Des armen dorstig hert dat is des wyzen fleſch,
 „ Zijn gelden hy verſpaart in zijnes naaften teſch:
 „ Hem zelve hy beſteelt, en maakt veel goede vřinden,
 „ Die hier zyn goed verliest die zal 't hier namaals vinden.

---

der de Groote, die gevraagt zijnde waar doch zijne ſchatten lagen, zeer wel
 an:woorde: in deze kisten: wyzende metter hand op zijne vrienden. Indien de
 Heydenen dit zelve hebben gedaan, wat zal ons Chriſtenen afhouden dat wy on-
 ze handen van den armen afrekken? of dunkt ons dat de beloſten maar ydel
 zijn, daar mee wy aangeport werden om onze even-naaſten by te ſtaan? zeker
 neen. Wy doen Chriſto zelve weldaad in zijne leden. Laat doch de Heydenen
 ons in dezen niet beſchaamen: Wy zyn doch maar Rente-meesters, en geen Hee-
 ren van onze goederen. De mildadigheid, zeyd Auguſtinus, is een roeringe onzer
 Ziele, vry-hertig gevende, zonder hope van vergeldinge. Doch men moet, zeyd
 Ambroſius, in alles mate houden, op dat de mildigheyd niet in verquifſinge
 verkeere, en dat men lange mag gevende blyven, want men vraagt juuſt niet
 watter is gegeven, maar nu wat hert zulx is voortgekomen.

Hier ziedy 't schoon voorbeeld, den grooten Roomschen Tempel
Van 't menschelijk verbond ons tot een goed exempel.

Eccles. 5.

Het geen gy God belooft wild hem geensins ontrekken ;
Want een mishagen heeft den Heere aan de gekken.

DEze Numa Pompilius is geweest de tweede Koning van Romem, die 42 Ja-
ren zeer treffelijk heeft geregeert, is zeer superstisicus geweest, hy beminde
de Gerechtigheit boven maten, en heeft allerley Priesterlijke en Burgerlyke
Wetten ingestelt. Hy liet ook binnen Romem bouwen de Tempel der Beloften, al
het geen dat in deze plaats wierd belooft, moest onverbrekelyk naar gekomen en
volbrogte worden, wierd ook meer dan een zegel of hand-schrift geagt. Maar
waar

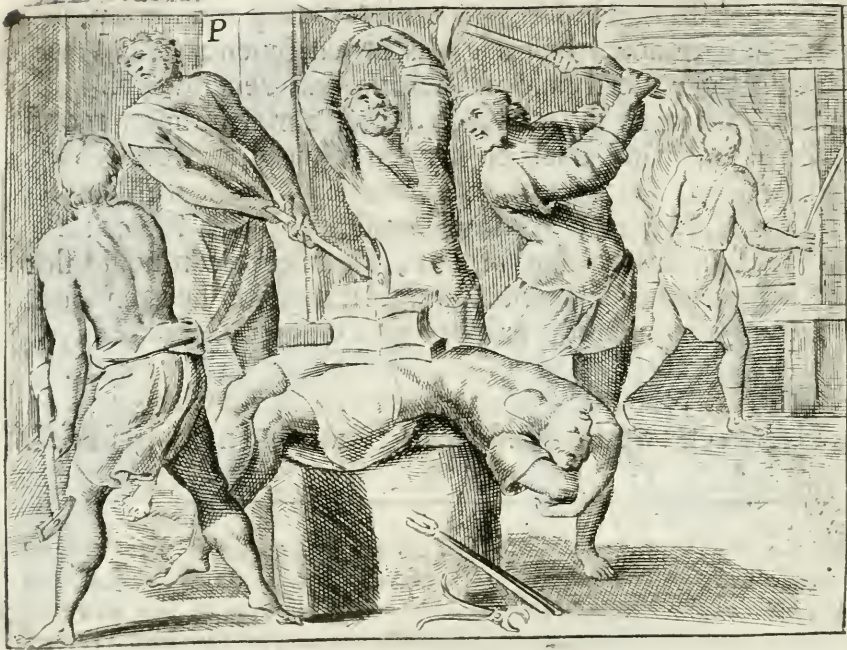
Numa Pompilius liet stichten binnen *Romen*
 Den *Tempel des Verbonds*, zeer schoon en uitgenomen,
 Hy was heel passer-rond in zynen omme-loop,
 't Gewelf te samen hing gebonden knoop aan knoop.
 De *Romers* quamen hier, 't was eenen fijnen regel,
 Al 't geen hier werd beloofd hielt vast als eenen zegel.
 „Phy! schamen moeten zich, die nu met hunnen mond
 „Beloven dit oft dat, en breken 't weer terstond.
 „Wie iemand iets belooft (past wel op deze leere)
 „Is door zijn eigen woord verbonden aan den Heere:
 „Wie zijn beloft dan breekt, die breekt een heilig slot
 „En spot met geenens mensch, maar met den hoogen God.
 „Dus als gy iets belooft, ziet of gy 't ook kund boeten,
 „Want 't is een schuld die gy zult God betalen moeten.
 „Wie zijn verbond niet acht, en zijn beloft vergeet
 „Heeft een twe snydend swaard voor zijnen hals gesmeed.

---

*waar toe zijn nu onze tyden verlopen! Men weet nu qualijk waar men op
 betrouwen mag, op beloften? dat zijn woorden, en niet meer als wind. Op zeg-
 gelen en brieven? och die hebben zoo weynig om 't lijf, en dan kan men in 't
 verdragen van een woord hondert uytvluchten zoeken, en men weet zoo veel
 kromme sprongen te maken, dat hoe men 't maakt, men een gladde aal by den
 staart heeft. Gewis de Heydenen zullen ons beschamen, en ons onze trouwloos-
 heyd verwijten. Cicero zeyd wel, wat gy belooft, en God als tot getuygē roept,
 dat moet gy vast houden. Stobæus spreekt wat breeder; Al-eer gy wat belooft,
 zeyd by) overlegt het wel, en als gy 't hebt belooft, volvoert dan uw belofte.*

*Aanmerkt hoe Firmius, gelyk de dwaaze dooren,
 Ons zijne kracht laat zien, en zyne sterkheyd hooren,*

Jerem. 9.

De sterke wachte zich (hoe krachtig hy zich noeme)
 Dat in zijn groote kracht hy niet te zeer zich roeme.

CRinitus verbaalt, dat de Keyzer Firmus (die Aurelius noemde den Aegyptischen rover) was van grooter gedaants, met brandende oogen, gekrold harr, met een geteykent voorhoofd, duyster gezicht, de rest zijns lichaams was ruyg en bart, alzo dat hy de Renze genaamt werd: en was daar by zoo sterk, dat hy Triarium heeft overwonnen: hy liet een aanbeeld op zijn borst stellen, daar hy eenige smeden liet opstaan, 't welk hy alles zonder eenige pyn verdragen kon.

Deze

Zoo sterk was *Firmius* van lichaam en van leden
 Dat klits, klats, klits, klats, hy met hameren liet smeden
 Op een zwaar aanbeeld, daar zijn lichaam onder lag,
 Want noit verstaalder mensch men immer vond of zag.
 Maar of schoon zulken kracht hy hadde van de Godhied
 Ontfangen, niet te min walt wel een groote zotheid
 Dat hy met zulk gevaar beproefde zijne kracht:
 De Wijze-man zijn doen bespottet en belacht.
 „De kracht des lichaams heeft natuur ons niet geschonken;
 „Op dat wy daar meê hoog en heerlijk zoude pronken;
 „Noch om door ydele eer daar door te zijn beromt,
 „Maar nutten dankbaar die daar 't ons te passe komt.

Deze man droeg hier over zijnen roem daar nogtans hem dit zelve nog nut nog
 nodig was, maar wilde zijn groote kracht des lichaams over al daar mede te ker-
 ne geven. Zoo vindmen noch hedensdaags veel luiden, die in ydele en looze kunt-
 jes haar eer zoeken, daar hy noch hun zelve eenig profijt, noch anderen ee-
 nigen dienst mee doen kunnen, daar voor men zich moet wachten, dat wy niet
 voor zot of reukeloos geacht worden, dat wy ons eygen leven en gezontheit niet
 tot terginge van Gods gaven misbruyken, die ons dan eyndelyk svaare beloo-
 ningen voor onze heerlijke werken geven, alzo dat wy van ieder bespot, en
 van niemand beklagt worden.

*De sterke Milon hier aan ieder wil ontluiken,
Dat elk verhoeden zal zyn gaven te misbruyken.*

Judic. 16.

Of schoon de *Nazareen* had veel gewelds bedreven:
Zo bracht zijn sterkheid hem ten laatsten dog om 't leven.

Wanneer wy de sterkte van *Milon Crotoniates* willen aanmerken, zoo verdient hy de hoogste plaats, als wy de *Poëten* willen gelooven. Want zy schryven dat hy zoo sterk was, dat hem niemand (wanneer hy stond) met een sloot of ren nye zijn plaats kon vervoeren. Wanneer hy een appel had gevat, vermocht hem der zelve niemand nye der hand te wringen, noch a' appel in zijn hand te quetzen. Hy droeg op zyn schouderen, in de *Olympische* worstel-plaats, eeners

VAn *Milons* sterkte hoogt de zangster onzer ouders,
 Wijl hy een grooten stier, geladen op zijn schouders;
 Op een zeer hoogen berg met kleinen arbeid, droeg,
 Daar hy met zijne vuist hem dood ter aarden sloeg,
 En eyndelik zyn maal daar mede heeft gehouwen.
 De slapen zynes hoofds bewrong hy styf met touwen,
 En zyn hoofd-zenuwen zo krachtig hy verhief,
 Dat al het bindzel brak, het was dan leet of lief.
 Hoe gaarne wilde ik zien dat iemand hem ontrukte
 De Appel, die hy met vier vingeren omdrukte:
 Maar door verwaantheid, laas! hem eindelijk, hoe vroom
 Hy was, zijn kracht bedroog; toen hy een dikken boom,
 Die half gespleten was, zocht voort van een te scheuren:
 Maar als de kloove floot, moest hy zijn doen betreuren:
 Hy bleef in 't eenzaam woud gevangen, en benard,
 Tot hy een greetig aas der wilde dieren ward.
 „Dus wie zijn kracht misbruikt, gedijtze noch in 't ende
 „Tot zijnes Meesters straf, met droefheid en ellende.

eenen twee-jarigen Stier zonder te verpoozen, die hy daar na met zijn vuist
 doode, en at dien zelven in een dag op. Zo dat hy vreemde dingen bedreven heeft:
 doch op 't laatste, wanneer hy op zijn krachten te zeer steunde, wierd hy bedro-
 gen: want hy zag een boom daar kielen in waren, die hy voordere meende te klie-
 ven: doch also de kielen daar nyt vielen, wierd hy van de boom zoo benepen,
 dat hy met beyde handen daar in vast bleef, invoegen dat hy, die te vooren op
 zijn dappere sterkte braveerde, tot een proye der wilde dieren moest verstrekken.
 Dit heeft, met 'et voorgaande, een beduyding, zo dat wy den Leczer daar op
 wijzen.

't Is Tantalus die hier in 't Water werd gepeynt,
Die dorst en honger lijd, en nimmermeer verdwijnt.

Sapient. II.

Daar in de mensch misdoet, en zondigt in dit dal;
Hy wederom zijn straf hier namaals dragen zal.

Hier zit Tantalus tot de kin in 't water, echter benauwt van dorst; wyl het water, zo haast hy poogt te drinken, van zijn lippen wijkt, zoo doen ook de appelen kort. De Poëten geven hier meê te verstaan dat de rijken, in overvloed, arm waren; dat, of zy altemets wel een lekker beetjen wenschen, zo loopt het dog voor hun weg, dat is, het herte ontsinkt hun altijd om zo vele uit te geven, daar zy dog tot de keel vol gelds zijn. Dit zijn immers rechte Gieren, die wel by swijnen mogen vergeleken werden, die schoon de akeren rond-om haar lijf met hoopen liggen, echter in dreken mist wroeten. En gelijk Plautus zeyd, zijn in haar rijkdoms

EYlacen! *Tantalus*, die gants niet kan verwinnen,
Ligt in der hellen-vliet begraven totter kinnen;
Hem hongert, en hem dorst, dat hy van smerten krijft;
En nimmermeer werd hy gelavet noch gespijst,
Maar stadig aangetergt: hy staat diep in den gronde
Des waters, en de vrugt hangt boven zijnen monde:
Zo hy na 't water bukt ontfinkket hem den stroom;
En grijpt hy na de vrucht, zoo wijkt den appel-boom.
„Maar lieve zegt my doch, is niet des gier'gen herte
„Als *Tantalus* gepijnt, en heeft gelijke smerte?
„Vermids 't vervloekte goud daar hy op is beluft
„Noch noyt heeft zijnen dorst en honger uitgebluft;
„Hy gaapt naar goud, en hoe veel geele flyke,
„Hy vreet en inneslokt zoo is hy nimmer ryke,
„Maar in zijn goed verarmt: zo dikwils als hy hapt
„Na goud en zilver hem 't genoeg en werd ontsnapt:
„Hy derft nau zynen darm met 's lichaams nooddruft vullen,
„En wermt hem by den heert nau by een hand vol krullen
„Hy heeft altijd het goud als eenen wolf by het oor,
„Hy rammelt nacht en dag in zijn vervloekt threesoor:
„Het goud is zijnen God, dat eert hy langs hoe kloeker;
„Hy kankert de gemeent met overdaat en woeker;
„En als hy sterven zal zoo is al zijn beklag
„Dat hy zijn geld hier laat en niet meed' dragen mag.

---

dom arm. Dit zijn de *Aesopische Ezels*, die met alle lekkerbejd geladen zijn
maar zelver eten zy niet dan distelen en doornen. De *Verkens* doen levendig nie-
mand goed, maar dood zijnde is haar spek van elk wel begeert: zoo doen ook de
Gierige: wanneer zy leven heeft niemant wat te bed; maar dood, is haar goed
aangenaam en van allen wel gewilt. *Horatius* zeyd dat de *Gierige* gelijk zijn de
watersuchtige, die hoe zy meer waters hebben, dat zy dies te meer moeten drin-
ken: en dat ze benauwt veel goeds vergaren, is geen eynde van haar ellendig-
heden, maar slechts een begin; want met altijd te zoeken wast de begeerlijk-
heid, en met altijd te begeeren wast de armoede. Daarom zeyd *Epictetus* wel,
't is niet van noode dat gy der *gierige* rykdoms vermeerderd, maar neemt slechts
haar begeerlijkbejd weg.

*Een schaaap, Aap, Swijn of Leeuw, de dronk maakt van den man
Als 't nat is in zijn lijf, zijn wijsbeyd in de kan.*

Proverb. 23.

De wijn heel zoet en glad wel door de keele leekt,
Maar in de buyk hy dan gelijk een flange steekt.

Hier mede word de verscheydenheyden aart des Wijns levendig afgebeeld: want men ziet dagelijks dat die zelve veel zeltzame en vreemae kuren voor den dag brengt: d' eene zal zijn hoofd van wijsheid ratelen, en zoo hoog en groots in zijn schild wezen, dat hy meent alles te dwingen, en met den Leeuw Koning en Heere te zijn: de tweede zal een Schaaap zijn, en zo goedertieren, als waar 't schoon anders een stout man, dat hy als een onvondig Schaaapken hem

MEn zegt, dat eene Boer of een botté Kinkel,
Die woonden op het land, hy heeten Elboog Schinkel,
Met vierderleye mist van beesten heeft gevet

Den wijngaard: wie te veel van dezen wijn, ik wed,
Zal zuipen, (zeide hy) hy zal van dees vier dieren
Gewis een naar apen, in alle zyn manieren:

Het zy hy werd gelijk een slecht onnoozel Schaaap,

Het zy hy lustig bootst als eenen drol'gen Aap;

Het zy hy vuil, onnut, en onrein als een Verken,
Of eenen grammen Leeuw' gelijk werde in zyn werken.

„Want wie met vele Wijns verladet zynen geest,

„Word in zyn dronkenschap het eene of ander beest.

„Indien den dronkaard wift, of kon ter degen ramen

„Hoe hem den dronk mislaaat, hy zou hem moeten schamen.

zal laten leyden en regeeren waar men wil: de derde is een Verken, een vuile
Sog, die in zyn kot en vuiligheyd smoort en wenteld, al eens of hy in zyn ey-
gen mist lust had te wroeten; te vierde is een Aapgelijk, die hem anders niet
tiert dan of hy gekop de Rede-rijkers Kamer waar, ja als een rechten mallen
Aap, springt, zingt, buiselt, en heeft de vrecmste grillen diemen bedenken
mag, andere veranderen in Honden, Ezels en andere dieren, &c. Dit is aar-
dig gevonden, en een levendig voorbeeld der dronkaarts: dan zo zy verston-
den dat de dronkenschap is een Moeder alles quada, zy zonden daar voor meerder
schrikken. Syrach zeyd, door de dronkenschap zijn der vele om't leven geko-
men; en Gerson spreekt, datter weiniger onderscheyd is of iemand hem zelven
doodet, dan of hy't van langer hand door den dronk doet.

*Den Dolphijn in het Meyr bewogen van de Jnaren,
Den Harper Arion draagt door de blaauwe baren.*

Jon. 2.

**Dry dagen Jonas in den Walvisch was gedolven.
Die eindelijk hem weêr spooft uit de water golven.**

A Rion, de treffelijke Cyther-speelder en Lyrische Poëet, wanneer by na zyn *Vaderland* Lesben wilde reizen, merkten by dat de boots-gezellen bezig waren, om heimelijke listen te bedenken, hoe zy hem zouden mogen om hals brengen, en dat, vermits by groote schatten by hem had. Hy dit zelve overdenkende, maakten hem giertlijk toe, en spelende op zyn Liere, wierp hem van boven in de zee-baren: in welk geluit eenen Dolphijn vermaakscheppende, voerde hem op zynen rugge behouden aan de Oever. Tot wiens gedachtenisse de Grieken een beeld hadden opgerecht; met deze *Duïben*:

De Dolphijn heeft uit liefd' Arion aan de strand,
Door 't Siciliaansche Meyr, gebracht in 't Vaderland.

Deze Fabel hebben de Oude hier om bedacht, op dat niemand zou mogen denken, dat zyn schelmstukken, als zy die bedreven hadden, bedekt zouden mogen blijven, dan zy meenden dat de vogelen des Hemels, of de beesten op de velden, of de visschen in de zee zouden-getuygen en hulpe wesen den vromen die verdrukt worden, en dat de menschen wel ondanikbaar zijn, die alle barmhertigheyd ter zyden stellende, ongenadiger

DE Herper *Arion* den *Oceaan* ging kruiffen
 In een Corintfche bark, ontfiende niet het bruiffchen
 Des grondeloozen meys, op dat hy aan het strand
 Zijn ftoffen zetten mocht in 't fchoon Hesperifch land:
 Maar naauwlijx is hy 't fcheep, of heymelijk hy hoorden
 Dat hem het fchips-volk 's nachts befemde te vermoorden:
 Dies hy van angst en vreesfchier kroop in eene fchulp,
 Als hy verlaten zich van alle menfchen hulp
 Vond in zijns lijfs gevaar: wat raad in dees verbazing?
 Hy gaat terftond (als door een Goddelijke inblazing)
 Zijn lichaam cieren, en toemaken hupfch en fchoon,
 Gelijk hy was gewoon, alshy den zoeten toon
 Zijns gulden Cyter in een fchouwplaats plag te wekken;
 Op dat zijn cierzelt noch tot zijns lijks eer mocht ftrekken;
 En dat hy als de fwane, in zijnen laaften nood,
 Met eenig droevig lied, beklagen mogt zijn dood.
 Dus zijnde toebereyd, dus zijnde toe-beruftet,
 Hy tot den fchip-lien zegt: marroofoen, my geluftet;
 Tot eere van *Apol*, een lied te heffen aan.
 Maar als hy nauwlijks noch ten halven heeft gedaan,
 De Zonne in *Thetis* fchoot met zijne vuur'ge paarden
 Daald zachtelijken neer, om daar zyn ruft t'aanvaarden;
 Het boots-volk al verwoed gelijkerhand toe treed,
 Eer noch zijn donker zeilden nacht hadde uitgefpreed,
 En komt gewapent aan om zijnen draad te korten,
 Dies hy van boven neer zich in de zee gaat ftoerten:
 Maar eer met zijn ganfch lijf hy noch in 't water plotft,
 Hy van de Dolphijs werd gedragen en getorfst:
 d'Een neemt hem op den rugge, en d'ander door de baren
 (Als of zy dezen dienft hem dobbel fchuldig waren)
 Geleyden hem door 't nat: dies eer hy omme kijkt
 Is 't Schip zoo wijd van hem, dat het een fchelp gelijkt,
 Hy heft zijn aanschijn op, en vrolyken, van verren,
 Aanfchouwt de zilv're maan, en zoo veel gulde fterren,
 Dies hy gedenkt dat Gods gerechtigheyd wijd fweeft,
 En niet met een oog ziet, maar zoo veel ooggen heeft
 Als fterren in de lugt, daar mede hy befpediet
 Al 't geen wat op der aarde of in de zee gefchiedet:
 't Welk in dit groot gevaar hem een kloeke herte maakt;
 Tot hy behouden zo t'wijn aan den oever raakt.
 „O dommen Menfch: leert hier, kruypt eens uyt uwe fchelpen.
 „Hoe uwen naaften gy in nood behoort te helpen.

ger zijn als deze beefden, dog gelukkig die zich weert te trooften: Daar van H. L. S. deze Dichten heeft geftelet;

Die midden in de zee, en fchrylings op een vis,
 Daar 't naafte fchip te vyand, geen lijf-berging is;
 Geruft en heel vernoegt, en vrolijk te fingen meugen.
 Die moet vaft van gemoet; in God en deugt verheugen,

*Hier zit Policrates, die der Fortuinen rad
Gestadig mede liep, en nimmer onspoed had.*

Prov. 1.

Den dwaze mag geluk noch voorspoed baten niet,
Maar zal ten lesten hun noch brengen in 't verdriet.

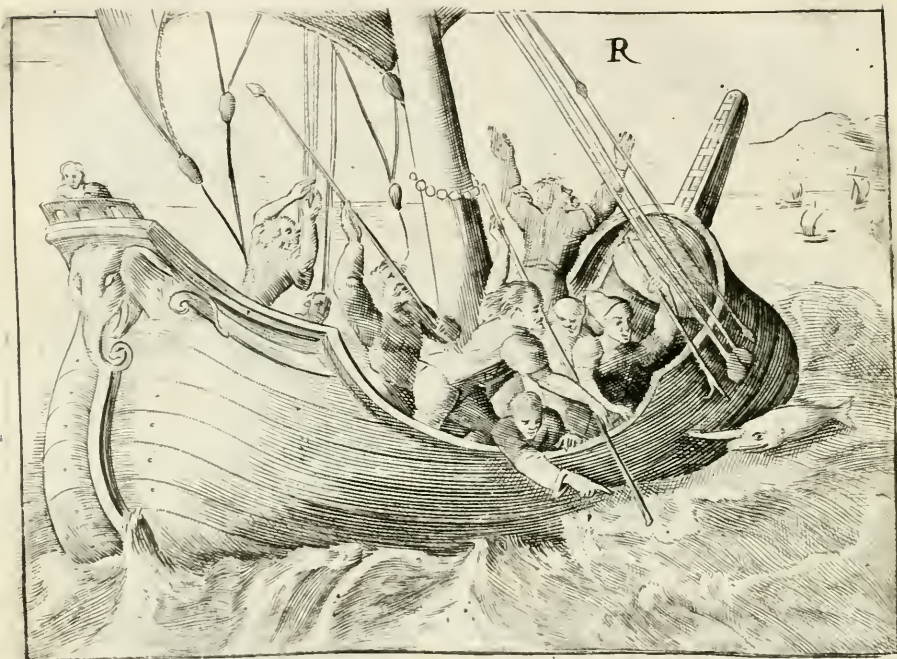
Policrates, de Tyran van Samien, beroemde dat hem noit eenig ongeluk of tegenspoed was overgekomen: maar dat al zyn doen voorspoedig voortging: 't gebeurde dat hy een kostelijken ring van zyn hand trok, en wierp dien zelve in de zee: kortst daar na ving men die visch, en juist geraakte die selve in des Konings keuche, daar men den visch openende, des Konings ring in gevonden heeft, en den Koning behandelt, hier over den Tyran hem meer verhoovardigende, meende dat hem gantsch geen ongeluk of swarighedyd kon overkomen: Maar, cylaci! 't geluk dat lichtvaardig was, is ook snellig verdwenen, en dezc geluk.

MEn zegt *Polycrates*, gelukkig boven allen;
 d' Onstadige Fortuine is altyd toegevallen:
 Als hy op eenen tyd in vriendschap zich verbond
 Met zynen goeden vriend, hy boven hand en mond,
 Om deze vriendschap vast en trouwlik te bevesten,
 Noch zynen goude ring in 't water werpt ten leffen:
 Maar als hy naderhand, na Koninglijker eisch,
 Zeer aardig aan den disch zat binnen zijn paleys,
 Vand hy den zelve ring, die was in 't Meyr geworpen,
 In 't lyf van eenen visch zeer zeldzaam opgeslorpen.
 „O wonderlijk bedrijf! het schijnt wel voor gewis
 „Dat menig mensch tot het geluk geboren is:
 „En d'eeene jaagter naar, en loopt steeds voor hem henen,
 „En 't komt de and'ren t'huis zelfs eer hy 't zoude meenen.
 „De ziende schiet na 't wit en raakt een bontekraay,
 „De blinde Koning werpt, en treft een papegaay.

kige is kortz daar na ongelukkig van eenen Oronte, veld-Overste des Konings Dani, gevangen en aan een kruis genagelt. De voor-daad Cræsus is niet vreemd van deze geschiedenisse, de welke, in zyn guldene Troon zittende den Filosooph Solon aansprak, hem vragende, of hy ook achtete dat iemand in de wereld gelukkiger was dan hy? Solon antwoorde, men konde niemant voor zyn dood gelukkig heeten, hoe wel dit Creso vreemd dacht, zoo is hy kort daar na van Cyro overwonnen, gevangen en verwezen, levendig gebrant te worden. Wanneer nu Cræsus op 't hout gebonden lag, riep hy gestadig, ô Solon, Solon! Cyrus begeerig zijnde te weten waarom hy aldus riep? zeide Cræsus, hy bevond nu dat Solon hem wijselijk de ongestadigheid des werelt had voor ogen gestelt: deze redenen beweegden Cyrum dat hy Cræsus liet ontbinden, en op zyn vrije voeten stelden. Wy weten, zeide een Oudvader, dat hy ongelukkig is, die noit ongeluk gehad heeft, want daar by weten wy, dat gy Heere! onzer gedachtig zijt.

't Klevn Vifchken Remora kan lichtelyk terftond
Bekrygen een groot Schip, en ftooten 't in den grond.

Job. 12.

Gaat vraagt uw Moeder d'Aarde op dat zy't u bediede;
De Vifchen zullen u vertellen het gefchiede.

DE On de hebben zonderlingen van dit Vifchen Remora (in duyts gezeyd Beletter) gebeuzelt: Plinius zeyd dat het in de roode zee gevonden word, en zulken kracht heeft; dat het de Schepen Antony en C. Principis, onder volle zeilen zijnde, in haren loop heeft geflut. Altijd men kan het ten onzen tijde niet vinden Erasmus van Rotterdam de eere der geleertheyd, meende dat het by de Tong bequaamlyk vergeleken kon worde, want dat zelve lid groote dingen kon beletten,
ja

HEt Vischken *Remora*, lang eenen halven voet;
Heeft eenen hoorn in 't hoofd daar 't groot geweld
meê doet,

Want het *Antony* groot Galioen licht kon verletten
Daar 't opgeblazen quam met volle zeylen zetten
In 't Adriatisch Meyr, en boorden 't schier te grond:
Waarom *Erasmus* dit, met zynen gulden mond,
Tot een gelijkenis gebruikt heeft, zonderlingen
By 't kleine lid, de *Tong*, die zulke groote dingen
In korten tijd beschikt, gelijk als 't roer dat 't Schip
In een goe haven stiert, of op een harde klip
Schip-breuke lijden doet: Laat ons hier altijd leeren
„Dat in 't klein schepzel meest uit mond de kracht des
Heeren.

ja geheele heyr krachten doen stilstaan en Schips-vloten in haer loop ophouden.
De *Martialis* van onze tijd vergelijkt het by de biêrkraan en de kan, zeggende,
dat daar door veel goede dingen werden verhindert, wanneer men des *Remora*
altijd onder zyn neuze heeft. Men zonder de *Tabak* en het *Tabax* pijpken wel
meê by mogen stellen, als wezende de rechte weg om tot het ander te komen.
Men vind immers by onzen tijd zulke kette broers, die 't lied is dat het kenne-
ken van de mond is, en die 't smook pijpken, als een noodig geweyr, altijd in
hunne zakken dragen, en dit moet voor-gaan, alzon de huys-vrouw en kinde-
ren daar omme treuren, daar door woraen dan alle goene zaken belet, de beurs
kaal en 't hoofd beroyt gemaakt. *Augustinus* zeyd zeer wel, de dronkaars
quetzen de natuur, verwerpende de gunst, verliezen waar eer, en lopen met
volle zeylen totter verdoerenisse.

Demosthenes hier by gelijkenis verklaart,
Dat sonder Wijzen niet een Stad mag zijn bewaart.

Sapient. 6.

Veel beter wetenschap dan kracht in hare werken;
De Wijze van gelijk is beter als de Sterken.

DEze Fabel heeft Demosthenes die van Athenen voorgehouden, te weten, dat de Schapen met de Honden een verdrag hadden gemaakt om de Wolven tegen te staan: 't welk zy wel standvastig onderhielen, en haaren vyand onder oogen zagen, maar als de Wolven zagen dat de Honden haar in de wege waren, maakten de Wolven met de Schapen een eeuwige vrede, mits dat zy de Honden verlaten zouden: 't was niet zo haai geschied, of zy worden der Wolven proye. Zo dee ook Antipater die van Athenen, want als hy haar eeuwige vrede aanbod, zocht hy dat zy de tien Orateuren, die hy zeyde dat alle vyandschap maakten,

ALs *Ph'lippus* had verzocht d'Atheensche Wijze Tolken,
 sprak by gelijkenis *Demostheen* tot den volken:

De schapen waren met de Honden eens getreên
 In een verbond, dies zy de Wolven t'zaam bestreên
 Maar als de Wolven, nu hoe krachtig in de wapen,
 Het krygen niet meer hulp, zy met d'onnos'le Schapen
 Besloten eene vree, dies zy van stonden aan

Den Honden moften hun quyt maken en ontslaan:
 De Schapen deden zo, maar als zy nu bloot zaten,
 En hadden onbedacht den Honden heel verlaten,
 De Wolven wederom aanquamen met geweld,
 En hebben zo de kudd' verflonden op het veld.
 Hier meê *Demostheen* bewees uit der natuuren
 Dat hun niet baten mocht de sterkheid van haar muuren.

Indien zy lieten gaen de *Wyze* van der stad;
 , Want daar geen Wijsheid is, daar zijn de wallen plat.

maakten, zouden af-zetten (die nogtans de wijfste en treffelijkste der Stad waren.) dan wilde hy hun te vreden laten, en geen meer schade aandoen. Als dit geschied was. quam hy met geweld tot zijn voornemen, plandte en onder drukte die Stad naar zijn wel gevallen. Dit behoort ons op te wekken om de wijze Mannen in eere te houden, op dat men tegen der Wolven geweld mag bestaan. Men leest van Solon, wanneer hy zag dat Pisistratus al het bewint aan hem had getrokken, dat hy al zyn wapenen voor het Raadhuis gelejd heeft, en gezeyd, o Vaderland! Vaderland! ik heb u met raad en daad altijd by gestaan, beruygende dat hy het gemeene beste getrouwlijk had gedient. Alzo behoort alle die zorge van Rijken bevolen is, oprechtelijken te handelen, en de Wijsheyd of de Wijze in eeren te houden, op dat de goede gemeente beschermt, de Gerechtigheyd onaerbonden, en alles in vrede mag toegaan.

*Leergierige leert hier, aan een gecierde Rave,
Dat gy u niet verheft in iemands anders have.*

Eccles. II.

In çierlijk schoon gewaad verheugd uw niet al t'effen;
Nog wil uw in den dag der eeren niet verneffen.

HOe de Rave met andere vogels vedere haar swarte lichaam had geciert, en hoe ieder vogel de zijne weder quam halen, zoo dat zy naakt en bloot met haar eyzen en stecht goe ijzen most pronken, daar van is de zin en meinige genoegzaam bekend. Hier mee word uitgedrukt het rechte beeld der armer hoovaardighyd, die, als is 't datze overtuigt zyn in haar geweten, dat al haar kostelykheyd en pronkkerye niet anders is als ander luyden goed, nogtans om die zelve in vollen staat te behouden, bedenken zy duyzend middelen, van liegen en bedriegen, en schijnen al zoo groote Koop luiden, die 't fluwel en zatijn omme-dragen tot

DE zwart-geveerde Raaf, geëijerd met veler Vogels
veel-veerde, Pluimen, aan zyn borst en om zyn vlogels,
Zich dwazelik verheft, als hy in 't kristallijn

Van eene zilv'ren beek ziet zynen schoone schijn,
Gedenkende niets eens hoe 't einde wil gelukken
Als elken vogel komt zijn veren weder plukken.

O zoete Fabel! die op 't hoofd zoo dapper treft

„Den genen die op 't goed eens anders zich verheft,

„En niet gedachtig is, als elk het zyn fal halen,

„Hy naakt zal wederom met schanden moeten dalen.

„Hoe menig Vogel noch de dunne locht doorsnijt

„Die, waar hy alle zijn geleende pluimen quijt

„Die, hy op woeker heeft, hy waar geen overvlieger,

„Maar speelde banquerout, gelijk een recht bedrieger.

*kleed van credijt, daar de arme kryamer moct om zuchten: en avonturen dan
ander luyden goed, op hope van groote winninge. Als nu ieder vogel komt om
zijn vederen, dat is, zijn goederen wederom te hebben, daar hy uytwendig
zoo mee vergiert is, dan staat hy kaal en bloot, speelt, als een recht bedrieger,
banquerot. Daar is dan die groote Sinjoor gefallieert: en och of de vogels dan
haar vederen mogten weder-halen! maar zy zijn al vervulogen, zo dat het op
een O en P uyt komt. De Keyzer Augustus hoorde eens dat een van zijn solda-
ten banquerot was gespeelt, beval dat men voor hem het bedde zou koopen: ge-
vraagt zijnde waarom? antwoorde: indien hy, die zo vele schuldig was,
daar op heeft kunnen slapen, ik zal daar zonder twijfel ook wel kunnen op rus-
ten. Willende daar mee zeggen, of hy schoon een Rijk en Leger had te be-
zorgen, en hem de ruste ontbrak dat die nog ongeruster moesten zijn die al-
tijd met ander lieden goederen beladen waren.*

*De moordifche Harpy gefteft tot ieders baak,
Hoe des verflag'nen bloed in 't eynde roept om wraak!*

Matth. 26.

*'t Swaard in uw' scheede steekt, want wie daar mede slaat,
In 't eynde daar in valt, en jammerlijk vergaat.*

W At deze Harpyen voor Vogels geweest zijn, daar van kan men by de Poëten, al. Virgilium, Hesiodum, Apollonium, &c. lezen Sy beschryven dog zeer verscheyden hare gestaltenisse. Sommige zeggen dat het vogels zijn, hebbende een maagdelijk aangezicht, bleek en mager; als of zy nimmer kennen verzadigt worden, met felle klauwen. Sy voerden haar en namen van moor ten, roven en stelen, en lieten achter haar een leelijke stank. Men beelde de wind by haar af om haar snelligheid, en zy hadden ook hare byzondere numen en geslagten. Hier by word te kennen gegeven de oprechte aart der Tyrannen, die belust tot

moor-

DE moordische *Harpy* haar zelven gulzig mesten
 Met menschen vleesch en bloed, zoo lang tot zy ten lesten
 Quam drinken uit een borne, en zag in kristalijn
 Haar spiegel en de schaauwe, een held'ren weder schijn:
 Dies wanende dat daar haar zuster lag begraven,
 Die in den zilv'ren vloed haar dorst had willen laven,
 Zy haatt van rouw' stof. „Doodslagers, spiegelt u!
 „Wanneer gy 't beelde Gods zo eyffeljk en gruw'
 „Maayt in het duyfter graf, en onze moeder aarde
 „Bevlekt met 't roode bloed dat druypt van uwen zwaarde,
 „Gedenkt aan uwen loon, en ziet dit schouwspel aan!
 „Daar in den mensch misdoot, daar zal hy in vergaan.

*moorden en roven, ten laatste zelve schandelijk om 't leven komen, en een lelijke
 vuile stank den nakomelingen na-laten. Van deze zoorte is niet de minste geweest
 de bloed-dorstige Keyzer C. Caligula, want als hy in 't dooden en moorden ver-
 maken schepten, plag hy zijne Beuls te gebieden, om zijne wreedheyd te meerder
 te betoonen, datmen de arme gevangene zoo zoude dooden, op dat zy door de
 langzaamheyd der straffe te meer de pijn en 't schrikken des doods zouden
 gevoelen. Want hy zeyde, Slaa zo, op dat zy voelen dat zy sterven. Deze
 wreeden Tyran is korts daar na met dertig wonden door steken, en als een Verken
 van 't wyer geschrookt en schandelijken omgekomen. Zo eynden deze Harpien
 haar leven. Ook verstonden de Oude by deze Harpien de onmateljkke gierigheyd
 en begeerlijkheyd der menschen, die alles met recht en onrecht (als Grijp-vogels)
 raapten en schraapten, en spelende altijd, als oprechte bloed-zuigende Egels,
 in mijn zak! in mijn zak! daar van Horatius zegt.*

Den t gel niet zyn zuigen laat,
 Voor hy is van het bloed verzaad.

*Zo slaan de Harpien van onzen tijd de klauwen ook over al in, en dooden wel
 de luiden niet, maar zy keelen die zelve nu met een stomp mesken, zo datze nog
 leven nog sterven kunnen; dit schijnt nu wel wat barmhertiger, maar ondertus-
 schen pijnigen zy de luiden met een langzame dood.*

Apuleius zijn huyt met toover zalf besmeert ;
Des by een Ezel word, die elk met slagen eert.

2 Reg. 17.

Doen Satan Jacobs huys tot tooverye bragt ;
Nam God hun midden weg uit 't menschelijk geflagt.

DEze Lucius Apuleius is geweest een zeer kloek Filosooph van de Platonische navolgers, geboren uit de stad Madaure in Africa, van een eerlijke en vrome afkomst: heeft geleefd onder de Regeeringe des Keyzers Hadriani, en hem te Karthago in de goede kunsten geoeffent. Vele uitnemende werken zijn van hem beschreven, die door de verflindende Tyden der Roovers moedwilligheid meest alle verdonkert blyven. Onder andere heeft hy gemaakt een boek van den gulden Ezel: waar in hy geleerdelyk handelt; hoe de mensche door zyn zotte nenswijsheyd raakt in veel gevaar en periculen, tot hy eindelyk als een beest moet dolen en alles uitstaan, ter tijd hy ter bekennisse van zyn verleden taden, de wijsheyd ombest. Of als andere zeggen dat Apuleius onder het spel van de Ezel een klare beeldenisse van des menschen leven heeft willen uitdrukken, om te bewyzen hoe veele veranderingen den mensch is onderworpen, hoe bedriegelyk en ontfwaastig het Avontuur zich alle tijd zien laat, wat de ontzekere uitvoeringe der raadslizen, en hoe onverwagt de uitkomsten zig dikwils tot een goed einde vertoonen. Daar van de Dichter u eenige naader openinge doen zal.

Doen

DOen *Apuleius* zig met roover-vel besmeerde
 In eenen Ezel hy lichamelijk verkeerde,
 En loopt zo naar den stalle, om eten uit de kreb
 Daar hy gestooten werd op zijne mag're reb
 Van zijn beslagen Paard: dies vlugt hy tot *Hippone*
 't Goddinnen Beeld, 't welk daar staat in den stal ten toone,
 Op dat door middel van de roozen (zo hy waant)
 Daar 't beeld mede is geciert, zijn vorige gedaant
 Hy dus bekomen mogt: maar nauw ligt hy zijn voeten
 Of den stal-jongen komt hem met stok-slagen groeten,
 Zoo lange dat hy hoort een wonderlijk gedruisch
 Van dieven, die terstond befette 't gantsche huys,
 En rooven zoo veel schats, en rooven zoo veel goeden,
 Dat neffens hunnen last zy desen Ezel loeden:
 En stouwen hem zo voorts met kluppel-slagen vast,
 Langs eenen steylen weg, met sulken swaren last.
Philebum dient hy nu, nu vlugt hy gauwe en wakker
 Voor 't mes van eenen Kok, nu dient hy eenen Bakker;
 Nu eenen Hovenier, nu draagt hy op zijn ruig
 En mager rugge-been eens Krijzers wapen tuig,
 Nu zal den armen Muil des Ridders zadel vuren, &c.
 En ondertusschen heeft zoo duizend avonthuren
 In zijne beest'lijkheyd: de kommer en d'ellend,
 De slagen, 't ongemak, en honger neemden geen end'
 Daar meê hy werd beswaart, nu kleuntmen hem met stokken,
 Nu is hy in doods nood, nu rot hy van de pokken,
 Zoo lange dat op 't lest hem *Ceres* komt te baat,
 En door een roosen-hoed brengt in zijn eerste staat,
 „ Maar zegt my zang-Goddinne, als ik hier recht naar vorstiche
 „ Wat voor geheymenis schuyt hier onder deze schorste
 „ Die willig zijnen hals buygt onder 't snoode jok
 „ Der zonden, werd bekleed met eenen Ezels rok,
 „ Verliest zijn mensch'lijkheyd, en met veel ongemakken
 „ Door 's werelds wilde wout reyft met veelsware pakken:
 „ Zijn vryheyd is hy quyt, en maakt alzoogetroft
 „ Een Ezel van zig zelfs, die om den mag'ren kost
 „ Zoo grooten slaverny en dienst is onder worpen,
 „ Hydwaalt, hy rent, hy loopt door Steden en door Dorpen;
 „ Induyzenderley pijn, in duizenderley smert,
 „ Tot dat dat hy moe geslaaft in 't lest aandagtig werd:
 „ Bedenkende hoe hy zijn mensheyd heeft verloren,
 „ Dies hy de Godheyd bid om weer te zijn herboren:
 „ En als hy zoo 's vleesch lust (den schoonen Roozen-hoed
 „ Die m'uit doornen plukt) verslind in zijn gemoed,
 „ Hy tot zig zelven komt, en werd, naar zijnen wensche,
 „ Van eenen slaafschen Muyl, weer tot een vrye mensche.

Der tooverschen gespook u deze prent uitwijst,
Zoo eyffelyk om zien dat 't bayr te bergen rijst.

Apoc. 21.

Der toovenaren lot, met zolpher, vuur en rook,
Is in den Hellschen poel, vol brands en vol gesmook.

HOewel 'er hedensdaags menschen worden gevonden, die al het geen, dat'er van tooverye is gezegt, voor zotte grillen uit-krijten: zo durven wy ons echter zo wijt niet verloopenzijl in de heylige boeken van Tovenaren, en Toveressen word gesproken. Dog of deze gedrogten het vermogen hebben van zig, of door besweeringen, of door zalven, in Katten en Wolven te veranderen, daar aan zou ik wynig geloofs kunnen geven; zijl ik weet dat des

men.

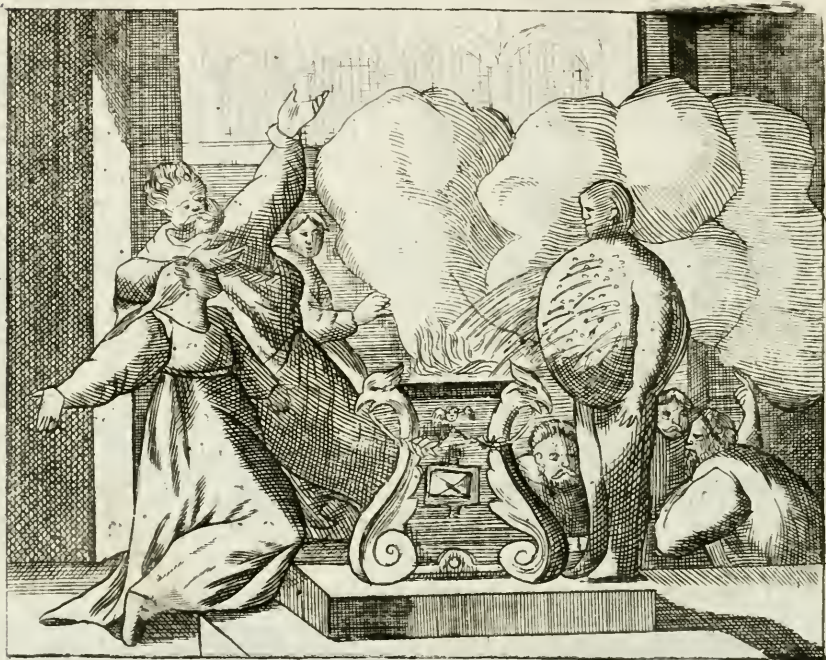
Ziet hier het tover-rot, wijl and're menschen slapen;
 Met wonderlijk gebaar, verkeeren al in apen,
 En met een held're toorts, van doode smeer gewragt;
 Doen eenen ligten dag op-reizen in der nagt.
 Wat brand hier voor een hel? wie of zy hier wierooken?
 Wat Katten lollen dus? help *Pluto!* 't zijn al spookten.
 Zou 't wel een Kerkhof zijn? ik laat my scier verley'n!
 Hier ligt zoo meenig hoofd, en schedel zonder breyn.
 Wat maken zy gebaars! wat maaken zy al kruyssen!
 Beroerende de logt, en doen de boomen ruyssen,
 Gins slaat een lode Kelk vol doodelyk venijn,
 Of zou 't *Medeas* sap, of *Circes* drank wel zijn?
 Hola! zy wekken al de geesten hier ter baane;
 De logt is heel vol vuurs, en vol gehoornde maane.
 Ik derf nauw naarder treên; zy maaken een geluyt:
Plutonis hels-gedrogt, gy *Furien* komt uit,
Tisiphone, *Alecto*, *Megera* ligt uw hielen,
 Ik dage uw in den naam van dees verstorven-zielen
 By *Styx* en *Acheron*, dat gy op dezen tijd
 U t'zamen vinden laat in 't midden van dit krijt.
 Ay my! wat zien ik daar in 't ronde park vergaren?
 De Helle ontledigt schier al haar verbanne scharen,
 Zy werden my gewaar; zy hebben my gezien:
 Waar loop ik alderbest, waar zal ik henen vliên?

---

menschen form vast, en onveranderlijk is. Maar het inwendige kan zijn aart, en gestalte verliezen, en door Tooverye vervoert worden. Daarom zegt den Apostel tot de Galaten: Gy nyzinnige, wie heeft u betovert! Deze Toovery geschied alle dagen, en op duyzenterley Wijzen. Wat het tooverwerk aangaat, daar van zal Rinald Schot, in zyne ontdekkinge der tooverye, u volkomen berigt doen.

*Van 't Water en Van 't Vuur een kluchtige verhaling,
Waar uit wy naakt verstaan der Heyd'nen blinde dwaling,*

Sapient. 13.

Gants ydel is den mensch, en blind gelijk en rotz,
Die, in zijn hart niet heeft de kennis onses Gods.

Suidas verhaalt datter twee Heydensche Priesters twistig waren, om de Smagt en sterkheyd haarder Goden te beweezen: ieder prees de zijne. Die van Per sien hield het vyer voor zijnen God, want, zey, hy, het vyer verteert alles ren minsten verandert alle farsoenen, al waren zy ook van gout of andere meta len gemaakt. Hy was in Egipten by een ander Priester van Canopo, die ook zijnen God (het Water) boven alle prees, die ten laafsten een wed'jful aanrechre den, wie van beyde de sterkste was. De Persische Priester maakte een antaar toe, daar op hy zijn God stelde, de Priester van Canopo bedagt een groot beeld van steen

Het *Vuur* by den *Persiers* (als die niets beters wisten)
 Als God werd hoog ge-eert, het welk met grootelisten
 van eenen *Priester* werd zeer aardiglijk bespot:

Want hy met *Water*-vogt gevult heeft eenen pot
 Die al vol gaatjes was gestopt met wasch te zamen,
 En maakten hem een hoofd zeer aardig na 't betamen.

Den *Afgod* zoo hy was (ziet dat gy niet en lagt)
 Heeft hy voor heete vuur zeer kluchtig voorts gebragt;
 Het wasch versmolt terstond, het *Water* sprong daar henen.
 En bluschten zoo geheel den *God* des *Vuurs* met eenen.

Dies werd de *water-kruyk* (ô wonderlijk bestier!)
 Voorts aan by den *persiers* ge-eert in plaats van 't vier
 't Gaat zo nog hedendaags, wanneer wy daar op merken,
 , Elk houd'et nog altijd gemeenlijk met den sterken.

steengebakken, dat hy vol waters en gaten maakte, en wederom met wasch toe stopte: als dit beeld nu door den Persischen God zou werden verslonden, is het wasch gesmolten, de gaten geopent, en die God is ellendig van 't water uitgebluscht, dus wan de Egiptische God den prijs, dat hy den Persiaanschen God overwonnen had. Ziet dog de blindheyd dezer armen menschen; nogtans derf M. Varro wel zeggen dat hy over de dertig duyzend Goden heeft getelt, en datter wel drie hondert Jupiters geweest zijn: Hoe vele zijnder onder de Oude geweest, die zelve voor Goden wilden ge-eert en aangebeden zijn! De Propheet Jeremias klaagt dat onder het volk Juda zo vele Goden als steden waren, Och dat de Joden zo verblind heen gingen en bingen den Afgoden aan, daar zy de ware Propheten tot hare leyders en predikers hadden. Nazianzenus de On. vader, zeyd wel, hoe meind gy zullenze varen, die hun zelve van gisteren en eergistere Goden hebben opgeworpen, en dat van zulke die door haar schelmstukken vermaart zijn geweest? ô blindheyd!

*Hoe eenen Herder eerst het levendige Beeld
Der schoone Schilder-konst in Grieken heeft geteelt.*

Ezech. 4.

Een effen Tafel neemt, en luystert na mijn stem,
Trekt daar na 't leeven op de Stad Jerusaleem.

WAar en wanneer de Edcle schilder-konst is aangevangen, en van wie die zelve is begoft, daar van zyn weynig History-Schryvers eenig. Alrijd willen de Grieken zeggen dat de eerste Schilderye daar gevonden is, want zy zeggen: daar was een Herder die de schapen van 't Schaapken, dat voor hem stond, aardig met zyn staf had afgeteykt, zoo datter in het zand een om-trek bleef, daar ny de Grieken oorzaak namen deze konst hun toe te schrijven. Het

TErwijl in Grieken-land de Herder gaat verknappen
 Zijn kud, na 't leven hy de schim van zijne schapen
 Natuurlik trekt in 't zandt: als nu de schaauw vertrok,
 Had hy een wollig vlies gemaalt met zijnen flok.
 Aldus werd alder-eerst met haar veel-verse wicken
 De schoone *Schilder-konst* gebaart by d'ed'le Grieken;
Pictura die voorts aan met een blyde aangezicht
 De wereld heeft verheugd, en wonderlik gesticht:
 Die ons gezicht bedriegt, als 't platte schynt verheven,
 Het stomme spreken, en het dooden schynt te leven,
 Het geene stille staat, als of het zich beroert:
 Dies is waardig dat men haar ten Hemel voert.

---

zy dan zoo het wil, deze kunst is heel oud. Sommige meenen datze al voor de
 Sondvloed in zwang is geweest, andere datze eerst by de Chaldeen is gevonden,
 en zoo in Egypten gekomen, en van daar voorts te Rom en over al is ver-
 spreyd geworden. Hoe treffelik is deze loflike konste by Keyseren en Koningen
 in eeren gehouden? en hoe heerlik zijn de vermaarde Meesters verheven? Om
 die met Historien te bewijzen, is onnodig en te lang. De Schilderye, zeyd Patri-
 tius, is een swijgende Poëzie, en de Poëzie is een sprekende Schilderye. Dit is een
 goed Schilder. spreek Plato, die willende een dapper en vroom man uyt drukken
 met alle zijn omstandigheden, ook daar na pooge en tragte dat hy ook zo leve, op
 dat hy voor een vroom man mag gehouden worden.

*Schoen-maker luistert hoe de kloekste Schilder-geest
U allen blyven leert by uwen houten leest.*

I Corinth: 7.

Een ieder blyve in 't geen (zoo lange als hy hier leeft)
Daar hem de lieve God zelfs in beroepen heeft.

A Pelles, Prince der Schilders, had een Venus geschildert, die by gelijk zijn maniere was, openbaarlik vertoonde, en hem daar achter verschulde, om te verstaan wat iegelik met oordeel daar op wiste te berispen. 't Gebeurde dat een schoenmaker berispte dat de Schoenen v in Venus niet genoegzaam met strikken waren versien, over zulx Apelles des schoenmakers oordeel goet vindende, heeft het stuk ingenomen, en verbeterd. Des anderendaags komt de schoenmaker wederom,

A Pelles, Prince van de Schilders, wijt befaamt,
 Brogt zijne *Venus*, die het leven schier beſchaamt
 Voor het gemeene volk, in 't openbaar ten toone.
 Een ſcheefer, glad van muil, laakt vaardig d'overſchoone
 En zegt: de Schoenen zijn naar edel vrouwen aart,
 Niet half genoeg beſtrikt, en 't lint te veel geſpaart?
 Den Schilder voegt zich voort naar zijne wyze woorden.
 De voeten, zijn terſtond beſtrikt met zijde koorden.
 Den Ambagts-man verneemt omtrent zijn leeft geen fout,
 Des vaart hy loſſer uit, en toont zich dapper ſtout,
 De beenen, roept hy, zijn wanſchappen en onaardig
 Als dit *Apelles* hoord, vertoond hy zich zeer vaardig
 En zegt beleefdelyk, en met een ſtillen geeſt:
 Schoenmaker, zie wel toe: maar blijf by uwen leeft,
 Daar gy uw op verſtaat. Zijt niet zo gaauw in 't laaken.
 „Hy dwaalt die oordeel velt, in onbekende zaaken.

*derom, vind het zelve taſereel daar in de pantoffels verandert en verbeterd wa-
 ren: dies hy by hem zelve, te ſtouter geworden zijnde, wat anders begint te be-
 riſpen, zeggende: dat aan Venus ſcheen of been eenigen gebreeken waren. Apel-
 les, die na zijn oude gewoonte op aller oordeel naarſtig toeluiſterde, merkte dat
 het was de zelve Schoenmaker die hem 's daags te voren over de ſtrikken had
 berispt, komt voor den dag, en zegt: Ne ſutor ultra crepidam: dat is, Schoen-
 maker oordeelt niet boven uw leeft; gaf daar mede te verſtaan, dat hy wel
 waardig was te leeren van verſtandige, maar dat onervarene haar moſten wag-
 ten van niet lichtelijken een oordeel te vellen over 't gene zy niet verſtaan.*

Ziet hoe twee Schilders hier, elk een om 't beste deel,
Vast schilderen om strijd met 't verwige penneel.

Eccles. 9.

Hun werken zullen in der kostenaren hand
Altijd geprezen zijn, van 't eene in 't ander land.

HOe Zeuxis en Parrasius, twee uitnemende Schilders, malkanderen zогten in de konst te overtreffen, of veel eer te beschamen, dat zal deze beeldenissen eenigzins vertoonen. Zeuxis, om zijn konst te bewijzen, schilderde twee trossen druiven, die zo levendig gedaan waren, dat de vogels daar op quamen pikken. Parrasius daar tegen schilderde op een tafereel een gordijn, die zoo natuurlijk gemaakt was, dat Zeuxis die zelve meende op te schryven, om de Schilderye (die hy

waan-

DE Schilder *Zeuxis* heeft zeer konstig met verstand
 Een Kind met eenen tros gemaalt in zijne hand,
 Waar naar de Vogelen al graag en hongerig vlogen;
 Maar komende daar aan zo waren zy bedrogen.
 Waarom *Parrhasius* hier over heeft gesmaalt,
 Indien 't Kind (zeyde hy) waar levende afgemaalt;
 De Vog'len hadden naar de druif niet dorven pikken.
 Dewijl zy in 't gemeen voor menschen zich verschrikken:
 En ging zoo al terstond (uit dryven der natuur)
 Een ployinge gordijn betrekken op de muur
 Die zo getroffen was? zo levendig en milde!
 Dat *Zeuxis*, als hy quam, die zelfs opligten wilde:
 Aldus *Parrhasius* had, met een listig oog,
 Verschallikt zijn Meester, die de Vogelen bedroog.

waande daar achter te staan) te beter te bezien, dat hy, hem beschaamt vindende, Parrasio de eere gaf, die niet de Vogelen, maar den Meester zelve had bedrogen. Daar naa schilderde Zeuxis wederom een Kindeken met een schootel met Druyven dat zoo aardig gedaan was, dat de Vogels quamen neder dalen om de Druyven te pikken, daar hy nochtans zelve zo groot misnoegen in had, en bekende zijn gebrek, zeggende dat de Druyven veel beter gemaakt waren als het Kindeken want zoo dat zelve naar 't leven was uytgebeeld, dan zonder de Vogels daar voor verschrikt zijn geweest. Zo dat geoordeelt worde dat Parrasio de eere toebehoorde. Niet te min is deze konst door zoodanige uytstekende ligten zeer verbeterd, want zy hebben zeer veel heerlijke en treffelijke werken uytgevoert, en tot ongelooflijken prijze verkecht: daar van Mander u volkomen kan genoeg doen.

DE dood is algemeen, wie isfer oit gebleven?
 Hoe arm, hoe rijk van schat, elk loopt haar in 't gemoet.
 d'Een is zy bitter gal, den ander honing-zoet,
 Wel hem die sterven leert, en zoekt een beter leven.
 2 't Verstorven graan verrijft, het blijft niet weg gescholen,
 Zoo doet den mensch ook niet, diens lichaam van den doon
 Van nieuws bezielt, verschijnt voor God en 's menschen Zoon,
 Die 't vierschaar zelf bekleed, en 't vonnis is bevolen.
 3 Wee! weeder boozen roth! hoe wilt de ziel doorsnyden
 Des geens die als een bok ter slinker zyde staat:
 Als *Christus* dond'ren zal met een vergramt gelaat,
 Vermaledyde gaat, gaat gy vermaledyden.
 4 O drymaal witten dag! wel zalig die mag hooren,
 Aan *Christi* rechterhand, die liefvelijke stem:
 Komt hier en erft uw kroon in 't Nieuw Jerusalem,
 Gebenedyde komt, komt hier mijn uitverkooren.
Uyterste Oordeel
 Den Hemel vierschaar houd, de graven barsten open,
 Het aardrijk krielt alzins van zielen opgekropen:
 Zijn zoete en felle stemde Rechter hooren laat,
 Gebenedyde komt, vermaledyde gaat.

Raadzel des dichters

DE vliende vlugge Tijd, al toornig en verbolgen,
 Voor looper, over lang dat ik op 't lest zal volgen.
 Gewisse tyaing bragt, en dat al wat men ziet
 Ik met mijn komste zal vermcluwen tot niet.
 Niets hier ter Wereld is, al schijnet nog zoo zoete,
 Al blinkt het nog zoo schoon, of 't loopt my te gemaete.
 De Zonne met zijn tooris, de Mane met haar lump,
 Den dag met zijn wit hoofd; De Nagt met haaren damp,
 De somer groen van loof, de Winter wit van sneeuw:
 Verliezen zig in my, als met een luyd geschreeuwe;
 Het jaar, het ronde jaar, dat op twaalf voeten gaat,
 Zig altijd tot my wend met een beweegt gelaat.
 Te-my waards spoede zig de gulde loop der Sterren:
 De mensche in zijn geboort beschout my al van verren.
 De Tijd die met zijn zeyn maayt alles in dit dal,
 Ik dapper eens in 't lest zijn vleugels korten zal.
 De mensch denkt misjt om my, daar meest aan is gelegen,
 Dewijl ik roede of kroon, den vloek of ook den zegen,
 Den bemel of de bel, het leven of de dood,
 Hem eyndelijken zal toewerpen in den schoot:
 Wanneer ik 't wankel rad van alle dingen wende.
 Nu denke eens wie ik ben, en radet my in 't

REGISTER

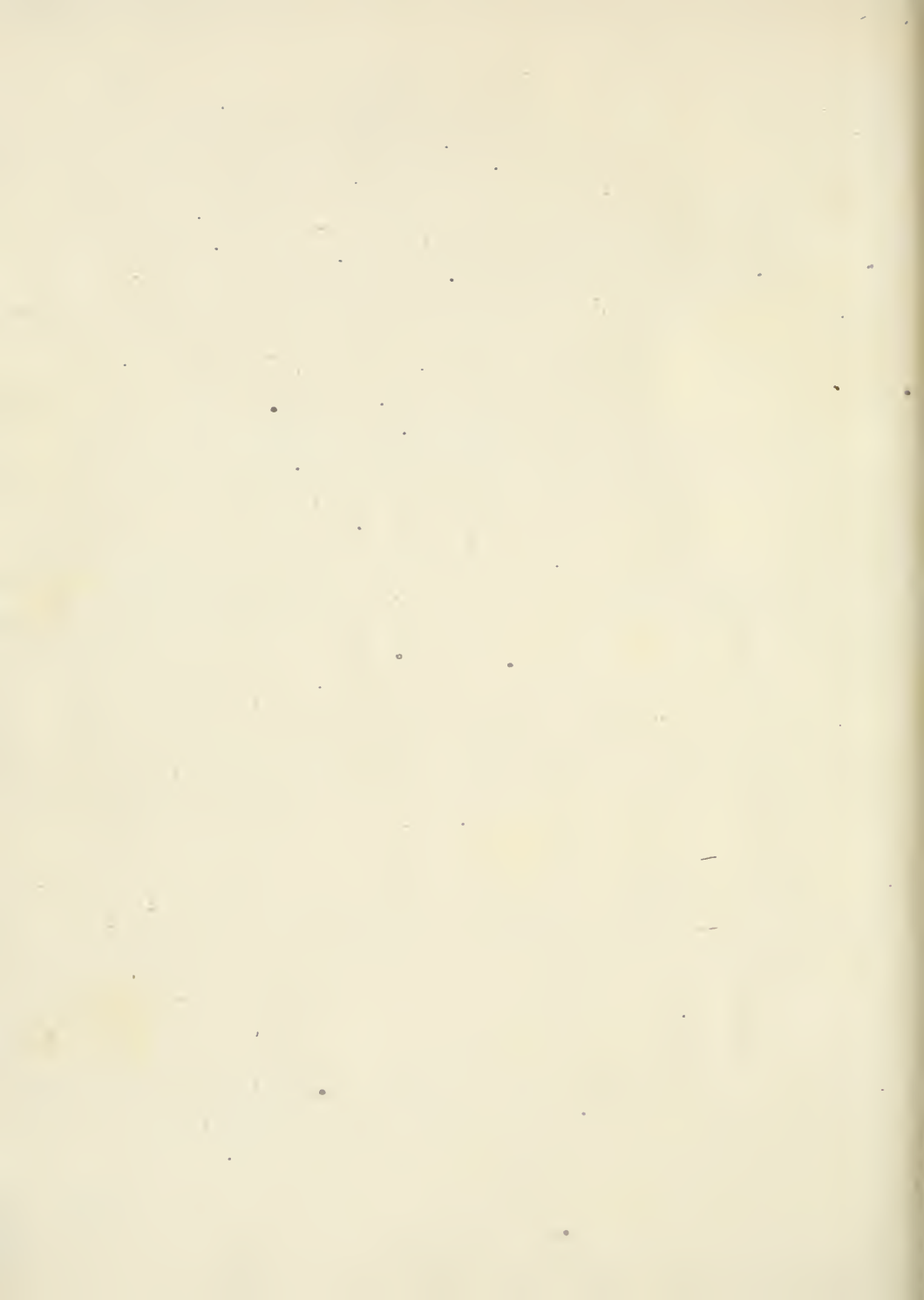
Der Konst-platen en Beschrijvingen.

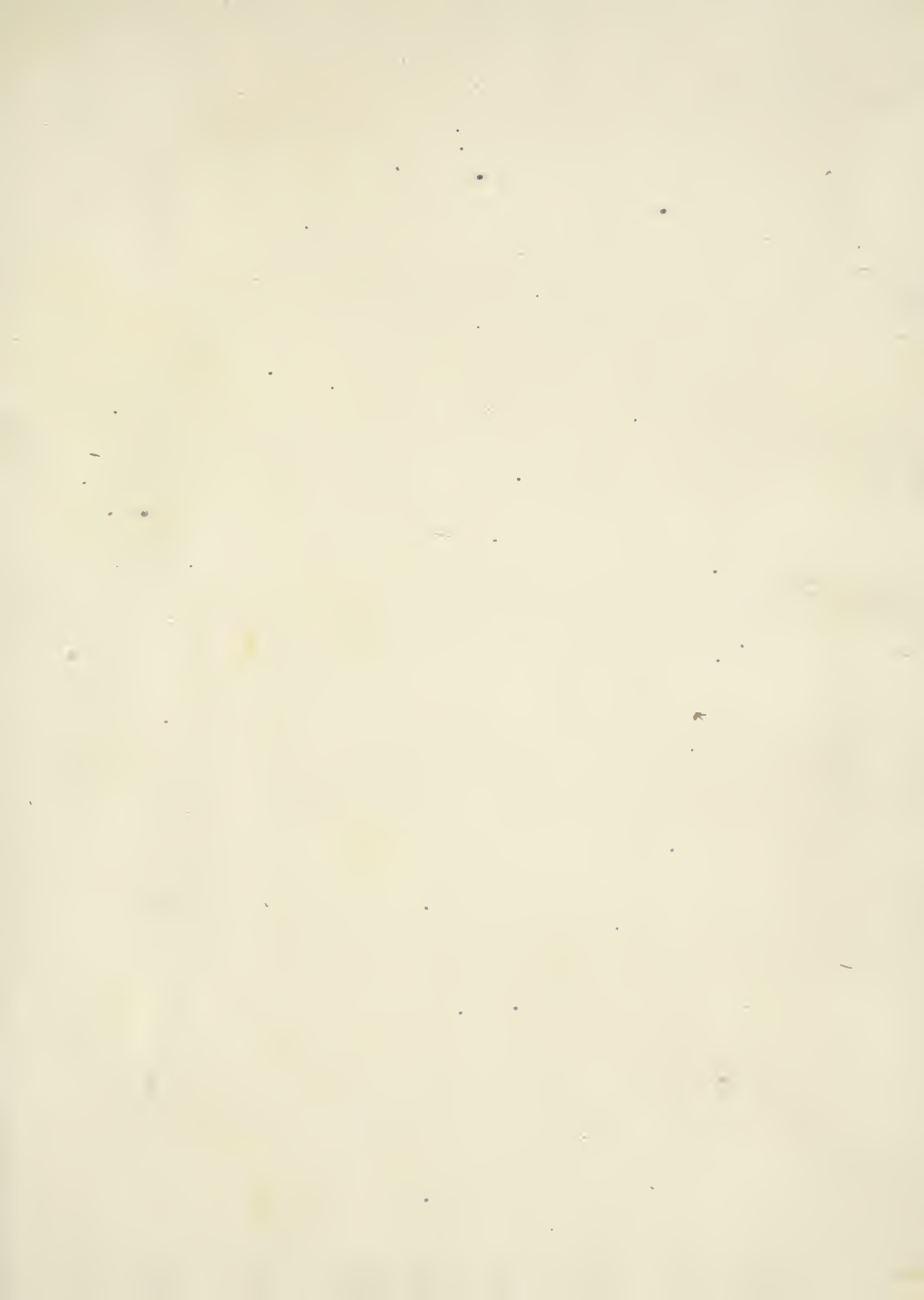
A Neas draagt zijn Vader. Pag: 45	Liefdekens of Charites. 32
Æsculapius doodet den Basiliscus 16	Magiſcheyd des Wijns by dry Bekers. 76
Afgodery der twe Heydenſe Priesters 140	Menſch by de kleine Wereld. 1
Apuleius word Ezel en weder Menſch. 136	Menſch by een Boom. 66
Archilla verrooft zijnen armen vriend. 112	Milonis dwaze ſterkheyd. 118
Arion word van den Dolphijn verloſt. 124	Molen by Gods langmoedigheyd. 14
Armoed bin t de Fortuyn. 40	Momus berispt Venus dans. 26
Appelles beſtraft den Schoenmaker 144	Nero doodet zijn Moeder. 46
Bachus en Pegafus by den Wijn. 18	Nydigheit ſchent haar zelve. 10
Beeld der oprechter vriendschap te Ro- men. 106	Numæ Pompilii Tempel der beloſte. 114
Bias zeyd: de Tong iſt beſte en quaatſte. 48	Parrhaſius de Schilder, en Zeuxis. 146
Crates werpt zijn goud in zee. 74	Penelopsis kuysheyd. 404
Cupido word uit den Hemel geworpen. 4	Perillus word in zijn Stier verbrand. 52
Damon en Pythias, twee trouwe vrien- den. 108	Pythagoras zobere Maaltijd. 60
Demosthenes Fabel van Honden en Wol- ven. 130	Pluto of de Yzere Eeuw. 58
Diana door haar vlijt veragt Cupido. 22	Polycrates is gelukkig. 126
Dionysius hangt boven Damocles een ſwaart 54	Prometheus word den lever gepikt. 8
Diogenes berispt Plato. 64	Rave giert haar met andere Ploymen. 132
Diogenes in zijn vat en Alexander. 68	Remora het Viſken by de tonge in 't vuur. 128
Diogenes werpt zijn Beker. 70	Rechter ſcheid drie zonen met wijsheid 90
Diogenes zoekt Menſchen. 72	Sardanapalus ſpint met de Wijven. 50
Dood en Cupido wiſſelen elkanders Py- len. 24	Schipper te Rhodis met koren. 83
Empedocles beſtraft den ſlapende Rech- ters. 110	Schilder-konſt vinding. 142
Firmius laat hem met Hamers ſlaan. 116	Semiramis een dappere Heldin. 98
Fortuyn of Avontuur. 38	Silvere Reuwe regeert Jupiter. 2
Gierigheit trekt de wijsheyd in 't net. 36	Socrates word van ſijn vrouwe gequeſt. 62
Harpyen by Tyranen en Grijp-vogels vergeleken. 134	Solon ſnyt zijn tonge af. 86
Hercules de Gaulois welſprekentheid. 82	Sone byt des Moedes neuze af. 92
Hercules in een droom, en twee Goddin- nen. 94	Sphinx het Monſter-dier. 78
Hipomanes verwint Atalanta. 42	Tantalus by de Gierigheyd. 120
Jupiter baart Minerva. 6	Terminus by Gods ſchikking. 12
Keyzer Iberius en Bedelaar. 44	Tempels der Heydenen. 30
Keyzer vraagt Bias van de dooden. 48	Tonge het beſte en 't quaatſte. 84
Kleyne Wereld of Menſch. 1	Tomyris verſlaat Cyrum. 100
Koning ſtelt d'oortmoedigſte in 't rijk. 56	Tovery en haar grillen. 138
	Vat behout ſijn eerſte reuke. 96
	Venus is kou: ſonder Bacchus en Ceres. 28
	Ulyſſis gezellen veranderen in beeſten. 102
	Vrede verteerd Mars en Bellona. 20
	Weldaden drierley te Romem. 34
	Wijn maakt veelderley menſchen. 122
	Zeuxis en Parrhaſius. 146
	Zoilus ziet ander luy gebreken. 80

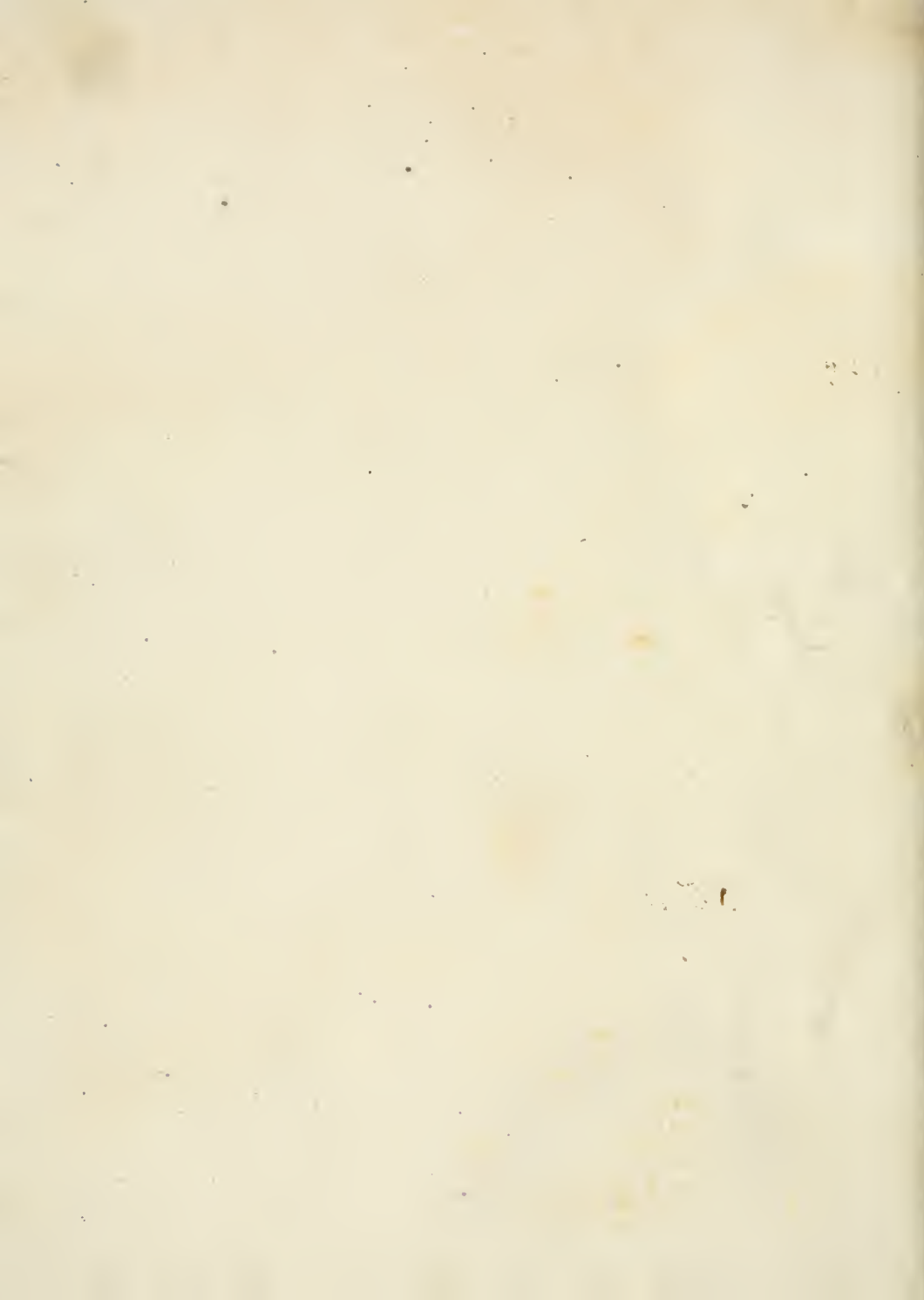

Hei Colonel des monstres de la mer

Hég.
Hég.

ocg ocg

